

GRAD MOSTAR

STRATEGIJA RAZVOJA GRADA MOSTARA

2022-2027.

Mostar, 2021. god.

Sadržaj

1.	Uvod.....	3
1.1.	Svrha i značaj starteškog dokumenta	3
1.2.	Regulatorni okvir.....	4
1.3.	Proces izrade i konsultacija	4
1.4.	Usklađenost sa ostalim strateškim dokumentima.....	5
2.	Strateška platforma	11
2.1.	Analiza stanja	11
2.1.1.	Geografski položaj i prirodne karakteristike Grada Mostara.....	11
2.1.2.	Demografske karakteristike i kretanja uključujući stanje dijaspore	11
2.1.3.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja	14
2.1.4.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja.....	17
2.1.5.	Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti zaštite okoliša i javne infrastrukture	22
2.1.6.	Stanje prostorno-planske dokumentacije.....	29
2.1.7.	Analiza budžeta i projekcije sredstava za finansiranje realizacije strategije	29
2.2.	SWOT analiza i strateško fokusiranje.....	32
2.3.	Strateški fokusi.....	36
2.4.	Vizija razvoja i strateški ciljevi, sa indikatorima	38
2.4.1.	Vizija razvoja	38
2.4.2.	Strateški ciljevi sa indikatorima.....	38
3.	Prioriteti i mјere sa indikatorima	44
3.1.	Prioriteti za Strateški cilj 1	45
Prioritet 1.1.	Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	45
Prioritet 1.2.	Razvoj turizma i promocija Grada.....	47
Prioritet 1.3.	Ruralni razvoj Grada Mostara	49
3.2.	Prioriteti za Strateški cilj 2	50
Prioritet 2.1.	Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	52
Prioritet 2.2.	Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	54
Prioritet 2.3.	Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	55
3.3.	Prioriteti za Strateški cilj 3	57
Prioritet 3.1.	Plansko i održivo korištenje prostora	59
Prioritet 3.2.	Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga.....	61
Prioritet 3.3.	Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga.....	63
Prioritet 3.4.	Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	65
4.	Strateški projekti.....	68
5.	Indikativni finansijski okvir.....	71
6.	Sažeti pregled strateškog dokumenta	75
7.	Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja.....	85
7.1.	Provođenje	86
7.2.	Monitoring i izvještavanje	87
7.3.	Evaluacija	88
	Prilog – Detaljan opis mјera	91

1. Uvod

1.1. Svrha i značaj starteškog dokumenta

Strategija integrisanog razvoja Grada Mostara 2022.-2027. (u daljem tekstu Strategija razvoja) je ključni strateško-planski dokument Grada Mostara na kojem se temelji poduzimanje podsticaja za rast i razvoj lokalne zajednice. Strategija razvoja Grada Mostara definiše viziju ukupnog razvoja, razvojne ciljeve i prioritete za Grad Mostar, ali kreira i strateški okvir za povlačenje finansijskih sredstava iz domaćih i vanjskih izvora. U vezi s tim, u procesu izrade Strategije razvoja Grada Mostara poseban značaj i fokus stavljen na dosljednu primjenu načela planiranja utvrđenih Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj; 32/17) (u daljem tekstu: Zakon o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u FBiH) koji su ugrađeni u sve faze procesa razvojnog planiranja i jasno vidljivi u svim elementima ovog strateškog dokumenta.

Proces izrade Strategije razvoja Grada Mostara koordinirao je Razvojni tim Grada Mostara, imenovan Rješenjem Gradonačelnika, sačinjen od 16 članova dok se kroz Odbor za razvoj sačinjen, od 30 članova, i druga radna tijela osiguravalo učešće ostalih institucija na nivou Grada, poslovne zajednice, nevladinog sektora, te ostalih socio-ekonomskih aktera i zainteresovanih strana.

Strategija razvoja Grada Mostara za period 2022.-2027. godina u potpunosti je izrađena u skladu sa Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH¹. Prilikom izrade Strategije u obzir su uzete i naučene lekcije iz procesa pripreme i implementacije prethodne Strategije razvoja Grada Mostara, kao i svi dokumenti koji su izrađeni, a nisu mogli biti usvojeni zbog nepostojanja Gradskog vijeća. Prilikom izrade, u obzir je posebno uzet u razmatranje Nacrt Strategija razvoja Hercegovačko-neretvanskog kantona za period 2021.-2027. godina, strategije viših nivoa vlasti te ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDGs).

Vizija razvoja Grada Mostara ostvarit će se kroz tri strateška cilja, razrađena u 10 prioriteta i 34 razvojne mjere. Sadržajni dijelovi dokumenta su i indikativni budžet i finansijski okvir za realizaciju Strategije kao i indikatori za mjerjenje stepena njenog ostvarenja.

U sektoru ekonomskog razvoja, fokus i okosnica razvoja bit će na razvoju poslovne infrastrukture i kreiranju pozitivnog poslovnog okruženja, promociji turizma i razvoju novih turističkih sadržaja, te razvoju poljoprivrede i diversifikaciji aktivosti na selu, odnosno stvaranje jednakih mogućnosti za bavljenje poslovnim aktinvostima na selu.

U sektoru društvenog razvoja, Strategija se fokusira na poboljšanje kvaliteta i dostupnosti socijalnih i zdravstvenih usluga građanima, te poboljšanju uslova obrazovanja i sporta, s posebnim fokusom na mlade. Strategija stavlja akcenat na razvoj kulture i pozicioniranje Mostara kao kulturnog centra, te kreiranje pozitivnog okruženja za siguran život građana.

¹Službene novine Federacije BiH, 74/19

U oblasti održivog upravljanja okolišem, prirodnim i infrastrukturnim resursima, Strategija se koncentriše na unapređenje zaštite okoliša i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora, urbanizaciju i revitalizaciju javnih objekata, povećanje zelenih površina, povećanje energetske efikasnosti, modernizacije saobraćajne i komunalne infrastrukture što je u konačnici u funkciji osiguranja resursno efikasnog i održivog infrastrukturnog razvoja

Podršku u procesu izrade Strategije razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022.-2027. godina pružio je Razvojni program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (UNDP) kroz Projekat unapređenja efikasnosti lokalnih usluga u Bosni i Hercegovini (PIPLS), a u okviru potkomponente Inicijative za jačanje kapaciteta novoizabranih načelnika/gradonačelnika (TAF LGs). Projekat finansira Švedska, a sufinansira i implementira Razvojni program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (UNDP) u saradnji sa partnerskim jedinicama lokalne samouprave.

1.2. Regulatorni okvir

Proces izrade Strategije razvoja Grada Mostara proveden je u potpunosti u skladu sa odredbama Zakona o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i pripadajućim uredbama koji čine efikasan regulatorni okvir za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji BiH. Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem donesen je 2017. godine i čini temeljni normativni akt kojim je definisana svrha sistema kroz „transparentno i usaglašeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave”, kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih i drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta”. Pored ciljeva, Zakon propisuje i osnovne principe razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, vrste strateških dokumenata, kao i tijela odgovorna za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Utvrđen je i proces razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u FBiH, kao i postupci programiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o implementaciji strateških dokumenata, te finansiranja njihove implementacije. Zakon propisuje i dokumente koji se donose u postupku implementacije strateških dokumenata.

Godine 2019. doneseni su i podzakonski akti koji pobliže uređuju pitanja izrade i evaluacije strateških dokumenata, te trogodišnjeg i godišnjeg planiranja i to: Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH, Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH te Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine² koje su uzete u obzir prilikom izrade Strategije razvoja Grada Mostara.

1.3. Proces izrade i konsultacija

Na temelju Člana 64. Zakona o lokalnoj samoupravi HNK/Ž („Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije“ broj 4/00), članova 5., 10., 20., 27. i 37. Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 32/17), Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 74/19), Člana 28. Statuta Grada Mostara („Službeni glasnik Grada Mostara“ broj 4/04), Gradsko vijeće Grada Mostara

²Navedene uredbe objavljene su u Službenim novinama Federacije BiH broj 74/19.

28.09.2021. godine donijelo je Odluku³ o pristupanju izradi Strategije razvoja Grada Mostara 2022.-2027. godina, čime je zvanično pokrenut proces izrade Strategije razvoja Grada Mostara 2022-2027.

Odlukom je propisano da je nosilac procesa izrade Strategije Gradonačelnik i Gradska uprava, a Gradonačelnik će svojim aktima uspostaviti Razvojni tim za izradu Strategije razvoja, Odbor za razvoj Grada Mostara te, po potrebi, tematske radne grupe kao i Partnersku grupu. Time je osigurano da u procesu izrade Strategije budu uključene javne ustanove, javna preduzeća, nevladine organizacije i druge institucije i organizacije sa područja Grada Mostara, građani i drugi neformalni akteri, čije je učešće osigurano kroz radna tijela i druge koordinacione i participatorne mehanizme.

Proces izrade Strategije proveden je u skladu sa Uredbom o izradi strateških dokumenta Federacije Bosne i Hercegovine. Tokom procesa izrade Strategije, formirana su radna i savjetodavna tijela koja su usmjeravala dinamiku i proces izrade Strategije. U procesu izrade Strategije održano je šest sastanaka Razvojnog tima Grada Mostara, prilikom čega je validirana socio-ekonomska analiza, a potom i Strateška platforma Grada Mostara za period 2022.-2027. godina koja je potom puštena u proces javnih konsultacija. Nakon finalizacije javnih konsultacija o Strateškoj platformi Grada Mostara, pripremljeni su prioriteti i mjere, kao i ostali elementi strateškog dokumenta i izrađen Nacrt Strategije razvoja Grada Mostara za period 2021.-2027. godina.

Vodeća načela na kojima se zasniva planiranje lokalnog razvoja, a koja su poštovana i tokom izrade Strategije razvoja, su otvorena metoda koordinacije, ravnopravnost spolova i jednakе mogućnosti za sve građane, horizontalna i vertikalna koordinacija, partnerstvo, javnost i transparentnost. Također, proces izrade Strategije integrisanog razvoja Grada Mostara vođen je i načelom održivosti koje podrazumijeva integraciju najvažnijih ekonomskih, društvenih i okolišnih aspekata. Tako integrisana strategija razvoja ima cijelovit pristup i obuhvata ekonomske, društvene i okolišne aspekte razvoja usklađene sa prostornim mogućnostima.

1.4. Usklađenost sa ostalim strateškim dokumentima

Jedan od principa Zakona o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH jeste i vertikalna koordinacija i usklađivanje kao koordinacija odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. U vezi s tim, strateški ciljevi i prioriteti Grada Mostara za period 2022.-2027. godina usklađeni su sa ključnim strateškim dokumentima u Hercegovačko-neretvanskom kantonu, FBiH i BiH, ali uvažavaju i ostale planske dokumente Grada Mostara.

³ Odluka broj 01-02-254/21 od 28.09.2021.

U skladu sa navedenim, prilikom izrade Strategije razvoja Grada Mostara poseban fokus je stavljen na to da se razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i prioriteti razvoja Grada Mostara uzmu u obzir i budu na adekvatan i odgovarajući način prilagođeni sljedećim strateško-planskim dokumentima:

- Okvir za provođenje Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini (radna verzija)
- Strategija razvoja Federacije BiH 2021. – 2027. godina
- Strategija razvoja Hercegovačko-neretvanskog kantona za period 2021.-2027. godina
- Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018.– 2021. (okvirni dokument)
- Okvirna strategija saobraćaja BiH 2015.-2030.
- Okvirna energetska strategija BiH do 2035.
- Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020.-2030. (nacrt)
- Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u BiH za period 2021. – 2027. (radna verzija),
- Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u FBiH 2016.-2021.
- Strategija borbe protiv dijabetesa u FBiH 2014. – 2024.
- Strategija upravljanja vodama FBiH 2010.– 2022.
- Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016.– 2030.
- Plan upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH 2016.– 2021.

Proces izrade Strategije uzeo je u obzir sve dosadašnje napore u izradi strategija i drugih strateško-planskih dokumenata koji su izrađeni u prethodnom razdoblju, a koji nisu mogli biti formalno usvojeni zbog nepostojanja Gradskog vijeća:

- Radni prijedlog Strategije razvoja Grada Mostara 2016.-2026.
- Strategija razvoja kulturne politike Grada Mostara 2018.-2026.
- Strateški plan razvoja turizma
- Akcijski plan energijski održivog razvoja 2016.-2020. (SEAP)

Poseban značaj za implementaciju Strategije razvoja Grada Mostara ima Strategija razvoja Hercegovačko-neretvanskog kantona koja obuhvata isti planski period (2021.-2027.). Detaljna analiza ocjene usklađenosti predstavljena je u poglavlju 5 ovog dokumenta.

Prilikom izrade Strategije razvoja Grada Mostara u obzir su uzete i obaveze Bosne i Hercegovine u procesu ispunjenja uslova za postojanje dijelom Evropske unije, odnosno neophodnih aktivnosti vezanih za usklađivanje zakonodavstva i druge obaveze koje propisuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Bosne i Hercegovine. Implementacija Strategije razvoja Grada Mostara, direktno doprinosi unapređenju poslovnog okruženja, poljoprivrede i turizma, snažnijoj društvenoj infrastrukturi, koja podržava cjelokupni razvoj, te energetskoj efikasnosti i zaštiti životne sredine. Strategija se u indikativnom finansijskom okviru oslanja i na vanjske izvore iz EU fondova, posebno prekogranične saradnje sa Hrvatskom, ali i druge dostupne EU fondove, u čemu posebnu ulogu ima unapređenje implementacionih kapaciteta Grada.

Poštovanje principa vertikalne koordinacije, propisane Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, podrazumijeva i usklađenost sa međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima

održivog razvoja. Navedeno podrazumijeva da svi nivoi vlasti u BiH treba da definišu svoje prioritete, mjere i aktivnosti tako da istovremeno osiguraju doprinos ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, kao i da izvještavaju o ostvarenom napretku. Strategija razvoja Grada Mostara doprinosi ostvarenju sva tri pravca održivog razvoja u BiH (dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti) i dvije horizontalne teme (ulaganje u ljudski kapital i princip "niko ne smije biti isključen"), koji su adekvatno adresirani kroz definisanje strateških ciljeva te pripadajućih prioriteta i mjera.

Tabela 1: Pregled usklađenost sa ostalim starteškim dokumentima

Vezani strateški cilj, prioritet i/ili mjera iz Strategije razvoja Grada Mostara	Strateški dokument višeg nivoa
Strategija razvoja FBiH 2021.– 2027	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovog privatnog sektora; Mjera 1.3.1. Olakšati i ubrzati proces ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje, Mjera 1.3.4. Podržavati razvoj poduzetništva turističkog sektora, Prioritet 1.3. Unapređenje konkurentnosti prerađivačke industrije; Mjera 1.3.4. Podržavati razvoj poduzetništva turističkog sektora, Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv razvoj Prioritet 3.5. Podsticati razvoj ruralnih prostora; Mjera 3.5.1. Razvijati ruralnu infrastrukturu i dostupnost usluga u ruralnim područjima, Mjera 3.5.2. Uspostaviti funkcionalne kapacitete za poljoprivredu i ruralni razvoj, Mjera 3.5.3. Unaprijediti kvalitet i konkurenčnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje i otpornost poljoprivrednih proizvođača
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih Prioritet 2.2. – Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana Prioritet 2.3. – Poboljšanje efikasnosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	Strateški cilj 2: Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj Prioritet 2.1. Unapredivati obrazovni sistem; Mjera 2.1.2. Poboljšavati kvalitet predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja za potrebe razvoja i osigurati inkluzivno obrazovanje za sve, Mjera 2.1.4. Poboljšati rad sa talentima i standard učenika i studenata Prioritet 2.2. Poboljšavati ishode zdravstvenog sistema; Mjera 2.2.1. Unaprijediti pristup i smanjiti nejednakosti u zdravstvenim uslugama, Mjera 2.2.3. Jačati informatizaciju i digitalizaciju sistema zdravstvene zaštite, Mjera 2.2.5. Jačanje finansijske održivosti zdravstvenog sistema i unapređivanje pravičnosti u finansiranju zdravstvene zaštite Prioritet 2.3. Ublažiti trend demografskog starenja stanovništva poboljšati stabilnost porodice i položaj mladih; Mjera 2.3.1. Podsticati natalitet i zaštitu porodica s djecom, 2.3.4. Promovisati toleranciju, nenasilje i rodnu ravnopravnost u porodici i društvu, i razvijati programe socijalne uključenosti, Mjera 2.3.5. Unaprijediti uslove za razvoj i bavljenje sportom Prioritet 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost; Mjera 2.5.1. Podržavati bolju ciljanost socijalne zaštite, Mjera 2.5.2. Poboljšati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa, Mjera 2.5.3. Unapređivati međusektorsku saradnju, infrastrukturu i kompetencije pružalača usluga socijalne zaštite, Mjera 2.5.4. Poboljšati poziciju ranjivih grupa na tržištu rada Strateški cilj 4: Transparentan, efikasan i odgovoran javni sektor Prioritet 4.1. Unapredivati vladavinu prava; Mjera 4.1.3. Unapređivati borbu protiv kriminala, govora mržnje i terorizma, 4.1.4. Razvijati efikasan sistem prevencije i borbe protiv korupcije Prioritet 4.2. Staviti javnu upravu u službu građana; Mjera 4.2.2. Uspostaviti funkcionalnu i racionalnu organizaciju javnog sektora, 4.2.3. Jačati sistem i koordinaciju izrade, implementacije i izvještavanja o razvojnim politikama, 4.2.5. Jačati statističku osnovu kao podlogu za utvrđivanje politika, 4.2.6. Provesti digitalnu transformaciju javne uprave
Strateški cilj 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga	Strateški cilj 3: Resursno efikasan i održiv razvoj Prioritet 3.1. Unapredivati zaštitu i korištenje prirodnih resursa; Mjera 3.1.1. Podizati svest o zaštiti okoliša, klimatskim promjenama i nužnosti razvoja zelenih vještina, Mjera 3.1.2. Unapređivati pravni i

Prioritet 3.3. – Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga Prioritet 3.4. – Povećanje energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije	institucionalni okvir regulacije okoliša i razvoj komunalne infrastrukture, Mjera 3.1.4. Osiguravati održivo korištenje vodnih resursa, Mjera 3.1.7. Unaprediti integralno upravljanje otpadom i sistem cirkularne ekonomije Prioritet 3.3. Povećati energetsku efikasnost; Mjera 3.3.1. Poboljšati energetsku efikasnost zgrada, 3.3.2. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“
Strategija razvoja HNK/Ž 2021. – 2027.	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Strateški cilj 1. Dinamičan ekonomski razvoj uz održivo korištenje resursa Prioritet 1.1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za investitore i unaprijediti konkurentnost preduzeća i obrta; Mjera 1.1.1. Unapređenje poslovnog okruženja kroz smanjenje administrativnih prepreka i jačanje institucionalne podrške postojećim i novim poslovnim subjektima, Mjera 1.1.2. Podržati unapređenje konkurentnosti postojećih i novih preduzeća i obrta Prioritet 1.2. Podsticanje održivog razvoja poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja; Mjera 1.2.1. Održiva poljoprivreda, Mjera 1.2.3. Kvalitet i konkurentnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje, Mjera 1.2.4. Održivi ruralni razvoj Prioritet 1.3. Podizanje kvaliteta i konkurentnosti turističkog proizvoda HNK/Ž; Mjera 1.3.1. Razvoj novih i kvalitetnih sadržaja turističke ponude, Mjera 1.3.2. Promocija i brendiranje HNK/Ž kao prepoznatljivog i poželjnog turističkog odredišta, Mjera 1.3.3. Povezivanje turizma i poljoprivrede, Mjera 1.3.4. Razvoj ljudskih potencijala u turizmu
Strateški cilj 2: Otvoreni, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih Prioritet 2.2. – Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana Prioritet 2.3. – Poboljšanje efikasnosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	Strateški cilj 2. Podizanje kvaliteta i savremenog razvoja društvenog sektora Prioritet 2.1. Unapređenje nauke i obrazovanja na svim nivoima, Mjera 2.1.1. Jačanje infrastrukturnih, tehničkih i digitalnih kapaciteta za odgoj i obrazovanje, 2.1.4. Jačanje uključenosti u predškolski odgoj, inovativne i kreativne potencijale učenika i studenata Prioritet 2.2. Unapređenje kulture i sporta; Mjera 2.2.1. Jačanje kapaciteta kulture, Mjera 2.2.2. Podrška daljnjem razvoju sporta, Mjera 2.2.3. Jačanje kulture i sporta kroz turizam Prioritet 2.3. Unapređenje zdravstva i socijalne zaštite, Mjera 2.3.1. Unapređenje sistema zdravstvene zaštite, Mjera 2.3.3. Jačanje institucionalnih kapaciteta u području implementacije politike prema mladima, Mjera 2.3.3. Jačanje institucionalnih kapaciteta u području implementacije politike prema mladima Strateški cilj 1. Dinamičan ekonomski razvoj uz održivo korištenje resursa Prioritet 1.4. Efikasna javna uprava, finansije i pravosuđe; Mjera 1.4.1. Kompetentna, dostupna i efikasna javna uprava, Mjera 1.4.3. Efikasno i djelotvorno pravosuđe i pravni sistem, Mjera 1.4.4. Borba protiv korupcije
Strateški cilj 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradске infrastrukture i komunalnih usluga Prioritet 3.3. – Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga Prioritet 3.4. – Povećanje energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški cilj 3. Upravljanje resursima i uslugama eko sistema u skladu s postojećim kapacitetima okoliša Prioritet 3.2. Jačati integrisani sistem prostornog planiranja i unapređenja infrastrukture; Mjera 3.2.1. Unapređenje saobraćajne infrastrukture, Mjera 3.2.2. Podsticanje rješenja održivog upravljanja otpadom i otpadnim vodama, Mjera 3.2.3. Podsticanje održivog i okolišno prihvatljivog prostornog planiranja Prioritet 3.3. Podsticati efikasnu energetsku tranziciju; Mjera 3.3.1. Poboljšanje energetske efikasnosti javnih objekata, Mjera 3.3.2. Povećanje udjela proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora
Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018. – 2021. (okvirni dokument)	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara	Strateški cilj: Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga Prioritet 1.1. Uspostavljanje sistema za održivo korištenje i odgovorno upravljanje prirodnim resursima; Mjera 1.1.1.

	Unapređenje kapaciteta za održivo korištenje poljoprivrednog zemljišta i povezivanje sa prerađivačkim kapacitetima
Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u BiH za period 2021.–2027. (radna verzija)	
Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	PRIORITET 1.2. Unapređenje poslovnog okruženja; Mjera 1.2.1. Podrška razvoju poduzetništva, Mjera 1.2.2. Unapređenje poslovne infrastrukture i promocija i poslovnih zona, Mjera 1.2.3. Unapređenje tehničkih i kadrovskih resursa pružalaca poslovnih usluga, Mjera 1.2.4. Poboljšanje kvaliteta ljudskih resursa i uspostavljanje dinamičnog tržišta rada uskladjenog sa potrebama privrede PRIORITET 1.3. Unapređenje konkurentnosti prerađivačke industrije; Mjera 1.3.1. Podrška uvođenju novih i unapređenju postojećih tehnologija u prerađivačkoj industriji, Mjera 1.3.2. Uvođenje i podsticanje inovacija u privredu
Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u BiH za period 2016.–2026. godina	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	Strateški program 2. Resursi Prioritet 2.1. Usklađivanje sistema obrazovanja u skladu sa EU praksama; Mjera 2.1.1. Modernizacija programa obrazovnih institucija u skladu sa potrebama privrede
Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020.-2030. (nacrt)	
Strateški cilj 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.4. – Povećanje energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški cilj 2. Postizanje najviše vrijednosti i prestanak rasta godišnjih vrijednosti emisija plinova staklene bašće u Bosni i Hercegovini do 2025. godine, na nivou koji je ispod prosjeka emisija po glavi stanovnika u EU27
Strategija borbe protiv dijabetesa u FBiH 2014.–2024.	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.2. – Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	Strateški cilj 2. Unaprijediti rano otkrivanje dijabetesa PRIORITET 2.3. Unapređenje sistema integriranih zdravstvenih usluga; Mjera 2.3.1. Podrška materijalno-tehničkoj opremljenosti zdravstvenih ustanova, Mjera 2.3.2. Podrška donošenju i implementaciji javnih politika prevencije bolesti
Strategija upravljanja vodama FBiH 2010.–2022.	
Strateški cilj 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradске infrastrukture i komunalnih usluga Prioritet 3.3. – Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga Prioritet 3.4. – Povećanje energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški cilj 3. Poboljšanje efikasnosti, unapređenje transparentnosti i povećanje odgovornosti u upravljanju vodama Prioritet 3.1. Podrška primjeni integralnog sistemom upravljanja okolišem i prostorom; Mjera 3.1.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja otpadom u skladu sa ključnim EU načelima Prioritet 3.2. Razvoj komunalne i javne infrastrukture na principima održivog okolišnog razvoja; Mjera 3.2.1. Podrška donošenju prostorno-planskih dokumenata na nivou jedinica lokalnih samouprava i upravljanje prostorom, Mjera 3.2.2. Proširenje i modernizacija kapaciteta javne i komunalne infrastrukture i objekata Strateški cilj 6. Povećanje obima i poboljšanje javnog vodosнabdijevanja
Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016.-2030.	
Strateški cilj 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.3. – Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga	Strateški cilj: Zadovoljavajuće potreba u smislu održavanja, unapređenja i razvoja transportne infrastrukture Podciljevi: Uklanjanje uskih grla na putevima s malim brzinama, Razvoj regionalne mreže puteva, Proširenje kapaciteta aerodroma.
Okvirna energetska strategija BIH do 2035.	
Strateški cilj 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar Prioritet 3.4. – Povećanje energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije	Strateški prioritet: Korištenje resursa Specifična strateška smjernica: Odgovarajuće korištenje i upravljanje potencijalima obnovljivih izvora energije, te postizanje većeg udjela čišće energije u sektoru električne energije, grijanju i hlađenju te transportu kroz izradu akcijskih planova Strateški prioritet: Efikasno korištenje energije Specifična strateška smjernica: Daljnji razvoj i provođenje mjera energetske efikasnosti u području ušteda za finalnu potrošnju arhitekture, industrije, transporta i ostalih područja u skladu sa novom Direktivom 2012/27/EU Specifična strateška smjernica: Promocija i ekspanzija sistema daljinskog grijanja te visoko efikasne kogeneracije korištenjem

	otpadne topline, otpada i obnovljivih izvora energije gdje god je to moguće i ekonomski isplativo
Strategija reforme javne uprave u Federaciji BiH	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.3. – Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Strateški cilj: Institucionalna komunikacija: Razviti javnu upravu na način da ona bude transparentnija, otvorena, vidljivija i odgovornija...u skladu sa europskim standardima.
Strategija komunikacije institucija u BiH o procesu pristupanja EU	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.3. – Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Cilj novog pristupa koji se predviđa strategijom je postizanje: <ul style="list-style-type: none"> - otvorenosti i transparentnosti institucija/nosilaca komunikacijskih aktivnosti u procesu evropskih - integracija i kontinuirane razmjene informacija među njima; - sinhronizirane komunikacije aktera/partnera o procesu pristupanja BiH EU; - uključenosti i zainteresovanosti ciljnih javnosti; - razumijevanja procesa evropskih integracija; - razumijevanja reformskih aktivnosti.
Strategija za unapređenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine (2016.-2021.)	
Strateški cilj 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih Prioritet 2.2. – Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana Prioritet 2.3. – Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Specifični cilj 3. Uključiti osobe s invaliditetom u sve oblasti života ravnopravno s drugima, posebno u oblasti obrazovanja, kulturnog, sportskog, javnog i političkog djelovanja

2. Strateška platforma

2.1. Analiza stanja

2.1.1. Geografski položaj i prirodne karakteristike Grada Mostara

Grad Mostar je smješten u jugozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine (BiH) i prostire se na 1.175 km². Zauzima 26,7% površine HNK/Ž. Glavni je grad Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije (HNK/Ž) i predstavlja politički, privredni, naučni i kulturni centar regije.

Grad Mostar formiran je na šest rijeka: Neretva, Radobolja, Buna, Bunica, Jasenica i Drežanka. Uže urbano područje smješteno je u tri kotline i čini 18,8% teritorije Grada Mostara, 88,2% čini brdsko-planinski reljef, od koga je preko 60% nadmorske visine preko 1.000 metara. Mostarska kotlina obuhvata područje Grada Mostara od naselja Grabovica do Žitomislića i nalazi se u koordinatama y1= 6 458 915, y2= 6 503 021, x1= 4 832 552, x2= 4 780 541. Maksimalna dužina područja je oko 57 km, a maksimalna širina 34 km.

Kroz centar grada protiče rijeka Neretva. Dolinu u kojoj je smješten (nadmorska visina 60 m do 80 m) nadvisuju okolne planine što stvara specifično klimatsko-vegetacijsko okruženje, koje varira od blage planinske do mediteranske klime. Najpoznatija brda oko mostarske kotline su: Hum, Brkanovo Brdo, Bile, Keveljača, Mikuljača, Planinica i Fortica. Najpoznatije planine koje se nalaze u blizini Mostara su: Velež, Prenj, Čabulja i Čvrsnica.

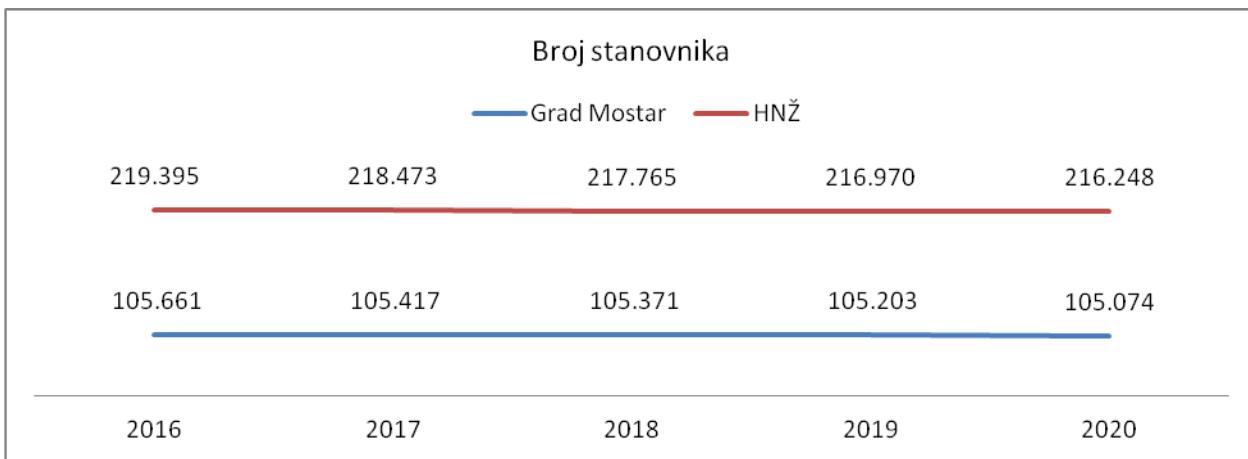
Grad ima cijelovitu prostornu infrastrukturu, cestovni, željeznički i vazdušni saobraćaj. Položaj Grada Mostara je od izuzetnog turističkog značaja jer je od Jadranskog mora udaljen samo 60 km.

2.1.2. Demografske karakteristike i kretanja uključujući stanje dijaspore

Grad Mostar, u kojem živi 51% stanovnika kantona, je najveći grad u HNK/Ž. Po broju stanovnika Grad Mostar je četvrti najveći grad u Federaciji BiH, odmah iza Sarajeva, Tuzle i Zenice. Grad Mostar obuhvata 60 naseljenih mjesta, a gustoća naseljenosti u 2020. godini iznosi 89,4 stanovnika na kvadratni kilometar. Po gustoći naseljenosti Grad Mostar je na trećem mjestu u HNK/Ž, a ispred su Čitluk sa 99 i Čapljina sa 96,9 stanovnika na kvadratni kilometar.

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine Grad Mostar je imao je 105.797 stanovnika što je 16% manje od broja stanovnika prema popisu stanovništva iz 1991. godine kada je Grad Mostar imao 126.628 stanovnika. Smanjenje stanovništva uzrokovano je ratnim događanjima, iseljavanjem iz ekonomskih razloga i činjenicom što je dio Mostara poslije Daytonskega mirovnog sporazuma postao samostalna općina i nalazi se u Republici Srpskoj (Istočni Mostar).

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku procijenjeni broj prisutnog stanovništva u 2020. godini u Gradu Mostaru je 105.074 stanovnika, što je smanjenje za 1% u odnosu na procjenu prisutnog stanovništva u 2016. godini kada je iznosio 105.661. Naime, u svih pet posmatranih godina, tj. od 2016. do 2020. godine, bilježi se trend smanjenja procijenjenog broja prisutnog stanovništva, a što prati trend i na nivou kantona/županije.

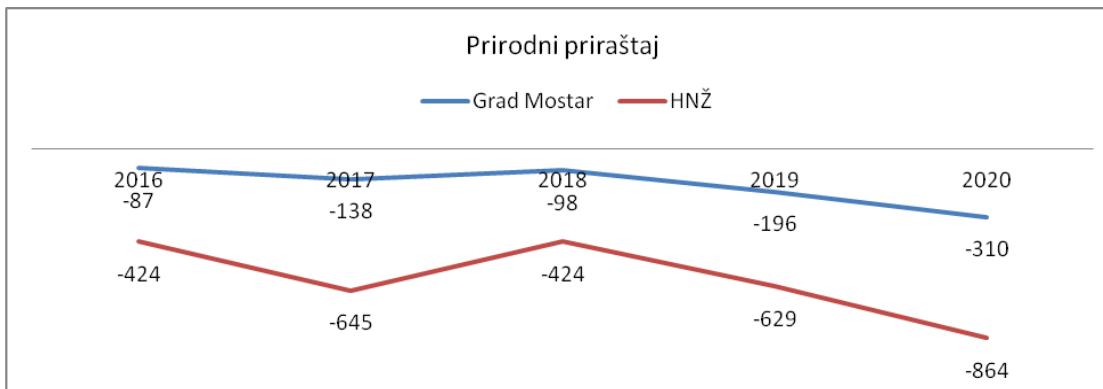

Slika 1: Broj stanovnika i odnos sa HNK/Ž

U prostornom smislu 60% stanovništva Grada Mostara živi u gradskim naseljima, dok 40% stanovništva živi u ostalim dijelovima. Naime, prema popisu stanovništva iz 2013. godine u Gradu Mostaru je bilo 34.128 domaćinstava, od čega je 20.516 gradskih, a 13.612 je ostalih. Prosječan broj članova po domaćistvu je bio 3,08. Prosječan broj članova po domaćinstvu u gradskim područjima je iznosio 2,90, a u ostalim naseljenim mjestima je 3,34.

Prirodni priraštaj

U skladu sa trendom smanjenja procijenjenog broja stanovnika, kako na nivou kantona/županije tako i na nivou Grada Mostara, bilježi se i negativan prirodni priraštaj u petogodišnjem posmatranom razdoblju. Od 2018. godine se bilježi značajan pad u prirodnom priraštaju, koji u 2020. godini iznosi -310, dok je u 2016. godini iznosio -87. Međutim, prirodni priraštaj na nivou Grada Mostara je nešto blaži nego na nivou kantona/županije u posljednje tri godine.

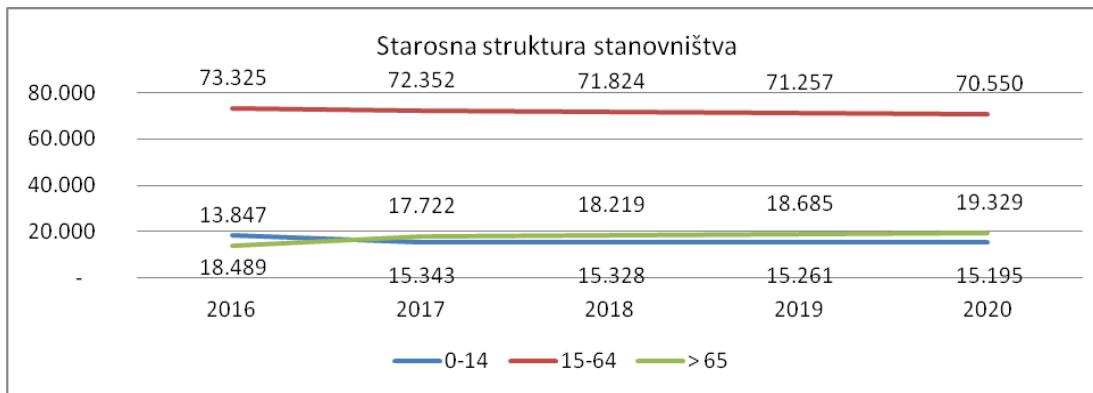
Slika 2: Prirodni priraštaj

Struktura stanovništva

Prema nacionalnoj strukturi stanovništva u Gradu Mostaru žive većinski Hrvati i Bošnjaci, koji čine 92,6% od ukupnog broja stanovnika. Naime, 48,4% stanovništva se na popisu stanovništva iz 2013. godine izjasnilo kao Hrvati, a 44,2% se izjasnilo kao Bošnjaci. Srba, prema popisu stanovništva iz 2013. godine, ima 4,2%. Nacionalno se nije izjasnilo 1,2% stanovnika Grada Mostara, dok pripadnika drugih

nacionalnosti zajedno sa ostalima ima 1,8% (Bosanac/ka, Bosanac i Hercegovac/Bosanka i Hercegovka, Musliman/ka, Rom/kinja, Albanac/ka, Turčin/Turkinja, Jugoslaven/ka, Crnogorac/ka, Hercegovac/ka, Slovenac/ka, Makedonac/ka).

Prema starosnoj strukturi stanovništva najveći udio stanovnika spada u grupu od 15 do 64 godine starosti i to 67% stanovništva, potom u grupu iznad 65 godina starosti i to 18% stanovništva, dok samo 14% stanovništva spada u grupu do 14 godina starosti.

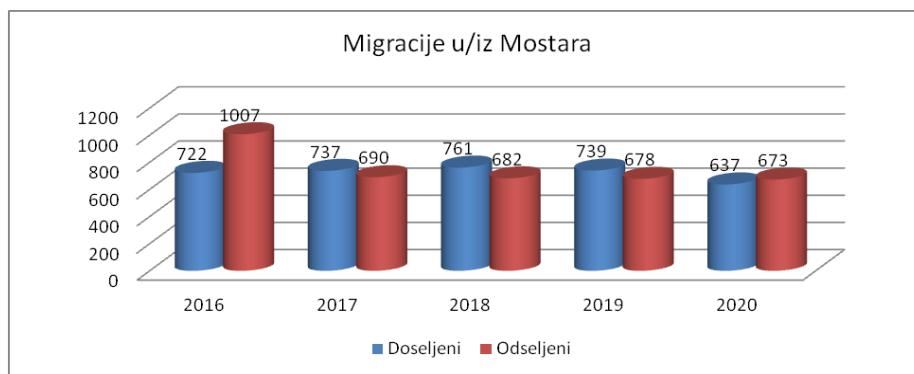

Slika 3: Starosna struktura stanovništva u Gradu Mostaru

Iz Slike broj 3 vidljivo je da se udio radno sposobnog stanovništva, tj. stanovnika u starosnoj dobi od 15 do 64 godine starosti, u posmatranih pet godina smanjuje. Naime, broj stanovnika iz ove grupe se u 2020. godini smanjio za 4%. Slično kao i kod ove grupe stanovništva, vidljivo je smanjenje broja stanovnika u dobi do 14 godina starosti. Broj stanovnika u dobi do 14 godina starosti u 2020. godini manji je za 18% u odnosu na 2016. godinu.

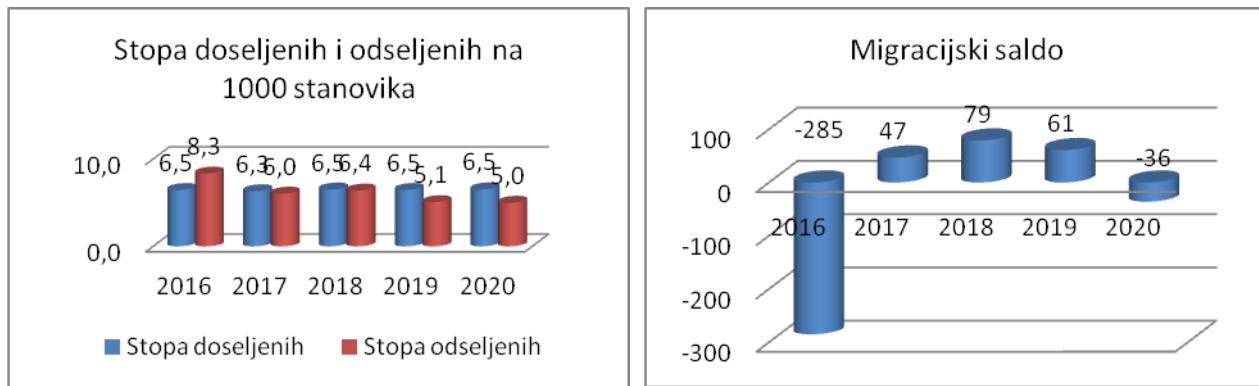
Migracije

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, Grad Mostar u proteklih pet godina bilježi pad broja odseljenih i doseljenih. Naime, broj odseljenih se smanjio za 43% u 2020. godini u odnosu na 2016. godinu. Broj doseljenih se smanjio za 12% u 2020. u odnosu na 2016. godinu.

Slika 4: Kretanje migracija (Izvor: FZS)

Iz Slike broj 4 vidljivo je kako je broj doseljenih u padu od 2018. godine, a najmanji je u 2020. godini. Međutim, broj odseljenih je u 2020. godini veći u odnosu na 2017. godini, ali je još uvijek manji u odnosu na 2016. godinu.

Stopa doseljenih ima blagi rast u proteklih pet godina, dok stopa odseljenih na 1000 stanovnika ima blagi pad od 2018. godine, te je za više od tri postotna boda manja u odnosu na 2016. godinu. Migracijski saldo je u 2020. godini negativan i iznosi -36, dok je u od 2017. do 2019. godine bio pozitivan. U 2016. godini migracijski saldo je bio najveći i iznosio je -285.

Dijaspore

Analiza stanja dijaspore je posebno složena zbog nedostatka podataka na nivou cijele BiH, a ne samo na nivou grada Mostara. Na nivou Grada Mostara još uvijek nema razvijene platforme za saradnju sa dijasporom. Najznačajniji događaj koji se organizuje u kontekstu privlačenja i animiranja dijaspore u Gradu Mostaru je konferencija CONNECTO, koju organizuje INTERA i koja ima cilj povezivanje dijaspore i stvaranje prepostavki za privlačenje dijaspore, posebno kroz privredne veze i ulaganja.

2.1.3. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja

Prema metodologiji izračuna indeksa razvijenosti u Federaciji BiH, Grad Mostar se nalazi među 10 najrazvijenijih lokalnih zajednica, međutim, u 2020. godini zabilježio je pad prema navedenom pokazatelju i to na 9. mjesto za razliku od 2018. kada je zabilježio 8., odnosno 2019. godine kada je zabilježio 6. mjesto. Iako je pandemija COVID 19 u 2020. godinu izazvala brojne negativne posljedice na aktivnosti **poslovnih subjekata**, na području Grada Mostara bilježi se kontinuiran porast broja poslovnih subjekata uključujući pravne osobe, jedinice u sastavu i fizička lica odnosno obrte. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u Gradu Mostaru je u 2020. godini u registru pravnih osoba bilo upisano 4.242 pravne osobe, 1.859 jedinica u sastavu pravnih osoba i 3.644 obrta. Sektorskom strukturu pravnih osoba preovladavaju djelatnosti klasificirane pod S (Ostale uslužne djelatnosti) (27%), strukturom obrta djelatnosti I (Djelatnost pružanja smještaja te priprema i usluživanje hrane) (28%) dok je u oba slučaja na drugom mjestu djelatnost G (Trgovina na veliko i malo i popravak vozila i motocikla) sa 21% odnosno 26% udjela. Međutim, kada se analiziraju podaci iz Porezne uprave Federacije BiH, oko 53% obrta od ukupnog broja obrta, koji se statistički vodi u registru, je na neki način aktivno, odnosno ima aktivan račun u banci i zapošljavaju oko 8% od ukupnog broja zaposlenih osoba u Gradu Mostaru. Svi ostali obrti, koji se statistički vode u registru, nisu aktivni, ali se zbog nekog od formalnih razloga još uvijek nalaze u registru. Prema podacima analitičke tvrtke Dun&Bradstreet, broj poslovnih subjekata koji su predali završne finansijske račune za 2020. godinu na području Grada Mostara iznosio je 1.456 i u odnosu na 2018. godinu veći je za 183 poslovna subjekta ili za 13%. Isti zapošljavaju 20.428 osoba, što je

64% od ukupnog broja zaposlenih osoba u Gradu Mostaru. Međutim, od ovih 20.428 zaposlenih u poslovnim subjektima, koji su predali završne finansijske račune, 28% zaposlenih je u tri poslovna subjekta (SKB Mostar, JP EPHZHB i HT Mostar). Kada se analiziraju rezultati poslovanja ovih 1.456 poslovnih subjekata u 2019. godini, bilježi se rast broja zaposlenih, rast prihoda i profita u odnosu na 2018. godinu. Međutim, u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu bilježi se pad u broju zaposlenih, te pad u ukupnim prihodima, dok se bilježi rast neto dobiti. Pad ovih pokazatelja u 2020. godini najviše je uzrokovan pandemijom COVID-19, koja je uvelike ograničila ili zaustavila rast privrede. Sektorskom strukturu navedenih subjekata preovladavaju subjekti iz djelatnosti trgovine i to 29%, potom prerađivačke industrije 13%, dok je na trećem mjestu sektor stručnih, tehničkih i naučnih djelatnosti. U prerađivačkom sektoru, koji čini 13,12% udjela u strukturi poslovnih subjekata koji su predali završne finansijske račune za 2020. godinu, najzastupljeniji je metaloprerađivački sektor sa preko 3% udjela, potom drvni sektor sa udjelom od preko 2%, prehrambena industrija (proizvodnja hrane i pića) sa preko 1,5%. U narednom planskom periodu neophodno je implementirati programe podrške osnivanju novih i podršci rastu i razvoju postojećih privrednih subjekata kako bi se uspješno nosili sa posljedicima pandemije COVID 19, koje su još uvijek prisutne, ali i kako bi se osigurala bolja fleksibilnost i konkurentnost u opstanku na domaćem i inostranom tržištu.

Grad Mostar može se pohvaliti razvijenom **poslovnom infrastrukturom** koju čini mreža poslovnih zona te drugih poduzetničkih institucija za podršku. Na području Grada Mostara postoji 14 poslovnih zona ukupne površine 12.199.326,43 ha, od čega je 11.535.279,43 ha još uvijek slobodno. Naime, pitanje uređenosti poslovnih zona nije riješeno, a samo Poslovna zona Gajevi u Vrapčićima ima Odluku zakonodavnog tijela o proglašenju prostora zonom i izrađen regulacijski plan, dok su ostale zone planirane, ali se trebaju izraditi pojedinačni regulacijski planovi za iste i donijeti Odluke vijeća o proglašenju zonom. Poduzetničke institucije podrške na području Grada Mostara provode značajne razvojne aktivnosti čime pokrivaju ne samo Grad Mostar i HNK/Ž već i cijelu regiju Hercegovine. Međutim, ne postoji sistemska saradnja Grada Mostara i ovih razvojnih organizacija i nije stvoren formalni partnerski odnos u provođenju razvojnih politika, osim u slučaju provođenja pojedinačnih projekata, jer se saradnja prvenstveno odvija na ad-hoc osnovi. Djelovanje ovih organizacija u Gradu Mostaru može biti od ključne važnosti za pokretanje razvojnih aktivnosti i inicijativa. Također, ukazuje se i potreba za uspostavljanjem one stop shopa u svrhu sveobuhvatne podrške postojećim, ali i potencijalnim investitorima na području Grada Mostara. Značajan aspekt privrednog razvoja Grada Mostara jesu i međunarodni i lokalni sajmovi koji imaju veliku važnost za umrežavanje i povezivanje te razvoj lokalnih lanaca vrijednosti.

Iako je nakon kontinuiranog rasta **prihoda od poreza na dohodak** od 2016. godine, Grad Mostar zabilježio pad navedenih prihoda najvećim dijelom uslijed pandemije COVID 19, Grad Mostar i dalje ostvaruje najveći doprinos ostvarenju prihoda od poreza na dohodak na području HNK/Ž, te je u 2020. godini sa 28.996.049 KM činio 63% ukupnih prihoda od poreza na dohodak u HNK/Ž. Prihodi po glavi stanovnika u 2020. godini iznosili su 276 KM i veći su nego na nivou HNK/Ž gdje iznose 213, te su veći i od prihoda po glavi stanovnika na nivou Federacije BiH gdje iznose 207 KM.

Grad Mostar zauzima i najviši udio u **vanjskotrgovačkoj razmjeni** HNK/Ž. Udio Grada Mostara u izvozu ostvarenom u HNK/Ž iznosi 48% u 2020. godini, dok udio u ukupnom uvozu ostvarenom u HNK/Ž iznosi 65%. Međutim, zabrinjavajuća je činjenica da Grad Mostar od 2018. godine bilježi pad izvoza uz istovremeni rast broja poslovnih subjekata, što ukazuje na potrebu jačanja konkurenčnosti malih i srednjih preduzeća za izlazak na inostrana tržišta i uključivanje u globalne lance vrijednosti. Uvoz sa područja Grada Mostara je, također, u padu u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, s tim da je u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu, zabilježen rast uvoza, što, također, prati trendove na nivou HNK/Ž.

Turizam Grada Mostara se uglavnom bazira na turističkoj ponudi koja se tiče kulturno–istorijskog naslijeđa, posebno na ponudi stare jezgre Grada (šire područje oko Starog mosta). Grad karakteriše obilje spomenika i lokacija koje čine nacionalno blago, a glavne atrakcije su: Stari most, Kula Tara, Kula Halebija, Čejan Čehajina džamija, Koski Mehmed-pašina džamija, Kriva ćuprija, ulica Kujundžiluk, Muzej Stari most, Tabačica džamija, Tursko kupatilo. Po broju registrovanih dolazaka i ostvarenih noćenja, Grad Mostar je na trećem mjestu u Federaciji BiH, odmah iz Sarajeva, kao glavnog grada i administrativnog centra države i Neuma, kao jedine morske destinacije u BiH. U ukupnom broju registrovanih dolazaka turista u HNK/Ž Grad Mostar učestvuje sa oko 34%, odnosno 23% od ukupno ostvarenih noćenja u HNK/Ž. Najveći broj dolazaka i noćenja u Gradu Mostaru ostvari se od aprila do oktobra, te je Mostar do 2020. godine bilježio kontinuiran rast broja dolazaka i noćenja turista. Uslijed pandemije COVID 19, broj dolazaka turista u 2020. godini, u odnosu na 2019. godinu, je pao za 86%, a broj noćenja za 83%. U prvih osam mjeseci 2021. godine vidljiv je lagahni oporavak turizma, ali još uvijek ne na nivou na kojem je bio u 2019. godini. Grad Mostar je još uvijek tranzitna destinacija s obzirom da je prosječna dužina boravka u 2019. godini bila 1,3 dana, dok je na nivou HNK/Ž prosječna dužina boravka turista u 2019. godini bila 1,9 dana. Razvoju turizma Grada Mostara doprinose i brojne kulturne i sportske manifestacije od kojih su mnoge i tradicionalne i privlače veliki broj posjetilaca Grada. S obzirom da je Mostar okružen planinama: Velež, Prenj, Čvrsnica i Čabulja, pružaju se i mogućnosti za razvoj raznih vidova turizma kao što su: planinarenje, pješačenje, brdska biciklizam, lov, jahanje konja, planinski safari itd. Za razvojnu perspektivu Grada Mostara u oblasti turizma potrebno je uzeti u obzir i činjenicu da se Grad Mostar trenutno može podijeliti na dvije turističke zone urbanu i ruralnu, među kojima do sada postoji ogromna razlika u iskorištavanju potencijala i broja turista.

Poljoprivredno zemljište na području Grada Mostara zauzima površinu od 60.652,99 ha ili 52,3 %, od čega je najviše VI i VII bonitetne klase. Ukupna poljoprivredna površina iznosi 63.659 ha od čega je 21% obradiva poljoprivredna površina. Rascjepkanost i usitnjenošć poljoprivrednih posjeda ima uticaja na kvalitet i kvantitet **poljoprivredne proizvodnje** na području Grada. Broj porodičnih poljoprivrednih gazdinstava (PPG) u posljednjih pet godina ima trend rasta, te je u 2020. godini broj PPG-a veći za 30% u odnosu na 2016. godini. Sličan trend bilježi se i u slučaju broja obrta u poljoprivredi i šumarstvu. Ukupno 12 zadruga, koje su registrovane u Gradu Mostaru u 2020. godini, zapošljavale su samo šest osoba te ostvarile ukupno oko 900.000 KM prihoda. Evidentno je da nedostaju kapaciteti u ovim organizacijama za snažniji zamah u poljoprivrednoj proizvodnji. Osnovni izazovi sa kojim se susreću poljoprivredni proizvođači na području Grada Mostara je nepovezanost lanca vrijednosti od proizvođača do potrošača, što umnogome otežava plasiranje poljoprivrednih proizvoda na tržište. Iz tog razloga postoji potreba da se poljoprivredni proizvodi sa pretežno malih porodičnih gazdinstava uvežu, brendiraju i promovišu kako na lokalnom tako i na regionalnom tržištu, a to se velikim dijelom može postići i kroz zadružno udruživanje.

Broj zaposlenih na području Grada Mostara u 2020. godini činio je 61% ukupnog broja zaposlenih u HNK/Ž te je stopa **zaposlenosti** koja je u 2020. godini iznosila 45%, viša nego na nivou HNK/Ž koja je iznosila 35,6%. Broj zaposlenih u posljednjih pet godina bilježi rast, s izuzetkom u 2020. godini kada se bilježi pad broja zaposlenih za 5% u odnosu na 2019. godinu, prvenstveno uzrokovan pandemijom COVID-19. Povećanje broja zaposlenih na području Grada Mostara do 2020. godine bilo je praćeno i smanjenjem broja nezaposlenih, kada je stopa nezaposlenosti iznosila 32,5% i povećala se za 2,9% u odnosu na 2019. godini. U strukturi nezaposlenih prema stručnoj spremi u Gradu Mostaru najviše je nezaposlenih sa SSS te KV. U 2020. godini u ukupnom broju nezaposlenih 35% je SSS, KV 30%, a udio NKV u 2020. godini bio je 17%. Žene čine 54% nezaposlenih osoba na području Grada Mostara.

Prosječna **plaća** u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosila je 1131 KM i veća je od prosjeka na nivou HNK/Ž (1029 KM), a veća je i od prosječne plaće na nivou FBiH (956 KM). Ujedno, prosječna plaća porasla je za 8% u odnosu na 2016. godinu. Od svih gradova i općina u FBiH, Grad Mostar se nalazi na 6. mjestu po visini prosječne mjesecne neto plaće.

Prosječna **penzija** u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosila je 507 KM i veća je od prosječne penzije na nivou HNK/Ž, koja je u 2020. godini iznosila 480 KM. Prosječna penzija je u 2020. godini veća za 16% u odnosu na visinu prosječne penzije u 2016. godini.

Ključni problemi i potrebe privrednog razvoja

Razvojni problemi i potrebe u području privrednog razvoja predstavljeni su u sljedećoj tabeli.

Tabela 2: Razvojni problemi i potrebe u području privrednog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Iseljavanje i odlazak mladih ljudi	Smanjiti broj iseljenih i povećati broj doseljenih, odnosno stvaranje pretpostavki za ostanak kroz otvaranje novih radnih mesta	Privreda
Nema razvojnih instrumenata podrške poduzetništvu na nivou Grada	Pokrenuti aktivnosti na razvoju instrumenata podrške, kako bi i Grad Mostar kroz svoje razvojne instrumente mogao upravljati razvojem	Poslovni subjekti
Ne postoji sistemski dijalog sa privatnim sektorom	Razviti platformu za dijalog sa privatnim sektorom kako bi se odgovorilo potrebama poduzetništva	Privreda
Sporost administracije u rješavanju potreba privatnog sektora i ne postojanje svojevrsnog one-stop-shopa za poduzetnike	Pokrenuti aktivnosti na uspostavljanju usluga poduzetništvu kroz one-stop-shop	Poduzetnička infrastruktura
Koncentrisanost turizma na staru jezgru i prijetnja prevelike otorećenosti stare jezgre turistima	Disperzirati turističku ponudu na šire područje Grada kroz razvoj novih turističkih sadržaja	Turizam
Neriješen status poslovnih zona i slaba promocija grada kao povoljne lokacije za ulaganja	Pokrenuti aktivnosti na razvoju poslovnih zona i razviti platformu za promociju Grada Mostara kao povoljne lokacije za ulaganja	Poduzetništvo
Slabo razvijeni lokalni lanci vrijednosti u poljoprivredi	Pokrenuti aktivnosti na podršci razvoju PPG-a, zadruge, udruženja, malih poljoprivrednih proizvođača, kroz finansijske sheme, obuke, umrežavanja, promociju i marketing	Poljoprivreda
Kontinuirano smanjenje izvoza sa područja Grada Mostara	Kreirati i implementirati programe podrške jačanju konkurenčnosti malih i srednjih preduzeća za izlazak na inostrana tržišta i uključivanje u globalne lance vrijednosti	Vanjskotrgovačka razmjena

2.1.4. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja

Obrazovni sistem na području Grada Mostara uključuje sve nivo obrazovanja od predškolskog do univerzitetskog. Na području Grada Mostara djeluju dvanaest javnih i osam privatnih **predškolskih institucija**. Javnim predškolskim sistemom je obuhvaćeno 603 djece u 2020./21. godini. Međutim, bilježi

se trend smanjenja broja učenika uz nedovoljne kapacitete za predškolsko obrazovanje. Grad Mostar na godišnjem nivou izdvaja iz budžeta za subvencioniranje predškolskog obrazovanja, a iznos subvencioniranja bilježi trend rasta što je u skladu sa pronatalitetnom politikom koja je potrebna na području čitave Federacije BiH.

Na nivou **osnovnog obrazovanja**, primjetan je trend stagniranja u pogledu broja učenika prethodnih pet godina, a u 2020. godini je upisano 8.583 učenika u redovne škole i 83 učenika sa smetnjama u razvoju. Osnovno obrazovanje se izvodi kroz djelovanje 36 osnovnih škola (24 centralne i 12 područnih) i dvije osnovne škole za djecu sa smetnjama u razvoju. Razvojne potrebe u pogledu školske infrastrukture uključuju potrebu izgradnje fiskulturne sale za devet škola koje je nemaju, potrebu opremanja biblioteka za dvije škole gdje nedostaju i potrebu osavremenjavanja škola infornatičkim kabinetima i savremenim učilima. Na nekim školskim objekatima su izvršene mjere energetske efikasnosti u cilju otopljinjanja i ostvarivanja energetskih ušteda, a u narednom periodu je potrebno te mejre provesti na svim objektima.

Srednjim obrazovanjem na području Grada Mostara obuhvaćeno je 4.527 učenika, što je smanjenje od 15% u odnosu na 2016. godinu. Srednjoškolsko obrazovanje se izvodi kroz rad 24 srednje škole, od čega je jedna vjerska i dvije srednje škole za učenike sa smetnjama u razvoju. U Mostaru se nalazi 19 javnih i tri privatne srednje škole, te međunarodna škola Koledž ujedinjenog svijeta (UWC), kao jedan od 15 koledža na svijetu u okviru UWC pokreta. Na nivou srednjeg obrazovanja, zatečeno stanje u infrastrukturnom smislu je veoma slično kao i na nivou osnovnog obrazovanja (nedovoljna opremljenost fiskulturnim salama, bibliotekama i informatičkom opremom) te je i ovdje potrebno provesti mjere energetske efikasnosti na još 11 objekata.

Kada je riječ o **univerzitetskom obrazovanju**, nosioci obrazovanja na području Grada Mostara su Sveučilište u Mostaru i Univerzitet „Džemal Bijedić“ iako se nastava odvija i na pet privatnih univerziteta koje pohađa oko 8% od ukupnog broja studenata. U 2020. godini je upisano ukupno 72.507 studenata, što je za 12% manje u odnosu 2016. godinu. Grad Mostar na godišnjem nivou dodjeljuje određeni broj stipendija za studente i iznosi stipendiranja bilježe trend rasta što je u skladu sa potrebama razvoja obrazovanja.

Kada je riječ o **oblasti kulture**, bitno je istaći da je Grad Mostar prvi grad u Bosni i Hercegovini koji je izradio Strategiju kulture, koja je izrađena za razdoblje 2018.-2026. i bila je temelj za kandidaturu Grada Mostara za Evropsku prijestolnicu kulture 2024. Grad Mostar se može pohvaliti značajnim brojem kulturnih institucija i manifestacija i bogatom kulturno-historijskom baštinom, od čega je najznačajniji Stari most, koji je uvršten na UNESCO popis svjetske baštine. U Mostaru djeluje 14 javnih ustanova kulture, od čega je Grad osnivač 12 ustanova, a saosnivač dvije ustanove zajedno sa HNK/HNŽ. Dakle, Grad Mostar ima tri biblioteke, četiri pozorišne kuće, četiri kulturna centra, dva muzička centra i jedan muzej. Pored toga, u Gradu su 33 kulturna društava namijenjena tradicijskoj, plesnoj, muzičkoj, književnoj, likovnoj i arhitektonskoj djelatnosti, te tri stručna udruženja - historičara umjetnosti, likovnih umjetnika i književnika, koje imaju regionalni karakter. Broj korisnika i posjetilaca ustanova kulture je bio u trendu porasta pa je tokom 2019. godine zabilježeno rekordnih 175.760 posjeta, što je za 15% više nego 2016. godine, ali je zbog situacije izazvane pandemijom i ograničenja kretanja ljudi, broj posjeta u padu tokom 2020. i 2021. godine. U skladu sa povećanjem broja posjetilaca i razvojem rada kulturnih institucija, zabilježen je i porast izdvajanja sredstava iz gradskog budžeta pa je u toku 2020. godine

izdvojeno 35% više sredstava nego u 2016 godini, odnosno 2,7 miliona KM. Međutim, još uvijek nema sistemskog pristupa i podrške promociji i razvoju Grada kao centra kulturnih zbivanja.

Osnovni razvojni problemi u **oblasti sporta** je nedovoljna razvijenost sportske infrastrukture što je ograničavajući faktor za snažniji razvoj i afirmaciju sportaša iz Grada Mostara. Najveći nedostatak je nepostojanje olimpijskog bazena iako je Grad poznat po sportašima koji su ostvarivali zavidne rezultate na međunarodnim takmičenjima, kao i nedostatak odgovarajuće sportske dvorane u skladu sa EHF ili FIBA standradima, koja bi omogućavala odigravanje utakmica košarkaške i rukomente reprezentacije BiH u Gradu Mostaru. Stanje izgrađenih sportskih objekata u Mostaru je zadovoljavajuće. Na području Grada Mostara djeluje Sportski savez Grada Mostara, koji broji 95 klubova članica sa 4.828 sportaša, što je oko 4,6% od ukupnoj broj stanovnika.

Zdravstvena zaštita građanima sa područja Grada Mostara se pruža kroz djelovanje dvije regionalne bolnice smještene na području grada (Sveučilišna klinička bolnica Mostar i Kantonalna bolnica Dr. Safet Mujić Mostar) i dva doma zdravlja sa 41 područnom ambulantom. Ukupan broj osiguranika u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosio je 97.575, što je 93% od ukupnog broja procijenjenog prisutnog stanovništva u Gradu Mostaru. U okviru sistema javne zdravstvene zaštite je zaposleno 627 ljekaza, odnosno 168 stanovnika na jednog ljekaza, te 35 stomatologa, odnosno 3.018 stanovnika na jednog stomatologa. Pored javne zaštite, u Gradu Mostaru je registrovano i 13 privatnih zdravstvenih ustanova. Osnovni razvojni problemi u oblasti zdravstvene zaštite uključuju djelimično neuslovne prostore te nedovoljnu opremljenost i dotrajalost opreme pa je u narednom periodu potrebno usmjeriti sredstva na jačanje materijalno-tehničke opremljenosti zdravstvenih ustanova. Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo, najopasnije bolesti u Gradu Mostaru prema broju umrlih su bolesti krvotoka, potom tumori i bolesti organa za disanje.

U oblasti **socijalne zaštite** na području Grada Mostara djeluju tri javne ustanove od čega je jedan Centar za socijalni rad, jedan dom za starije i iznemogle osobe, te jedan dječji dom. Pored javnih ustanova, djeluju i tri privatne ustanove socijalne zaštite. Međutim, radi se o nedovoljno razvijenoj institucionalnoj infrastrukturi, posebno za osobe starije životne dobi i za osobe žrtve nasilja. Ukupan broj korisnika pomoći, koje se isplaćuju putem Centra za socijalni rad, u 2020. godini je iznosio 5.400 i povećan je u odnosu na 2016. godinu iz jer su od 2018. godine uvedene nove kategorije korisnika, a to su dječji dodatak, naknada umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu i naknada umjesto plaće roditelju koji/koja nije u radnom odnosu. Najviše novca u oblasti socijalne zaštite se izdvaja za naknadu umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu, jednokratne novčane pomoći te za troškove smještaja u ustanove socijalne zaštite. U kontekstu ranjivih kategorija bilježi se najveći broj maloljetnih osoba u grupi djece s mentalnim i fizičkim smetnjama (131). Broj djece čiji je razvoj ometen porodičnim problemima ima trend pada, dok se kod odgojno zanemarene i zapuštene djece bilježi rast u 2020. godini u odnosu na prethodne četiri godine. U kategoriji odraslih osoba iz ranjivih kategorija bilježi se trend smanjenja u svim kategorijama (osobe ometene u psihičkom i fizičkom razvoju i osobe sa invaliditetom, materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe, stare osobe bez porodičnog staranja, osobe društveno negativnog ponašanja i osobe i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potrebna pomoć), a najveći pad u 2020. godini, u odnosu na 2016. godinu, zabilježen je kod kategorija osoba ometenih u psihičkom i fizičkom razvoju i osoba sa invaliditetom i to 11%.

U kontekstu **sigurnosti građana** bitno je istaći da je na području Grada Mostara u periodu 2017.-2020. godina došlo do kontinuiranog pada ukupnog broja kaznenih djela kao i broja prijavljenih počinilaca. Postotak ukupne rasvijetljenosti kaznenih djela je oko 55%. U strukturi kriminaliteta najzastupljeniji su

imovinski delicti (75,6%), te potom ostala kaznena djela (12,8%), a na trećem mjestu su krvni delicti (6%). Kaznenih djela iz narkomanije u 2020. godini bilo je 5,6% s tim da se u posljednjih pet godina bilježi rast kaznenih djela iz ove grupe. Prema podacima iz Informacije Ministarstva unutarnjih poslova HNK/Ž o stanju sigurnosti u Gradu Mostaru u prva četiri mjeseca 2021. godine bilježi se nastavak trenda rasta kaznenih djela vezanih za narkomaniju u odnosu na isto razdoblje u 2002. godini i to za 125%. Također, za isto razdoblje se bilježi rast i ostalih kaznenih djela, kao što su krađe s rastom od 85%, razbojništvo s rastom od 80% i nasilničko ponašanje s rastom od 33,3% te ugrožavanje sigurnosti s rastom od 20%. Na području Grada Mostara bilježi se i niska kultura stanovanja te je potrebno podizati svijest i razvijati infrastrukturu s ciljem podizanja kulture stanovanja i življenja na veći nivo.

Na području Grada Mostara, registrovano je 798 udruženja, koja čine značajan aspekt **civilnog društva** Grada. Međutim, nema podataka koliko je ovih udruženja aktivno niti je poznata struktura nevladinih organizacija, što čini značajnu razvojnu implikaciju za naredni period. Na nivou Grada ne postoji platforma za dijalog sa nevladinim sektorom niti je izgrađeno partnerstvo za rješavanje određenih društvenih izazova. Također, ne postoji sistemski program podrške nevladinom sektoru. Nepostojanje dijaloga i partnerstva između nevladinog sektora i gradske uprave dovodi do nepovjerenja i nedostatka saradnje.

Najnovija Analiza potreba i položaja mladih od strane Centra za psihološku podršku „Sensus“, uz podršku i sugestije Odjela za društvene djelatnosti Grada Mostara - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport ukazala je da od ukupnog broja ispitanika (619 mladih osoba sa područja Grada Mostara), njih 19,1% zaposleno na puno radno vrijeme, pri čemu više od polovice (53%) radi u privatnom sektoru. Analiza je pokazala da je samo 7,3% **mladih** koristilo vladine programe za zapošljavanje mladih, a čak 85,10% uopće nije upoznato sa ovim programima, te da njih 71,8% nisu zadovoljni prilikama za zapošljavanje mladih u Mostaru. Prema nalazima analize, mladi Mostara nisu upoznati sa zdravstvenim uslugama koje su specifično namijenjene mladima, te skoro 60% ne zna da li ovakve usluge uopće postoje. Prema stavovima ispitanika, grad ne nudi dovoljan broj kulturnih sadržaja za mlade, niti smatraju da u gradu postoje kvalitetni kulturni sadržaji za mlade. Mladi iskazuju i nezadovoljstvo podrškom koju lokalne vlasti pružaju u kreiranju i održavanju sportskih sadržaja. Grad Mostar još uvijek nema izrađenu Strategiju za mlade, odnosno Strategija za mlade Grada Mostara je kreirana 2013. godine, ali ista nije službeno usvojena. Navedeni rezultati analize značajna su implikacija za definisanje strateških intervencija u narednom planskom periodu kako bi se unaprijedio položaj mladih i zadovoljile njihove potrebe te doprinijelo zadržavanju mladih na području Grada Mostara.

Poslove i zadaće lokalne samouprave iz direktne nadležnosti Grada, vrši Gradska organ uprave, putem šest organizacionih jedinica odnosno Sekretarijata Gradonačelnika i pet odjela administrativno podijeljenih u službe. U kontekstu **administrativnih usluga**, u 2020. godini općinski zaposlenici primili su 17.196 predmeta i rješili 80% istih, dok ih je 20% preneseno. Gradska uprava Mostar je uz podršku UNDP-a na integrisan i sistemski način izvršila procjenu digitalne spremnosti kroz izradu Mape puta digitalne transformacije Grada Mostara za period 2022.-2024. godina. Analiza provedena za potrebe izrade dokumenta ukazala je da su postojeći ljudski, finansijski, materijalni i tehnički ICT kapaciteti Grada Mostara s odgovarajućim propisima na snazi nedovoljni za snažniji iskorak Gradske uprave u smislu buduće digitalne transformacije. U kontekstu pribavljanja finansijskih sredstava, postoji značajna razvojna potreba za dodatno jačanje kapaciteta Gradske uprave u dijelu pripreme projektnih prijedloga i osiguranja vanjskih izvora sredstava za realizaciju strateških intervencija. Ukoliko se posmatra oblast razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, ne postoji Ured za upravljanje razvojem koji obavlja poslove Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, a u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, nego su navedeni poslovi vezani isključivo za jedno radno

mjesto u Službi za podršku (BSC) Grada Mostara – stručnog savjetnika za strategiju razvoja i koncesije. Istraživanje o zadovoljstvu građana Mostara javnim uslugama provedeno 2016. godine pokazalo je da su najlošije ocijenjene usluge zelene površine (2,16), urbanizam i građenje (2,23), imovinsko-pravni poslovi i usluge (2,31), te privreda (2,38). Jedan od segmenata koji je procjenjivan bio je Pravne usluge – šalter sala koje su ocijenjene prosječnom ocjenom 2,61, koja odražava djelimično zadovoljstvo ispitanika. U narednom periodu kao razvojna potreba ističe se potreba za provođenjem novog istraživanja, ali i uspostavljanja sistema kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama. Grad Mostar se često percipira i kao grad slučaj te je potrebno pokrenuti aktivnosti na povratku povjerenja u javnu upravu i stvoriti prepostavke za afirmisanje Grada Mostara kao privlačne, poželjne i sigurne sredine.

Ključni problemi i potrebe u društvenog razvoja

Razvojni problemi i potrebe u području društvenog razvoja predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 3: Razvojni problemi i potrebe u oblasti društvenog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Negativan migracijski saldo i negativan prirodni prirast stanovništva	Pokrenuti aktivnosti na stvaranju atmosfere za ostanak ljudi, posebno mladih, u Mostaru te privlačenje ljudi da se dosele u Mostar	Demografija
Ne postoji platforma za odnose s dijasporom i privlačenje dijaspore	Potrebno je podržati postojeće i pokrenuti nove inicijative za uspostavljanje sistemskih veza sa dijasporom te pružiti priliku dijaspori da bude promotor Mostara kroz turizam, sport i kulturu, ali i da se pokrenu ulaganja od strane dijaspore	Dijaspora
Trend smanjenja broja učenika i nedovoljni kapaciteti za predškolsko obrazovanje	Potrebno je pokrenuti aktivnosti na ublažavanju trenda smanjenja učenika kroz stvaranje boljih uslova i prilagođavanje obrazovanja tržištu rada	Obrazovanje
Nedostaje javna sportska infrastruktura kao što je dvorana, bazen, atletska staza	Potrebno je pokrenuti aktivnosti na izgradnji javne sportske infrastrukture kako bi se stanovništvu olakšalo bavljenje rekreativnim aktivnostima, ali isto tako stimulisati razvoj profesionalnih sportaša	Sport
Još uvijek nema sistemskog pristupa i podrške promociji i razvoju grada kao centra kulturnih zbivanja	Pokrenuti aktivnosti na boljoj koordinaciji i uvezivanju kulturnih institucija i inicijativa i pokretanje novih kulturnih sadržaja	Kultura
Nedovoljno razvijena institucionalna infrastruktura za osobe starije životne dobi i za osobe žrtve nasilja	Pokrenuti aktivnosti na otvaranju potrebnih centara za ovu ciljnu grupu	Socijalna zaštita
Dijelom neuslovni prostori zdravstvenih ustanova i nedovoljna opremljenost	Pokrenuti aktivnosti na dislokaciji objekata i opremanju zdravstvenih institucija	Zdravstvo
Porast broja kaznenih djela i prekršaja	Poduzeti određene mјere u cilju prevencije kriminaliteta i poboljšati koordinaciju i saradnju sa MUPom.	Sigurnost
Niska kultura stanovanja	Podizati svijest i razvijati infrastrukturu s ciljem	Sigurnost

	podizanje kulture stanovanja i življenja na veći nivo	
Nema sistemskog dijaloga sa nevladnim sektorom što često dovodi do nerazumijevanja, neinformiranosti i nepovjerenja	Potrebno je uspostaviti kontinuiran i sistemski dijalog sa civilnim sektorom i izgraditi partnerske odnose	Civilno društvo
Nepostojanje adekvatnih vladinih programa podrške zapošljavanju mladih	Kreirati i implementirati programe podrške zapošljavanju i samozapošljavanju mladih	Mladi
Percepcija Grada Mostara kao grada slučaja	Potrebno je pokrenuti aktivnosti na povratku povjerenja u javnu upravu i stvoriti prepostavke za afirmisanje Grada Mostara kao privlačne, poželjne i sigurne sredine	Sigurnost građana/ Administrativne usluge
Nedovoljno razvijeni kapaciteti zaposlenika Gradske uprave za pripremu projektnih prijedloga i osiguranje vanjskih izvora sredstava	Podsticati učešće zaposlenika gradske uprave na obukama u svrhu pripreme projektnih prijedloga i osiguranja vanjskih izvora sredstava za realizaciju strateških intervencija	Administrativne usluge
Postojeći ljudski, finansijski, materijalni i tehnički ICT kapaciteti Grada Mostara s odgovarajućim propisima na snazi su nedovoljni za snažniji iskorak Gradske uprave u smislu buduće digitalne transformacije	Provesti aktivnosti na pribavljanju sredstava i cijelokupnoj realizaciji Mape puta digitalne transformacije Grada Mostara za period 2022.-2024.	Administrativne usluge
Nepostojanje Ureda kao Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem Grada Mostara	Uspostavljanje Ureda - Tijela za poslove razvojnog planiranje i upravljanje razvojem i kapacitirati navedeno tijelo potrebnim resursima	Administrativne usluge
Građani djelimično zadovoljni pravnim i uslugama šalter sale Grada Mostara	Provesti novo istraživanje i uspostaviti sistem kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama Provesti proces skraćenja i ubrzanja administrativno – upravnih postupaka od strane gradske uprave	Administrativne usluge

2.1.5. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti zaštite okoliša i javne infrastrukture

Saobraćajna infrastruktura na području Grada Mostara sastoji se od cestovne, željezničke i zračne infrastrukture. Imajući u vidu geostarteški položaj Grada Mostara te činjenicu da je raskrsnica dva osovinska komunikacijska pravca te da povezuje Bosnu i Hercegovinu sa Republikom Hrvatskom, koja je članica Evropske unije, jasan je značaj razvoja saobraćajne infrastrukturne mreže u Mostaru. Grad Mostar na godišnjem nivou izdvaja značajna sredstva iz Budžeta za održavanje i unapređenje saobraćajne infrastrukture. U prosjeku je u posljednjih pet godina na godišnjem nivou izdvojeno 2,5 miliona KM za navedene namjene.

Najznačajniji *putni pravac* koji prolazi kroz teritoriju Grada Mostara jeste magistralna cesta M-17 Bradina-Konjic-Jablanica-Mostar-Čapljina-Metković, dužine 126,25 km. Putnu mrežu Grada Mostara čine magistralni putevi u dužini od 144,89 km, regionalni putevi u dužini od 4 km dok je dužina lokalnih puteva 336 km, a nekategoriziranih cesta 854 km. Putna mreža u Gradu Mostaru je na zadovoljavajućem nivou kvaliteta i dobrom dijelom modernizovana, no pojedini dijelovi putne infrastrukture, nisu primjereni saobraćajnom opterećenju. U vezi s tim, kao razvojna potreba u narednom periodu ističe se prije svega kontinuirano održavanje postojeće putne mreže uz proširenje i rekonstrukciji kako bi se odgovorilo na trend sve većeg cestovnog prijevoza, ali i broja registrovanih vozila.

Na području Grada Mostara lociran je najznačajniji infrastrukturni objekt *zračnog saobraćaja* na području Hercegovačko-neretvanskog kantona - Aerodrom Mostar, koji je u posljednjih nekoliko godina revitaliziran i provedene su značajne aktivnosti na promovisanju istog. Aerodrom Mostar je moguće korisiti i kao alternativu sarajevskom aerodromu u zimskim mjesecima (zbog povoljnije klime), kao i splitskom i dubrovačkim aerodromom u ljetnim mjesecima zbog blizine istih. Međutim, i pored infrastrukturnih ulaganja, Aerodrom Mostar ne bilježi adekvatan broj putnika, čemu je u 2020. godini posebno doprinijela i pandemija COVID 19. Najavljeni su letovi iz Italije, Poljske i Irske, ali isti nisu realizovni. Razvojna potreba u ovom kontekstu odnosi se na jačanje upravljačkih i infrastrukturnih kapaciteta Aerodroma Mostar, koji može postati poluga podrške razvoju turizma na području Grada, ali i cjelokupne privrede kroz osiguranje uslova za prevoz putnika kao i cargo prevoz robe privrednih subjekata sa područja Grada Mostara, ali i cijele HNK i juga BiH.

Na području Grada Mostara nalazi se dio *magistralnog željezničkog pravca* Sarajevo-Ploče u dužini od 52 km sa četiri stanice. Iako je remont pruge uglavnom u cijelosti napravljen, danas se cijelom trasom pruge obavlja samo teretni saobraćaj, a putnički saobraćaj se obavlja od Sarajeva do Čapljine

Kada je u pitanju oblast **tehničke infrastrukture**, posmatra se pokrivenost i kvaliteta elektroenergetske mreže, telekomunikacija, interneta i RTV signala na području Grada Mostara. Pored tradicionalnih izvora energije i postojeće *elektroenergetske mreže*, značajno je spomenuti da Grad Mostar ima značajne potencijale u *obnovljivim izvorima energije*, konkretno u hidroenergiji, energiji vjetra, solarnoj energiji i biomasi. Na primjer, ukupna instalirana snaga hidroelektrana (HE) na području Grada Mostara iznosi 452,4 MW, što čini preko trećine instaliranih hidroenergetskih kapaciteta FBiH. Pored postojeće 4 HE, u prostornom planu je predviđeno pet dodatnih lokaliteta. Pored hidroenergije, Grad Mostar ima značajne kapacitete i za proizvodnju energije iz sunčeve svjetlosti i vjetra pa je Prostornim planom predviđeno 20 lokaliteta za solarne elektrane i 33 lokaliteta za vjetrolelektrane. Neosporno je da je proizvodnja energije iz obnovljivih izvora energije velika razvojna šansa grada Mostara, ali potrebno je u narednom periodu osigurati pojednostavljenje procedura dobivanja adekvatnih dozvola i uvođenje u sistem proizvođača energije iz OIE uz maksimalno poštovanje principa zaštite okoliša, jačati kapaciteta za osiguranje sredstava iz Evropske unije za razvoj elektrana te rješiti imovinsko-pravne odnose kao preduslov građenja elektrana.

Stanje u oblasti *telekomunikacija, RTV signala i interneta* je zadovoljavajuće i uspostavljeno na području cijelog Grada Mostara. U skladu sa razvojem trendova uopćeno, u posljednjim godinama je primjetan rast broja korisnike mobilne telefonije i korisnika interneta, dok se broj fiksnih priključaka smanjuje. Radio i TV program na području Grada Mostara realizuje se putem tri ravноправna emitera u okviru Javnog servisa Bosne i Hercegovine i nekoliko lokalnih radiostanica i TV stanica. Nosilac poslova poštanskog prometa na području Grada Mostara je „Središte pošta Mostar“ koja djeluje u sklopu Hrvatske pošte d.o.o. Mostar i u čijem je sastavu 12 poštanskih ureda na području Grada Mostara.

U oblasti **vodosnabdijevanja**, stanje je zadovoljavajuće u pogledu pokrivenosti domaćinstava koji imaju kvalitetno regulisano vodosnabdijevanje pitkom vodom, kao i zalihamama pitke vode, koja je, prema redovnim analizama, u dobrom hemijskom stanju. Međutim, kao i u prethodnom periodu primijećeni su veliki gubici vode u mreži koji su prema procjenama i do 50% što uzrokuje dotrajala infrastruktura. Stoga se kao razvojna potreba u narednom periodu nameće rekonstrukcija vodovodne mreže sa ciljem smanjenja gubitaka u mreži.

Kanalizaciona mreža na području Grada Mostara kontinuirano je proširivana u proteklom periodu, te ukupna dužina kanalizacione mreže iznosi 98.389 m u 2020. godini što znači da je dužina mreže povećana za 13% u odnosu na 2016. godinu. Međutim, stanje kanalizacione mreže nije zadovoljavajuće i još uvijek ne obuhvata sva prigradska naselja. Dok postojeći sistem za prikupljanje otpadnih voda (PPOV) pokriva 72,67% ukupnog stanovništva Mostara, u dijelovima izvan centralnog dijela Mostara se koriste slabo održavane septičke jame, mješovitog (grupnog) tipa, koje služe za prijem i odvodnju kišnih i upotrebljenih otpadnih voda. Usljed neprikupljanja svih otpadnih voda i povremenog rasterećivanja kod određenih kiša putem kišnih preljeva, otpadne vode se izljevaju direktno, i u suhom i u kišnom vremenu, i direktno ispuštaju u rijeku Neretvu. Stoga je potrebno u narednom periodu dodatno razvijati kanalizacionu mrežu kroz izgradnju i rekonstrukciju, rješavanje pitanja mulja iz prečistivača na ekološki prihvatljiv način te otvaranje i čišćenje odvodnih kanala u cilju zaštite rijeka.

Nepovoljna situacija je zatečena u oblasti **snabdijevanja toplotnom energijom** (grijanjem) s obzirom na to da je Mostar jedini grad u BiH bez sistema centralnog grijanja. Usljed nedostatka infrastrukture sistema daljinskog grijanja, svi objekti imaju uglavnom lokalna energetska rješenja u vidu individualnih kotlovnica, koje se većinom pokreću na lož ulje. To je veliko opterećenje na kvalitet zraka u Gradu Mostaru, pa se u prethodnih nekoliko godina promoviše drvna biomasa kao okolišno prihvatljiviji energenti. Uzimajući u obzir već spomenute potencijale koje Grad Mostar ima u obnovljivim izvorima energije, sasvim je razumljivo da se u narednom periodu provode aktivnosti u zamjeni energenata u okviru individualnih ložionica, ali u tom kontekstu potrebno je osigurati edukaciju stanovništva, sredstva za podršku, kao i olakšice za poslovne subjekte i domaćinstva, koji bi koristili navedeni izvor energije za zagrijavanje. U vezi s tim, važno je dodatno edukovati stanovništvo o energetskoj efikasnosti, odnosno benefitima utopljavanja objekata kako bi se uz manje količine energije postizali bolji rezultati. Energetska efikasnost će biti ključni razvojni pravac u arhitekturi u narednih pet godina na području cijele Federacije BiH.

Kada je u pitanju **sakupljanje i odvoženje otpada**, sve mjesne zajednice pokrivene su uslugom odvoza smeća, a procenat domaćinstva koji je pokriven odvozom smeća je 92%. Sakupljanje otpada organizovano obavljuju dva komunalna preduzeća, a njihova mehanizacija je uglavnom zastarjela i ima limitirane performanse. Iako je pokrivenost domaćinstava uslugom odvoženja otpada visoka, stanje u gradu Mostaru nije zadovoljavajuće zbog velikog broja ilegalnih deponija, koje se nalaze uglavnom uz infrastrukturne objekte: ceste, lateralne i druge kanale, javne površine (nasipi), obale i korita vodotoka rijeke Neretve. U narednom planskom periodu potrebno je adekvatno zatvoriti staru deponiju Uborka sa uspostavljanjem svih neophodnih sistema za smanjenje negativnih utjecaja, a na lokaciji RD Uborka - Buđevci neophodno je izgraditi (uspostaviti) uređaj za tretman procjednih voda i adekvatno zatvoriti plohe sa nepropusnim gornjim brtvenim slojevima koje su dostigne puni kapacitet. Pored toga, u narednom periodu je potrebno uspostaviti sistem za razvrstavanje otpada što je preduslov za reciklažu većeg dijela otpada čime bi se smanjenio pritisak na okoliš. U vezi s tim, izrađen je Plan upravljanja otpadom na području Hercegovačko-neretvanskog kantona za period 2021.-2026. čime su stvoren tehnički preduslovi za početak uvođenja adekvatnog sistema upravljanja otpadom na tom području, zasnovanom na principima integralnog upravljanja otpadom.

Lokalni prijevoz na području Grada Mostara uključuje autobusni saobraćaj i taxi prijevoz, a uspostavljen je organizovani prijevoz školske djece koji obuhvata sve mjesne zajednice. Ipak, zbog gustine saobraćaja, nedovoljnog broja parking mjesta i velike gužve u saobraćaju, potrebno je da Grad razvije tramvaj ili luku željeznicu kao sredstvo masovnog urbanog prijevoza što je tipično za gradove veličine od 0.1-1.0 milion stanovnika, a za šta postoje prepostavke na području Grada Mostara.

Kada je riječ o **parking mjestima** u Gradu Mostaru, zatečeno stanje je nezadovoljavajuće jer postojeća parking mjesta ne zadovoljavaju potrebe građana i turista u Gradu Mostaru. Kako bi se riješio problem parking mesta, mnoge zelene površine su prekrivene parking prostorima, ali je u narednom periodu potrebno pristupiti realizaciji izgradnje parking garaža u Gradu Mostaru. Dodatno, u Gradu Mostaru je potrebno sistemski razvijati biciklističku infrastrukturu jer korištenje bicikla može biti odlična alternativa korištenju automobila i javnog prijevoza. U svijetu je prisutan trend korištenja bicikla u gradskom saobraćaju, a sve veći značaj pridaje se korištenju električnih bicikla što može postati i vid turističke ponude.

Prema procjeni, pokrivenost općine **javnom rasvjetom** iznosi 85%, i javna rasvjeta je prisutna u većini naseljenih mesta, prvenstveno u njihovim centralnim dijelovima. Međutim, stanje javne rasvjete je zastarjelo i u narednom periodu je potrebno modernizovati javnu rasvjetu kroz zamjenu postojećih nefikasnih rasvjetnih tijela i uspostavljanje pametnog sistema upravljanja rasvjetom u gradu. Korištenjem principa elektroenergetske efikasnosti u procesu modernizovanja javne rasvjete, Gradska uprava će stvoriti prepostavke za dugoročnu uštedu budžetskih sredstava za ovu namjenu.

Na užem području Grada Mostara postoji šest lokaliteta groblja i procenat popunjenoosti je 83%. Podaci o **grobljima** se ne prate na adekvatan način što utiče i na kvalitet analize stanja i potreba u ovom aspektu, ujedno i planiranja i implementacije strateških i drugih intervencija za efikasnu podršku ovom aspektu društvene infrastrukture.

U oblasti **kvaliteta zraka** je teško procijeniti egzaktno stanje jer trenutno nema službenih mjerjenja kvaliteta zraka. Iako je 2010. godine nabavljena i instalirana mjerna stanica za kvalitet zraka od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma (FMOIT), ta stanica nije u funkciji niti je uvezana u sistem Federalnog hidro-meteorološkog zavoda. Međutim, opći prirodno-geografski uslovi na većem dijelu teritorije Grada Mostara su povoljni tokom cijele godine, a periodična mjerjenja zraka od strane zainteresovanih grupa ne pokazuju značajna onečišćenja u zraku. Međutim, u cilju praćenja i provođenja korektivnih akcija ukoliko dođe do onečišćenja zraka, potrebno je staviti u funkciju postojeću stanicu za mjerjenje kvalitetazraka.

U oblasti **stanja i zaštite voda**, kontinuirana mjerjenja vrši Agencija za vode Jadranskog mora na mernim stanicama pred Mostarom i nakon protoka rijeke Neretve kroz Mostar. Njihovi nalazi pokazuju visoko ili dobro ekološko stanje prirodnih tekućica, odnosno maksimalan ekološki potencijal za izmijenjena vodna tijela na području Grada Mostara. Kada je u pitanju **tretman i odvođenje otpadnih voda**, uže gradsко područje ima mješovitu mrežu odvodnje, što znači da se oborinske i otpadne vode miješaju i neprečišćene odvode u rijeku Neretvu. Prigradska i seoska naselja odvodnju otpadnih voda rješavaju putem septičkih jama, koje su najčešće nepropisno izgrađene pa ustvari predstavljaju upojne jame koje dodatno onečišćuju podzemne vode i riječne tokove. U narednom periodu je potrebno unaprijediti kanalizacioni sistem, zamjeniti postojeće cijevi, proširiti mrežu na sva prigradska naselja te uspostaviti sistem za bolje kontroliranje tretmana otpadnih voda.

Stanje zemljišta, kao i stanje vode, je teško procijeniti jer ne postoje podaci o nivou kontaminacije zemljišta i gubicima. Ipak ono što se može spomenuti, a svakako utiče na kvalitet zemljišta, jeste

postojanje nekoliko deponija komunalnog, građevinskog i industrijskog otpada. Tokom 2020. godine, FMOIT je provelo analizu i napisalo „Plan prilagođavanja/prilagodbe upravljanja otpadom za RD Uborak-Buđevci u Mostaru“, čiji je cilj saniranje deponije, a potom izmještanje na drugu lokaciju. Deponije imaju višestruki negativan utjecaj na okoliš, a na zemljištu mogu proizvesti trajne posljedice uključujući infekciju zemljišta virusima i bakterijama te kontaminaciju zemljišta različitim polutantima.

Grad Mostar ima 42.048 ha **šumskog zemljišta**, što čini četvrtinu ukupnog raspoloživog šumskog zemljišta na području Hерecgovačko-neretvanskog kantona. U „Izveštaju o upravljanju šumama u FBiH u 2020. godini i planovima upravljanja šumama za 2021. godinu“ navedeno je da na području HNK nije provedena integracija svih privrednih subjekata koje se bave upravljanjem šumama u kantonalno šumsko-privredno društvo te da ne postoje relevantni podaci o radu u ovoj oblasti. Stoga je u narednom periodu potrebno provesti integraciju pomenutih subjekata i osigurati pretpostavke za praćenje stanja u oblasti šumarstva.

U oblasti upravljanja **stanjem gradskog zelenila**, primjećeno je smanjenje zelene površine po stanovniku uslijed bespravno izgrađenih objekata uz trotoare, a ogromna većina njih i danas čeka uklanjanje. Zelene površine su bitne za svaku urbanu sredinu, ali su ključne za Grad Mostar koji je najtoplij grad u BiH i jedan od najtoplijih gradova u Evropi. Naime, u zonama toplotne zagrijanosti uslijed nedostatka zelenih površina, kada ljetne temperature dostižu i do 45 stepeni, život i boravak u Mostaru je otežan. Kako bi se smanjio navedeni negativni utjecaj i navedene zone učinile koliko-toliko podnošljivim u periodima ljetnih mjeseci, u narednom periodu potrebno je izvršiti sistematsko ozelenjivanja navedenih kvartova, ali i ostalih dijelova Mostara.

Područje Grada Mostara, prema procjenama ranjivosti područja i **pogođenosti prirodnim katastrofama i nesrećama**, posebno je ugroženo sušama i požarima. Na području Grada Mostara djeluju službe za zaštitu od prirodnih nesreća čija je materijalno-tehnička opremljenost dosta, ali nedovoljno modernizovana. U cilju smanjenja štete u slučaju potresa, imajući u vidu da je Mostar seizmički relativno aktivna zona, potrebno je procesu planiranja i izvođenja građevinskih poslova pristupiti odgovorno kroz rigorozno slijedenje regulacionih i prostornih planova prilikom odabira lokacija na kojima se grade objekti, i primjenom osnovnih principa potresnog inženjerstva u projektovanju. U cilju smanjenja šteta prouzrokovanih ljudskim faktorom ili smanjenju žrtava u slučaju epidemioloških kriza, najvažnije je edukovati stanovništvo i jasno saopštiti upute o ponašanjima u kriznim situacijama. Na području Grada Mostara uspostavljena je Civilna zaštita, u okviru koje djeluje sedam različitih službi, koje zapošljavaju 247 zaposlenika i volontera, osiguravajući sigurnost života i imovine građana.

Ključni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i zaštite okoliša

Razvojni problemi i potrebe u području javne i tehničke infrastrukture predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 4: Razvojni problemi i potrebe u području javne i tehničke infrastrukture

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Pojedini dijelovi cestovne infrastrukture nisu primjereni saobraćajnom opterećenju	Kontinuirano održavanje postojeće cestovne mreže uz proširenje i rekonstrukciju	Saobraćajna infrastruktura
Nedovoljna iskorištenost kapaciteta Aerodroma Mostar	Jačanje kako upravljačkih tako i infrastrukturnih kapaciteta Aerodroma Mostar	Saobraćajna infrastruktura
Nedovoljno iskorišteni potencijali u obnovljivim izvorima energije, konkretno u hidroenergiji, energiji vjetra, solarnoj energiji i biomasi	Pojednostavljenje procedura dobivanja adekvatnih dozvola i uvođenje u sistem proizvođača energije iz OIE uz maksimalno poštovanje principa zaštite okoliša i procjene uticaja na okoliš kao i jačanje kapaciteta za	Elektroenergetska infrastruktura

	veći stepen korištenja vanjskih izvora sredstava (EU i drugi međunarodni donatori) za projekte OIE na području Grada Mostara. Uraditi studije u kojima bi bilo detaljno i cjelovito sagledane mogućnosti i ograničenja, uvažavajući topografske i meteorološke karakteristike terena, postojeći zakonodavni okvir, imovinsko-pravne odnose, tehničke karakteristike EES-a itd. u cilju identifikovanja lokacija solarnih elektrana, procjene energetskog potencijala	
Oko 3% stanovništva Grada Mostara i dalje nema pristup sistemu vodosnabdijevanja Visoki gubici vode zbog zastarjelosti vodovodne mreže i priključaka	Nastaviti aktivnosti na proširenju i sanaciji vodovodne mreže kako bi se povećao obim stanovništva te smanjili gubici vode.	Komunalna infrastruktura - vodosnabdijevanje
Nekontrolisano odlaganje sadržaja septičkih jama Sistemom za prikupljanje otpadnih voda u Gradu Mostaru pokriven 72,67% ukupnog stanovništva	Pojačati inspekcijsku kontrolu i uredovati odlaganje sadržaja septičkih jama Proširiti obim sistema prikupljanja otpadnih voda	Komunalna infrastruktura – odvođenje i tretman otpadnih voda
Nepostojanje sistema centralnog grijanja na području Grada Mostara	Izvršiti analizu isplativosti uspostavljanja sistema centralnog grijanja Osigurati edukaciju stanovništva, podsticajna sredstva kao i olakšice za poslovne subjekte i domaćinstva koji bi koristili sunce kao izvor energije za zagrijavanje.	Komunalna infrastruktura – snabdijevanje toplotnom energijom
Postojanje nelegalnih deponija	Propisno urediti i održavati deponije otpada, realizovati projekte u smjeru odvajanja otpada i reciklažu određenog dijela otpada u cilju smanjenja ukupnog otpada na području Grada.	Komunalna infrastruktura – tretman i odvoz otpada
Nedovoljan broj parking mesta	Realizovati projekte izgradnje novih parkiralište kroz realizaciju koncepta JPP-a	Komunalna infrastruktura – parking
Neadekvatan sistem praćenja stanja groblja na području Grada Mostara	Uspostaviti funkcionalan sistem praćenja stanje groblja na području Grada Mostara Sprovesti analizu stanja i pripremiti informaciju o stanju groblja na području Grada Mostara i sprovesti aktivnosti na unapređenju stanja u skladu sa nalazima analize	Komunalna infrastruktura – groblja
Nizak nivo energetske efikasnosti u sistemu javne rasvjete	Provesti aktivnosti na povećanju kvaliteta i intenziteta rasvjete uz uslove energijske efikasnosti Povećati stepen instalirane LED rasvjete	Komunalna infrastruktura – javna rasvjeta
Ne postoji izrađen Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP)	Izrada LEAP-a omogućava analizu i procjenu postojećeg stanja u oblasti zaštite okoliša i postizanja održivog razvoja, i predstavlja jasne smjernice i opredjeljenje lokalne zajednice u	Upravljanje okolišem

	smjeru zaštite i očuvanja okoliša	
Nefunkcionalna mjerne stanica za monitoring zraka i nedostupni podaci o kvalitetu zraka	Osporobiti rad postojeće mjerne stanice i uvezati mjeru stanicu sa FHMZ kako bi podaci bili javno dostupni	Zaštita okoliša, stanje zraka
Zagađenost zemljišta teškim metalima kao posljedica postojanja regionalne deponije na području Grada Mostara	Izraditi studiju kvaliteta zemljišta i akcioni plan za rješavanje problema kontaminiranog odnosno onečišćenog zemljišta	Zaštita okoliša, stanje zemljišta
Nepostojanje Registra emisije zagađivača na nivou Grada Mostara	Uspostaviti Registrar zagađivača	Zaštita okoliša
Nije provedena integracija subjekata koji se bave upravljanjem šumama i nije uspostavljeno kantonalno šumsko-privredno društvo, pa se samim time se ne izrađuje ni šumskoprivredna osnova (ŠPO)	Podsticati uspostavljanje integracije subjekata koji se bave upravljanjem šuma i njihovu aktivnu saradnju sa Federalnim ministarstvom za šumarstvo kako bi podaci o šumama bili vidljivi u njihovim Informacijama i samim time kako bi postojala podatkovna osnova za efikasnije upravljanje šumama	Zaštita okoliša, upravljanje šumama
Nemoguće kvantificirati i mjeriti, a samim time i upravljati utjecajem industrijskih postrojenja na okoliš	Uspostaviti institucionalno praćenje onečišćenja zraka, vode i zemljišta te podsticati privredne subjekte da koriste procese koji su ekološki prihvatljiviji, tamo gdje je to moguće	Zaštita okoliša, odlaganje otpada
Nepostojanje kanadera za gašenje požara na nepristupačnim terenima	Jačati materijalno-tehničku opremljenost vatrogasne jedinice u onim aspektima gdje se javljaju najveći izazovi	Zaštita okoliša, utjecaj lokalne ekonomije
Nedovoljna materijalno-tehnička opremljenost seismoloških stanica i nedovoljna saradnja između nauke i struke u smislu prevencije zaštite od požara	Sistemski promišljati i kreirati plan zaštite od potresa kroz aktivnu saradnju naučnika, javnog i privatnog sektora, a sve u cilju lične i imovinske zaštite stanovnika Grada Mostara	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od požara
Postojanje divljih deponija otpada i nesanitarno odlaganje otpada te razmjerno mali stepen odvajanja i reciklaže komunalnog otpada	Jačati svijest stanovništva o benefitima recikliranog otpada te provoditi aktivnosti za sistematično selektiranje i odvajanje otpada, čime će se povećati stepen recikliranog otpada	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od potresa
Značajan rizik od poplava u donjem toku Neretve	Kontinuirano unapređivati vodoprivredne objekte, te u saradnji s Agencijom za vodno područje sliva Jadranskog mora uskladiti i izraditi „Novi elaborat plavnog vala“.	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od poplava
Nedovoljno razvijeni kapaciteti za upravljanje epidemiološkim krizama	Jačati i održavati osnovne kapacitete za odgovor na javno-zdravstvene rizike (jačanje bolničkih kapaciteta, edukacija zdravstvenih radnika, jačanje laboratorijske dijagnostike), te izraditi detaljan Plan za zaštitu od zaraznih bolesti (planiranje resursa), s precizno razrađenom organizacijom medicinske službe (osoblje, oprema, prostorije, transport oboljelih, obuka i trening odgovornog medicinskog osoblja),	Rizik od katastrofa i nesreća, rizik od epidemiološke krize

2.1.6. Stanje prostorno planske dokumentacije

Na osnovu člana 23. Zakona o prostornom uređenju („Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona“ broj 4/04 i 4/14) i člana 28. Statuta Grada Mostara („Gradski službeni glasnik Grada Mostara“ broj 4/04 i „Službeni glasnik Grada Mostara“ broj 8/09), Gradsko vijeće Grada Mostara je na redovnoj sjednici donijelo Odluku o izmjenama Odluke o pristupanju izradi Prostornog plana Grada Mostara za period 2008.-2018. čime su promijenili period i pristupili izradi Prostornog plana za period 2021.-2031.

Rad na izradi Prostornog plana sprovodi Vijeće Prostornog plana Grada Mostara koje čine eminentni stručnjaci iz različitih oblasti, a koji imaju savjetodavnu ulogu da, u saradnji s nosiocima pripreme i izrade Prostornog plana Grada Mostara, Odjelom za urbanizam i građenje i Zavodom za prostorno uređenje, učestvuju u izradi Prostornog plana Grada Mostara, u svakoj fazi, dajući svoje prijedloge, sugestije i mišljenja. Prostorni plan je osnova cjelokupnog planskog razvoja Grada Mostara te će uz integriranu strategiju razvoja Grada Mostara predstavljati kvalitetan planski osnov za daljnji razvojni zamah Grada Mostara.

Detaljan pregled aktuelni prostorno-planskih dokumenata, odluka i programa Grada Mostara dat je u Strateškoj analizi Grada Mostara, koja je prilog ove Strategije razvoja.

2.1.7. Analiza budžeta i projekcije sredstava za finansiranje realizacije strategije

Fiskalni kapacitet grada Mostara za period implementacije strategije utvrdili smo na temelju analize dinamike strukture ukupnih prihoda i analize dinamike strukture ukupnih rashoda za period 2016.-2021. godina, te projekcije kretanja dinamike strukture ukupnih prihoda i dinamike strukture ukupnih rashoda za period 2022.-2027. godina. U nastavku ćemo predstaviti elemente spomenutih analiza i projekcija.

Planirani ukupni prihodi u Budžetu Grada Mostara u periodu 2016.-2021. godina imali su značajne oscilacije iznosa tekuće u odnosu na prethodnu godinu tako da su u pravilu svake parne godine bili veći u odnosu na neparne godine, osim u posljednjoj godini analiziranog perioda. Procenat ostvarenja planiranih prihoda kretao se od 84,24% do 94,85% što ukazuje na značajne oscilacije koje su uslovljene objektivnim okolnostima funkcionisanja Gradske uprave.

Tabela 5: Ukupni planirani i ostvareni prihodi Budžeta Grada Mostara za period 2016-2021

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021. (I-IX)
Ukupni planirani prihodi	58.528.592	55.039.357	62.815.962	57.689.096	65.952.424	91.161.150
Ukupni ostvareni prihodi	52.489.389	52.206.263	57.043.371	51.289.421	55.559.731	77.054.633
Ostvareno više/manje u odnosu na plan	89,68%	94,85%	90,81%	88,91%	84,24%	84,53%

Ukupni prihodi u periodu 2016.-2020. godina kretali su se u obimu od 51,28 miliona KM do 57,04 miliona KM, dok je do značajnijeg povećanja ukupnih prihoda došlo za prvi devet mjeseci 2021. godine kada su iznosili 77,05 miliona. Sve do 2021. godine u strukturi ukupnih prihoda dominirali su porezni prihodi kada su iznosili više od 50%, dok je u 2021. godini došlo do smanjenog učešća poreznih prihoda zbog značajnog skoka učešća neporeznih prihoda, čak 56,4%. Tekući i kapitalni grantovi nemaju značajnije učešće u ukupnim prihodima, ali imaju značajne oscilacije po godinama u analiziranom periodu.

Ostvareni rashodi u analiziranom periodu kretali su se od 46,06 miliona KM do 56, 61 milion KM, a njihovo kretanje po godinama pratio je dinamiku kretanja ostvarenih prihoda. Niski procenti ostvarenih ukupnih rashoda u odnosu na planirane ukupne rashode ukazuju na ambicioznost u planiranju, ali i na teškoće u planiranju uslovljene niskim stepenom ostvarenja kapitalnih izdataka i izdataka za materijal i usluge.

Tabela 6: Ukupni planirani i ostvareni rashodi Budžeta Grada Mostara za period 2016.-2021.

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021. (I-IX)
Ukupni planirani rashodi	58.478.592	77.007.974	84.162.611	82.247.073	83.837.936	91.111.150
Ukupni ostvareni rashodi	46.056.760	54.638.347	54.391.218	53.401.568	56.608.028	40.567.335
Ostvereno više/manje u odnosu na plan	78,76%	70,95%	64,63%	64,93%	67,52%	44,53%

Ostvareni ukupni rashodi analizirani su kroz praćenje dinamike ostvarenja tekućih i kapitalnih izdataka koja ukazuje da dominiraju tekući izdaci u odnosu na kapitalne izdatke, što je, uzimajući u obzir strukturu izdataka, sasvim očekivano. Među tekućim izdacima dominiraju izdaci za bruto plaće i naknade, zatim slijede izdaci za materijal i usluge i izdaci za tekuće grantove. Sve tri spomenute grupe izdataka imale su kontinuirani rast tokom analiziranog perioda. U posmatranom periodu za kapitalne izdatke najviše se utrošilo u 2017. godini, a najmanje u 2016. godini. Veličina utrošenih sredstava za kapitalne izdatke u šestogodišnjem periodu jasno ukazuje na opredijeljenost Grada Mostara za realizaciju razvojnih projekata.

Analiza budžeta i projekcije finansiranja realizacije strategije razvoja

Procjena finansiranja Strategije razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022.-2027. godine pripremljena je uzimajući u obzir: trend izdvojenih sredstava u prethodnih pet godina, Budžet za tekuću godinu i projekcije Budžeta (DOB-a) za period 2022.- 2024. godinu, očekivana dopunska sredstva iz ostalih eksternih izvora, očekivani blagi rast prosječnih izdvajanja za razvojne projekte, te ograničenja u pogledu akumuliranih obaveza i zaduženosti kao i drugih rizika.

U razdoblju prethodnih šest godina (2016.-2021. godine), gdje za prvih pet godina koristimo pokazatelje iznosa realizovanih sredstava, a za šestu godinu projicirane pokazatelje iznosa sredstava, nemamo pouzdane pokazatelje o veličini izdvajanja za implementaciju razvojnih prioriteta i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija jer izrađena Strategija razvoja Grada Mostara za period 2017.-2026. godina nije usvojena zbog nefunkcionisanja Gradskog vijeća te nije bilo ni obaveze praćenja realizacije projekata iz strategije. Služba za budžet i finansije izradila je sistematsku analizu prihoda i rashoda i utvrdila da je u periodu 2016.-2020. za finansiranje tekućih i kapitalnih izdataka izdvojen 67,5 miliona KM, odnosno 13,5 milion KM. Trend izdvajanja se nastavio i u tekućoj godini tako da se može očekivati izdvajanje istog ili većeg nivoa sredstava u odnosu na izračunati prosjek.

U pogledu projekcije DOB-a za 2022. i 2024. godinu, za kapitalne projekte i ostale investiciono značajne projekte okvirno je predviđeno 124,5 miliona KM, odnosno 20,8 miliona KM prosječno godišnje. Kada je riječ o finansijskom stanju budžeta Grada Mostara, na osnovu podataka iz konsolidiranog godišnjeg obračuna, ukupne obaveze Grada na dan 31.12.2021. godine iznose 72.056.450 KM, pri čemu na kratkoročne obaveze otpada iznos 51.036.644 KM a na dugoročne iznos od 21.019.806 KM. Za servisiranje kreditnih obaveza u periodu 2022.-2027. godina će biti potrebno 15,5 miliona KM, od čega se na otplatu kredita odnosi 13,1 milion KM a 2,4 miliona na kamate. Daljnje pogoršanje i produženje

ekonomске krize praćeno još nesagledivim ekonomskim posljedicama izazvanim pandemijom u svijetu svakako da će se odraziti i na Grad Mostar

Procjena po glavnim izvorima finansiranja razvojnih prioriteta, mjera i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija data je u Tabeli 6. S obzirom na krajnju nepredvidivost trajanja pandemije, kao i jačine šokova na ekonomiju koje će ostaviti ista, ističemo izuzetno visok nivo rizika po ostvarenje projiciranih iznosa, dodatno uz uobičajene rizike koji prate realizaciju pretpostavljenih prihoda, prvenstveno krajnje ishode makroekonomskih pretpostavki.

Tabela 7: Pregled procjene po glavnim izvorima finansiranja za period 2022.-2027. godine

Izvori finansiranja Strategije Grada Mostara	Predviđanja						UKUPNO 2022.- 2027.
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	
BUDŽET Grada Mostara	16,4	17,1	18,0	16,0	17,5	17,6	102,6
VANJSKI IZVORI	21,4	6,7	10,6	7,1	7,3	7,4	60,5
Iz eksternih izvora (<i>krediti, ostala budžetska sredstva, ostali donatori</i>)	21,4	6,7	10,6	7,1	7,3	7,4	60,5
Krediti	3,5	0,0	5,0	0,0	0,0	0,0	8,5
Kapitalni grant od Inostarnih Vlada međugrađana saradnja	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	3,0
Kapitalni grant od Države	0,5	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	1,9
Kapitalni grant od Federacije	14,5	2,5	2,6	3,0	3,0	3,0	28,6
Kapitalni grant od HNK	2,0	2,2	2,3	2,4	2,5	2,5	13,9
Kapitalni grant od javnih preduzeća	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
Iz eksternih izvora (<i>Sredstva EU</i>)		1,4		0,9	0,9	0,9	4,1
UKUPNO	37,8	23,8	28,6	23,1	24,8	25	163,1

Uzimajući u obzir trendove iz ranijeg perioda, strukturu finansiranja strateških ciljeva, prioriteta i mjera u Strategiji razvoja FBiH za period 2021.-2027- godina, definisane strateške ciljeve, prioritete i mjere u Strategiji razvoja HNK/Ž za period 2021.-2027. godina, nastojanja da se osigura uravnotežen razvoj, predložena je okvirna raspodjela finansiranja po razvojnim oblastima (Tabela 7).

Tabela 8: Indikativna raspodjela sredstava za finansiranje razvoja po oblastima (u mil. KM)

Ekonomski razvoj	Društveni razvoj	Održivi infrastrukturni razvoj	Ukupno
23	58	82	163
14%	36%	50%	100,0%

2.2. SWOT analiza i strateško fokusiranje

a) Pregled unutrašnjih i vanjskih faktora – SWOT analiza

Tabela 9: SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - Povoljna geografska lokacija (<i>blizina Jadranskog mora, blizina EU...</i>) - Prostorna i biološka raznovrsnost (<i>razvoj turizma i poljoprivrede - rijeke, jezera, polja, planine...</i>) - Povoljni klimatski uslovi (<i>Mediteranski dio BiH, razvoj turizma i poljoprivrede, mogućnost obavljanja privrednih aktivnosti koje se mogu obavljati u Mostaru u zimskim uslovima kada su u ostalim dijelovima BiH nepovoljni vremenski uslovi...</i>) - Potencijal i dostupnost obnovljivih izvora energije (<i>sunce, vjetar...</i>) - Dobra povezanost sa susjednim općinama i gradovima (<i>Čapljina i Jablanica povezani magistralnom cestom, južna obilaznica u izgradnji koja povezuje Čitluk i Široki Brijeg</i>) - Povezanost željezničkim koridorom - Aerodrom Mostar - Dostupan prostor za budući planski urbani i poslovni razvoj Grada (<i>južni i sjeverni dio grada</i>) - Visoko ili dobro ekološko stanje prirodnih tekućica (stanje vodnih resursa je zadovoljavajuće) - Na području Grada Mostara djeluje nekoliko preduzeća koje se bave otkupom i reciklažom raznih vrsta otpada - Cjelokupno područje Mostara je prekriveno uslugom odvoza smeća - Započete finalne radnje u izmještanju regionalne deponije sa područja Mostara - Sinhronizovan rad profesionalne vatrogasnog jedinice i dobrovoljnih vatrogasnih društava, te kontinuirano unapređenje kapaciteta vatrogasnog jedinice. - Zaštitni vodoprivredni objekti na području Grada Mostara su u funkciji i osiguravaju zaštitu područja do nivoa njihove izgrađenosti - Dostupne velike količine vode na području Grada, koje se mogu upotrijebiti u svrhe proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora 	Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - Neriješeno pitanje deponije Uborak - Nizak stepen reciklaže - Nedostatak uređenih parkirnih površina - Problemi sa prečistačem otpadnih voda - Neriješen status i funkcionisanje Aerodroma Mostar - Nema uređenih biciklističkih staza, - Slaba pokrivenost kantama za otpad na ulicama - Nedovoljna izgrađenost i/ili zastarjelost postojeće mreže za vodosнabdijevanje i posljedični gubici vode; - Nedovoljno razvijena infrastruktura odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda (brojne septičke jame); - Nedovoljana obuhvaćenost stanovništva organizovanim odvodom otpada, nesanitarno odlaganje otpada i postojanje divljih deponija otpada; - Neadekvatni tehnički elementi pojedinih cesta, neprimjereni saobraćajnom opterećenju; - Nepostojanje sistema centralnog grijanja - Nefunkcionalna mjerna stanica za monitoring zraka i neodstupni podaci o kvalitetu zraka - Nepovoljan sezonalitet u oticanju vode koji se odlikuje sušama u ljetnjim mjesecima, i relativnim viškovima vode u zimskim i proljetnim periodima - Nizak stepen obrađenosti obradivog poljoprivrednog zemljišta u odnosu na projek FBiH - Zagadenost zemljišta teškim metalima kao posljedica postojanja regionalne deponije na području Grada Mostara (oko deponije) - Nije provedena integracija subjekata koji se bave upravljanjem šumama i nije uspostavljeno kantonalno šumsko-privredno društvo, pa se samim time se ne izrađuje ni šumsko-privredna osnova (ŠPO) - Nemogućnost kvantificiranja i mjerjenja a samim time i upravljati utjecajem industrijskih postrojenja na okoliš - Nepostojanje kanadera za gašenje požara na

<ul style="list-style-type: none"> - <p>Privreda</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grad Mostar prepoznatljiv kao turističko odredište (<i>poznatiji od Hercegovine čiji je centar</i>) - Industrijska tradicija u preradi metala - Grad Mostar je sajamski grad (<i>Međunarodni sajam privrede, Dani trešnje</i>) - Postojanje prepoznatljivih razvojnih organizacija (<i>REDAH, INTERA, LINK, DKH, TKH, Klaster metala i plastike, APH</i>) - Dostupna opremljena infrastruktura za konferencijski turizam (<i>hoteli, dvorane...</i>) <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obrazovni i naučni centar Hercegovine - Prisutnost velikog broja mladih ljudi (<i>studenti, učenici</i>) - Jedinstvena kulturno-historijska baština (<i>Star most i sve povezano sa Starim mostom</i>) - Mostar je jedan od UNESCO gradova - Tri ključne svjetske religije sa svojom baštinom - Prepoznatljive kulturno sportske manifestacije (<i>Mostarsko proljeće, Mostarska liska, Poligon, Filmski festival, Šantićeve večeri, Mostar summer fest, Mostarski polumaratón, biciklizam, Skokovi sa Starog mosta, Red Bull Diving...</i>) - Infrastruktura za razvoj kulturnih događaja (<i>Cinestar i Cineplex, Španski trg, Kosača, kazalište/pozorište, Kantarevac, stadion...</i>) - Mostar je glavni zdravstveni centar u Hercegovini - Dosta jaka nezavisna kulturna scena - Koledž ujedinjenog svijeta 	<p>nepristupačnim terenima</p> <p>Nedovoljna materijalno-ehnička opremljenost seizmoloških stanica i nedovoljna saradnja između nauke i struke u smislu prevencije zaštite od požara</p> <p>Privreda</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nema instrumenata podrške poduzetništvu na nivou Grada (<i>nema finansijske sheme, nema edukacija, nema savjetodavne sheme i dr.</i>) - Ne postoji one-stop-shop za poduzetnike - Nema kontinuiranog i sistemskog dijaloga sa privrednicima (<i>nema sistemske koordinacije</i>) - Slaba promocija grada za privlačenje ulaganja - Spora administracija u rješavanju potreba poduzetnika (<i>katastar, gruntovnica, urbanizam, ovjere papira...</i>) - Koncentrisanost turizma na staru jezgru grada (oko Starog mosta) - Još uvijek nije uspostavljen sistem upravljanja turizmom, - Nerazvijena prateća turistička infrastruktura (<i>sigurni prijelazi za turiste na kritičnim tačkama, parking mesta...</i>) - <i>Ne postoji strategija za mlade</i> - <i>Nema razvijen antikorupcijski model</i> <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Negativan migracijski saldo - Smanjenje udjela stanovništva u dobi do 14 godina - Negativan prirodni prirast - Niska kultura stanovanja (<i>odnos prema zajedničkim prostorijama, ne primjenjuje se odluka o kućnom redu,...</i>) - Trend smanjenja broja učenika - Nizak stepen osviještenosti stanovništva za okoliš (<i>velike količine rasutog otpada po gradu i oko grada</i>) - Niska kultura u saobraćaju (<i>saobraćaj u pokretu i saobraćaj u mirovanju, pješaci</i>) - Izraženo prosjačenje na ulicama grada (<i>veliki broj prosjaka na ulicama</i>) - Nije uspostavljena platforma za dijalog sa civilnim društvom - Slabo razvijena javna infrastruktura za razvoj sportskih aktivnosti (<i>dvorana, bazen, atletska staza</i>) - Mostar još uvijek percipiran kao grad slučaj i podijeljen grad (<i>ovo se najčešće zloupotrebljava i iskorištava kao alibi ili podloga za negativno percipiranje grada</i>) - Nedovoljna promocija grada kao studentskog
--	--

	<p>grada i grada mladih</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ne postoji platforma za odnose s dijasporom i privlačenje dijaspore <p>Upravljanje razvojem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Još uvijek nema ureda - tijela za upravljanje razvojem koje koordinira razvojne aktivnosti - Vrlo mali broj zaposlenika gradske uprave je sposoban za upravljanje projektima i strateškim planiranjem - Nema koordinacije između razvojnih i drugih organizacija na nivou Grada - Nepostojanje konzistentnih baza podataka za praćenje trendova razvoja - Nepostojanje instrumenata podrške poduzetništvu na nivou grada
PRIЛИKE	PRIJETNJE
<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Završetak izgradnje autoputa koji spaja Mostar sa autoputom u RH - Izgradnja brze ceste Mostar-Split - Programi prekogranične saradnje i dostupnost sredstava iz IPA III i drugih vanjskih izvora - Zainteresovanost međunarodne zajednice i međunarodnih organizacija za saradnju s Mostarom - Razvoj kraka plinovoda za Mostar - Međuopćinska saradnja na rješavanju upravljanja otpadom - Razvoj sektora proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, te razvoj zelene ekonomije i sve veći interes za iste - Razvoj sektora informacionih tehnologija i digitalizacije poslovanja - Široka bh. dijaspora i potencijali umrežavanja radi transfera znanja i tehnologija te pristupa kapitalu - Povećana ulaganja i podsticanje energetske efikasnosti i OIE; - Provođenjem Plana demolicije iz 2015. godine moguće je povećati zelene površine na području Grada Mostara <p>Privreda</p> <ul style="list-style-type: none"> - Povećan interes za specifičnu turističku ponudu koju može pružiti Mostar (<i>aktivni turizam, ruralni turizma, nemasovni turizam</i>) - Dostupnost tehnologije za elektrifikaciju i digitalizaciju - Dostupnost programa koji podržavaju zelenu ekonomiju i pametan rast - Interes stranih turista za dolazak u Mostar i 	<p>Položaj, prirodni resursi, okoliš i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klimatske promjene (<i>podložnost poplavama, požarima i potresima, olujnim nevremenima i sušama, te pojavama ledenih kiša i snijega</i>) - Politička nestabilnost u BiH (<i>svaka politička kriza se preljeva na Mostar</i>) - Migrantska kriza - Nedovoljna ekološka edukovanost i osviještenost građana - Pojava i trajanje određenih kriza koja mogu usporiti, ograničiti ili zaustaviti kretanje i razvoja (<i>pandemija COVID-19, druge zarazne bolesti i sl.</i>) - Usvajanje zakonskih rješenja na višim nivoima koja otežavaju ili ograničavaju rast i razvoj na lokalnom nivou - Rast cijena energetika (<i>električna energija, nafta...</i>) - Spore i trome reakcije viših nivoa u slučaju požara (<i>nema air-traktora, kanadera, komplikovne procedure angažmana vojnih letjelica i kanadera iz RH</i>) - Poremećaji na globalnom tržištu uslijed pandemije COVID 19 i generalno negativan utjecaj pandemije COVID 19 na privredni sektor, ali i druge sektore. - Nezainteresovanost viših nivoa vlasti za osmišljeno podsticanje privrednog razvoja i specifičnih potreba lokalnih zajednica (nema posebnih programa podrške). - Globalne klimatske promjene i ranjivost područja prema klimatskim ekstremima i elementarnim nepogodama (poplave, požari) - Značajno povećane količine onečišćivača u zraku koje potiču iz industrije

<p>Hercegovinu</p> <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Potražnja za specifičnim i autohtonim kulturnim sadržajima 	<ul style="list-style-type: none"> - Grad Mostar se nalazi u seizmički aktivnoj zoni te postoji mogućnost razornog potresa u budućnosti - Područja posebno ugrožena poplavama uključujući i donji tok Neretve, nizvodno od Mostara i Mostarsko blato <p>Privreda</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ograničenja u trgovini <p>Stanovništvo i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Povećana potražnja za radnom snagom u zemljama EU (<i>odlazak mladih</i>) - Slaba kontrola kvaliteta u obrazovnom sistemu
--	--

2.3. Strateški fokusi

Uspješnost razvoja Grada Mostara mjerit će se sposobnošću da se prevladaju uočene slabosti i prijetnje bržem rastu, ali isto tako i da se iskoriste razvojni potencijali koji nesumnjivo postoje. U tom smislu predložena su sljedeća strateška i dugoročna opredjeljenja Grada Mostara, odnosno strateški fokusi:

Tabela 10: Strateški pravci razvoja Grada Mostara za period 2022. – 2027.

1.	Razvijati grad kao poželjnu i prepoznatljivu sredinu za poslovni razvoj i privlačenje ulaganja utemeljenim na pametnim, kreativnim i inovativnim rješenjima i novim tehnologijama
2.	Razvijati kvalitet života za sve generacije, kako u urbanom dijelu tako i u ruralnim dijelovima Grada Mostara, utemeljen na načelima uključenosti, otvorenosti i partnerstva
3.	Razvijati javnu infrastrukturu i usluge usklađene s održivim i okolišnim razvojem utemeljenim na politikama zelene tranzicije Evropske unije

Strateški fokus 1. Razvijati grad kao poželjnu i prepoznatljivu sredinu za poslovni razvoj i privlačenje ulaganja utemeljenim na pametnim, kreativnom i inovativnim rješenjima i novim tehnologijama

Grad Mostar predstavlja centar HNK/Ž, ali i cijele regije Hercegovine, te kao takav predstavlja razvojni pol kojem gravitira veliki dio Hercegovine. U tom kontekstu Grad Mostar se treba pozicionirati kao privredni i turistički centar.

Poželjna i prepoznatljiva sredina podrazumijeva da grad privlači ne samo svojom ljepotom i kulturno-historijskom baštinom, već da privlači svojom dinamikom, prilikama i mogućnostima za ulaganja i otvaranja novih radnih mjesta. Razvoj treba temeljiti na podsticanju proizvodnje i na ekonomiju dodane vrijednosti, te turizam koji će biti integriran s poljoprivredom. Grad Mostar treba razvijati da bude:

- *Pametan grad* - ovo podrazumijeva razvoj i primjenu pametnih rješenja koja će olakšati i poboljšati kvalitet života u svim sferama.
- *Kreativan grad* – ovo podrazumijeva razvoj grada kao kreativnog huba u kojem će mladi ljudi vidjeti priliku i moći afirmisati svoje ideje i što će se temeljiti na sljedećim komponentama: ulaganje u kreativne industrije, brendiranje grada /destinacijski menadžment, kulturne četvrti, intelektualno vlasništvo, javni prostori/umjetnost, znamenitosti /arhitektura, obrazovni sektor/studenti.
- *Inovativan grad* – ovo podrazumijeva podršku i razvoj inicijativama i projektima koje će stimulisati inovativnost i inovativna rješenja u privredi i zajednici.
- *Digitalan grad* - Digitalni plan za Europu, odnosno digitalni kompas, se usmjerava na četiri ključna područja, a prevedeno na mikro nivou Grada Mostara, temelj digitalne transformacije u narednom periodu treba biti prvenstveno na kreiranju sigurne i održive digitalne infrastrukture dostupne svim građanima i preduzećima na području Grada Mostara, a potom jačanje digitalnih vještina stanovništva bez obzira na dob, stručnu spremu i zanimanje. Nadalje, fokus razvoja usmjeren je na digitalizaciju javnih usluga u svim sektorima od javne administracije, obrazovanja do zdravstva čime se značajno unapređuje kvalitet i brzina pruženih usluga, te podržavanje razvoja IT sektora kao najbrže rastućeg sektora Grada Mostara, ali i podržavanje digitalne transformacije i konkurentnosti preduzeća iz drugih sektora.

Ovaj fokus oslanja se na prioritete EU u kontekstu digitalne transformacije i digitalne spremnosti te jake i dinamične ekonomije.

Strateški fokus 2. Razvijati kvalitetu života za sve generacije, kako u urbanom dijelu tako i u ruralnim dijelovima Grada Mostara, utemeljenu na načelima uključivosti, otvorenosti i partnerstva

Grad Mostar treba biti mjesto ugodnog i poželjnog življenja na cijelom svom prostoru, kako urbanom tako i ruralnom. Kako bi se podigla kvaliteta života, Grad Mostar se treba razvijati kao:

- *Uključiv grad* – ovo podrazumijeva pokretanje inicijativa za podsticanje zapošljavanja i podršku mobilnosti radne snage, ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje, unapređivanje socijalnog uključivanja te borba protiv siromaštva i jačanje institucionalnih kapaciteta te efikasnu javnu upravu
- *Otvoren grad* – ovo podrazumijeva otvorenost prema svima i otvorenost za sve. Otvorenost, također, podrazumijeva i uključivanje zajednice u centar donošenja javnih politika, dizajniranja i pružanja javnih usluga.
- *Partnerski grad* – ovo podrazumijeva uspostavljanje partnerstva sa privatnim neprofitnim, obrazovnim, vjerskim, kulturnim, sportskim i drugim sektorima i zajedničko provođenje razvojnih politika.

Ovaj fokuse se naslanja i na novu agendu EU u kontekstu poštene i socijalne Europe i prioriteta da ekonomija radi za građane.

Strateški fokus 3. Razvijati javnu infrastrukturu i usluge usklađene s održivim i okolinskim razvojem utemeljenim na politikama zelene tranzicije Evropske unije

Pretvaranje klimatskih i ekoloških izazova u prilike jedan je od postulata zelene tranzicije koja će se osigurati kroz podsticanje privrede, stvaranje održive industrije i saobraćaja i smanjenje onečišćenja. Kako bi se navedeno ostvarilo, potrebno je definisati nove ili razmotriti postojeće politike za snabdjevanje čistom energijom u cijeloj privredi, industriji, proizvodnji i potrošnji, infrastrukturnim objektima, saobraćaju, poljoprivredi građevinarstvu i dr. U vezi s tim ključno je usmjeriti pažnju na zaštitu i obnovu prirodnih ekosistema, održivoj upotrebi resursa i kvalitetu zraka. Grad Mostar obiluje prirodnim resursima za čistu energiju – sunce, vjetar, voda i stoga će fokus biti usmjeren na promovisanje korištenja istih na putu zelene tranzicije Grada, Kantona, ali i cijele regije, usklađeno sa politikama EU.

- *Održiv grad* - Održiv ukupni i okolišni razvoj podrazumijeva usklađenost, ali i međusobnu ovisnost, time i saradnju sve tri dimenzije održivosti: privredne, okolišne i društvene, stoga upravljanje resursima i uslugama mora biti u skladu sa postojećim kapacitetima okoliša kako bi se potaknuo i privredni rast temeljen na principima zaštite okoliša, ali i društvene odgovornosti. U tom kontekstu, javna infrastruktura i usluge moraju pratiti i biti poluga daljem ukupnom održivom razvoju. Razvoj savremene javne infrastrukture bazirane na principima efikasnog upravljanja i zaštite okoliša mora biti praćeno i aktivnostima podrške primjeni tehnologija zasnovanih na obnovljivim izvorima energije, smanjenju nastanka otpada reciklažom, održivom korištenju voda i zemljišta te aktivnostima na očuvanju kvaliteta zraka.

- *Zelen grad* - U skladu sa principima zelene tranzicije i Evropskog zelenog plana daljnja dekarbonizacija energetskog sistema i smanjenje emisija stakleničkih plinova u EU-u uz dalje unapređenje energetske efikasnosti mora biti prioritet. Sa nivoa razvoja Grada Mostara, sve investicione aktivnosti u narednom periodu se trebaju procjenjivati sa komponente održivosti iz perspektive razvoja okoliša. Također, posebno je značajno razvijati infrastrukturu koja podržava zeleni grad uključujući energetski efikasne zgrade, hidro i solarne elektrane koristeći dostupne prirodne resurse, infrastrukturu za električne automobile koji će u narednom periodu doživjeti ekspanziju, te infrastrukturu za selektiranje i odvajanje otpada čime bi se utrošene sirovine ponovo vraćale u proces proizvodnje kao sekundarne sirovine što bi doprinijelo uštedi resursa i smanjenom zagađenju okoliša.

2.4. Vizija razvoja i strateški ciljevi, sa indikatorima

U ovom dijelu Strategije razvoja Grada Mostara za period 2022.-2027. godina daje se razvojna perspektiva Grada posmatrana u viziji i izvan vremenskog horizonta ove strategije. Strateški cilj je cilj najvišeg nivoa koji utječe na ukupni pravac razvoja i predstavlja jasan smjer kretanja u dugoročnom periodu. Strategija razvoja Grada Mostara temelji se na tri strateška cilja, koji osiguravaju sinergijske efekte između ekonomskog i društvenog razvoja te zaštite okoliša.

2.4.1. Vizija razvoja

Vizija razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022.-2027. prati viziju razvoja koja je definisana u Smjernicama za izradu prostornog plana Grada Mostara koje su usvojene u julu 2021. godine te se i na taj način usklađuje strateško i prostorno planiranje Grada Mostara.

Vizija razvoja Grada Mostara glasi:

„Mostar: globalizovan, kreativan, zelen, zaposlen, inkluzivan grad, grad zdravog i sigurnog djetinjstva, zadovoljnih ljudi i sretne starosti“

2.4.2. Strateški ciljevi sa indikatorima

Strateški ciljevi Grada Mostara su usklađeni sa Strategijom razvoja FBiH, Strategijom razvoja Hercegovačko-neretvanskog kantona i Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH, kojim se utvrđuju zajednički podciljevi i indikatori za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum) te usmjeravaju budući procesi strateškog planiranja.

Tabela 11: Strateški ciljevi Grada Mostara za period 2022.-2027.

Strateški cilj 1.	Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Strateški cilj 2.	Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Strateški cilj 3.	Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar

Strateški cilj 1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar

Prvi strateški cilj utemeljen je na nekoliko ključnih prepostavki:

- da se pokrene partnerski odnos i otvoriti dijalog sa privatnim sektorom
- da se pokrenu i razviju instrumenti podrške poduzetništvu s posebnim naglaskom na mlade
- da se ulaganjima u turizam razvije vrhunski i prepoznatljiv turistički proizvod i da se stvore prepostavke za razvoj cjelogodišnjeg turizma,
- da se usmjeri pažnja na razvoj tržišta rada i usklade potrebe tržišta rada sa potrebama poduzetništva
- da se ulaganjima u poljoprivredu afirmiše poljoprivreda i da se razviju kratki lanci snabdijevanja s posebnim naglaskom na ruralne dijelove Mostara i da se potaknu mladi za bavljenje poljoprivredom te da se poljoprivreda integrše u turizam
- da se kreira pozitivna atmosfera za privlačenje ulaganja s posebnim naglaskom na proizvodni sektor i nove tehnologije
- da se pokrenu aktivnosti na stavljanje Aerodroma Mostar u funkciju kao ključnog faktora za daljnji razvoj turizma i pozicioniranje Grada Mostara kao centra

Pri definisanju prvog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na privredni razvoj u Strategiji razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Federacije BiH i Hercegovačko neretvanskog kantona/županije kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i pokazatelje za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definisani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratore.

Grad Mostar	Strateški cilj 1: Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Strateški ciljevi FbIH	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj
Strateški ciljevi Hercegovačko-neretvanskog kantona	Strateški cilj 1. Dinamičan ekonomski razvoj uz održivo korištenje resursa
Ciljevi održivog razvoja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nema siromaštva 2. Drugi cilj: Nula gladnih 3. Treći cilj: Dostajan rad i ekonomski rast 4. Četvrti cilj: Industrija, inovacije i infrastruktura <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> </div>
Pravci razvoja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
1.1. 1. Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru 1.1.2 Olakšavanje poslovanja i podrška brzorastućim firmama 1.2. 1. Jačati infrastrukturu u oblasti digitalnih tehnologija 2.1.1. Smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada 3.1.1. Odgovorna uprava orijentisana na građane	1.1. Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije 1.2. Povećanje investicija u infrastrukturu 2.1. Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema

Slika 7: Povezivanje Strateškog cilja 1. sa strateškim ciljevima FBiH, HNK/Ž i ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane pokazatelje utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira pokazatelje za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 12: Pokazatelji (utjecaja) realizacije Strateškog cilja 1

STRATEŠKI CILJ 1 RAZVIJEN, KONKURENTAN I PRIVREDNO DINAMIČAN GRAD MOSTAR	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Rang razvijenosti Grada Mostara	FZZPR	9	6	
Prosječan broj zaposlenih	FZS	32.104	> 34.000	
Pokrivenost uvoza izvozom	FZS	-457.126.018	< 400.000.000	
Poreski prihodi Grada Mostara	FZS	28.966.049	> 35.000.000	
Broj nezaposlenih	FZS	15.432	< 14.000	

Strateški cilj 2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar

Drugi strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih prepostavki:

- da se posveti pažnja izgradnji i razvoja Grada Mostara kao otvorenog grada u svim segmentima života i društva. Grad Mostar treba biti otvoren, kako unutar sebe tako i prema vani – otvoren za nove inicijative za ljude, ideje i projekte
- da se uspostavi partnerski odnos javne uprave sa cijelokupnom zajednicom i izgradi povjerenje u javnu upravu
- da se stvori okruženje za pokretanje inovativnih, kreativnih i pametnih rješenja u upravljanju gradom
- da se poboljša kvalitet zdravstva i socijalne zaštite kako bi se građani osjećali sigurni i zaštićeni
- da se poboljša ukupan nivo sigurnosti u gradu u smislu zaštite ljudi i imovine te da Mostar postane i ostane jedan od sigurnijih gradova, te stremiti da bude najsigurniji grad u BiH
- da se pokrenu aktivnosti na podizanju kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i uspostavljanja čvršće veze sa obrazovnim i naučnim institucijama
- da se Grad Mostar razvije kao kulturni i kreativni centar te kao centar kulturnih, zabavnih i sportskih zbivanja
- da se izgradi i razvije infrastruktura za razvoj sporta i sportsko-rekreativnih aktivnosti u Gradu Mostaru kako bi Grad Mostar bio cjelogodišnji sportski centar
- da se stvori atmosfera za razvoj Grada Mostara kao grada mladih

Pri definisanju drugog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na društveni razvoj u Strategiji razvoja Grada Mostara za razdoblje 2022.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Federacije BiH i Hercegovačko-neretvanskog kantona/županije, kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje

zajedničke podciljeve i pokazatelje za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definisani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratore.

Grad Mostar	Strateški cilj 2: Otvoren, siguran i kreativan Grad Mostar
Strateški ciljevi FbiH	Strateški cilj 2. Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj
Strateški ciljevi Hercegovačko-neretvanskog kantona	Strateški cilj 2. Podizanje kvaliteta i savremenog razvoja društvenog sektora
Ciljevi održivog razvoja	3. Zdravlje i blagostanje 4. Kvalitetno obrazovanje 9. Industrija, inovacije i infrastruktura 8. Smanjiti nejednakost
	
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
1.1.1. Univerzalno i kvalitetno predškolsko obrazovanje 1.1.2. Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema 1.1.1. Unapređenje pristupa i kvalitete zdravstvene zaštite 1.1.2. Preventivne zdravstvene mјere 1.1.1. Veći dio javnih investicija u infrastrukturu 4.1.1. Funkcionalni sistem kreiranja politika i upravljanja održivim razvojem	1.1. Unapređenje pristupa i kvalitete obrazovanja i obuke 2.1. Efikasna zdravstvena zaštita za sve 3.1. Povećanje investicija u infrastrukturu 4.1. Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor

Slika 8: Povezivanje Strateškog cilja 2. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabранe pokazatelje utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira pokazatelje za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 13: Pokazatelji (uticaja) realizacije Strateškog cilja 2.

STRATEŠKI CILJ 2 OTVOREN, SIGURAN, PAMETAN I KREATIVAN GRAD MOSTAR	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	Stopa prirasta stanovništva	FZS	-310	< - 250
	Migracijski saldo	FZS	-36	0
	Udio stanovništva u dobi do 14 godina starosti	FZS	14%	>15%
	Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja	FZS	13.110	> 13.000

Strateški cilj 3. Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar

Treći strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih prepostavki:

- da se usmjeri pažnja na potrebu očuvanja okoliša te zaštite i racionalnog korištenja njegovih elemenata, kao bitnog preduslova ukupne dobrobiti i kvaliteta života zajednice
- da se unaprijedi i modernizuje javna komunalna infrastruktura zasnovana na principima dobrog i adekvatnog upravljanja

- da se u potpunosti osigura pokrivenosti stanovništva kvalitetnim sistemom vodosnabdijevanja i sistemom odvodnje otpadnih voda u funkciji unapređenja kvaliteta života građana, ali i uslova za adekvatno obavljanje privrednih aktivnosti
- da se smanje pritisci, unaprijedi i prati stanje okoliša i prirodnih karakteristika i resursa
- da se očuvaju i prošire zelene površine koje doprinose kvalitetu zraka i ukupnoj zelenoj tranziciji Mostara
- da se ojačaju kapaciteti i preduslovi za zaštitu od prirodnih nepogoda
- da se osigura jačanja infrastrukture (digitalnih tehnologija, komunalne, saobraćajne, energetske) u svrhu održivog upravljanja vodama, šumama, otpadom, biološkom raznolikošću
- da se optimizira korištenje postojećih prirodnih, prostornih i infrastrukturnih kapaciteta
- da se uspostavi adekvatan sistem praćenja kvaliteta zraka, koji je u funkciji monitoringa, ali i sprovodenja korektivnih akcija za očuvanje kvaliteta zraka
- da se unaprijedi energetska efikasnost javnih objekata i intenzivira korištenje energije iz obnovljivih izvora
- da se pronađu adekvatni sistemi i instrumenti za osiguranje efikasnijih izvora toplotne energije za stanovništvo i privredne subjekte

Pri definisanju trećeg strateškog cilja i elemenata koji se odnose na društveni razvoj u Strategiji razvoja Grada Mostara za period 2022.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Federacije BiH i Hercegovačko neretvanskog kantona kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definisani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratore.

Grad Mostar	Strateški cilj 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar				
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv razvoj				
Strateški ciljevi Hercegovačko-neretvanskog kantona	Strateški cilj 3. Upravljanje resursima i uslugama eko sistema u skladu s postojećim kapacitetima okoliša				
Ciljevi održivog razvoja	6. Čista voda i sanitarni uslovi 7. Pristupačna energija iz čistih izvora 12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja 13. Očuvanje klime 15. Očuvanje života na zemlji				
Pravci razvoja	1. Pametan rast				
Podciljevi	Akceleratori				
1.1.1. Veći dio javnih investicija u infrastrukturu 2.1.1. Smanjenje energetskog siromaštva 2.1.2. Razvoj „zelenih“ vještina i poslova Deminiranje kontaminiranih područja <ol style="list-style-type: none"> Upravljanje rizicima od katastrofa Jačanje kontrole i praćenja kvaliteta 	1.1. Povećanje investicija u infrastrukturu 2.1. Zeleni rast i čista energija 3.1. Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem				

ekosistema	
------------	--

Slika 9: Povezivanje Strateškog cilja 3. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateškog cilja 3.

Tabela 14: Pokazatelji (uticaja) realizacije Strateškog cilja 3.

STRATEŠKI CILJ 3 ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	Stepen priključenosti na sistem odvodnje otpadnih voda (%)	AVJPM (Plan upravljanja)	72,67%	90%
	% gubici vode	JP Vodovod doo Mostar	55%	40%
	Ušteda finalne energije (MWh) na javnim objektima	AP za EE FbiH	62	80
	Godišnji troškovi el. energije za javnu rasvjetu (KM)	Služba za komunalne poslove i okoliš	1.644.175,45	> 1.500.000
	E2 Proizvodnja i potrošnja obnovljivih izvora energije (količina, indeks)	UNEP/GEF	0	9400 MWh/god

3. Prioriteti i mjere sa indikatorima

Prioriteti predstavljaju ključna polja i smjerove djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva i kao takvi imaju najveći uticaj na razvoj, odnosno ostvarenje strateških indikatora.

Definisani prioriteti su grupisani pod relevantnim strateškim ciljevima kako je prikazano u nastavku. Ukupan broj prioriteta je 10, od čega su tri u Strateškom cilju 1, tri u Strateškom cilju 2 i četiri u Strateškom cilju 3.

Za realizaciju ovih prioriteta planirane su 34 Razvojne mjere.

Tabela 15: Pregled strategških ciljeva i razvojnih prioriteta Grada Mostara za 2022-2027

STRATEŠKI CILJEVI	Prioriteti
STRATEŠKI CILJ 1: Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar	Prioritet 1.1. – Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja
	Prioritet 1.2. – Razvoj turizma i promocija Grada
	Prioritet 1.3. – Ruralni razvoj Grada Mostara
STRATEŠKI CILJ 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar	Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mlađih
	Prioritet 2.2. – Poboljšati sistem socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
	Prioritet 2.3. – Poboljšanje efikasnosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga
STRATEŠKI CILJ 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar	Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora
	Prioritet 3.2. – Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
	Prioritet 3.3. – Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga
	Prioritet 3.4. – Povećanje energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora energije

3.1. Prioriteti za Strateški cilj 1

STRATEŠKI CILJ 1 „Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar“ operacionalizira se kroz tri prioriteta i devet mjera⁴, čije ostvarenje će se pratiti preko osam indikatora.

Tabela 16: Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 1

STRATEŠKI CILJ 1: Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar	Prioritet	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2020)	Ciljana vrijednost (2027)
Prioritet 1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	Broj poduzetničkih zona i poduzetničkih institucija podrške na području Grada Mostara	Služba za podršku biznisu	21 (14/7) (2021.)	23 (14/9)	
	Vrijednost izvoza MSP sa područja Grada Mostara	Federalni zavod za statistiku	229.185.449 KM (2020.)	500.000.000 KM	
	Vrijednost sredstava podrške za poslovne ideje mladih	Služba za privredu	8,000 KM	100,000 KM	
Prioritet 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada	Broj registrovanih dolazaka u Grad Mostar	Federalni zavod za statistiku	108.915	150.000	
	Broj registrovanih noćenja u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	140.408	380.000	
	Prosječna dužina boravka turista u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	1,3 dana	2,5	
Prioritet 1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara	Broj obrta u poljoprivredi i šumarstvu	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	128	150	
	Ostvareni prihod preduzeća u oblasti poljopriveđe sa područja Grada Mostara	FIA	8.442.870 KM	12.000.000 KM	

Prioritet 1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja

Kreiranje podsticajnog poslovnog okruženja za razvoj postojećih, ali i osnivanje novih poslovnih poduhvata fokus je razvojnih aktivnosti Grada Mostara u oblasti ekonomskog razvoja. Razvoj novih oblika poduzetničke infrastrukture i poduzetničkih institucija podrške neophodan je aspekt cjelokupnog

⁴Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

poslovnog okruženja koje treba stvoriti prepostavke i osnovu za privlačenje novih investicija. Osiguranje podrške i olakšanje pristupa finansijskim sredstvima kroz programe podrške za obrtnike i MSP kako bi se uspješno nosili sa izazovima očuvanja, rasta i razvoja poslovnih poduhvata, ali i izazovima koje nosi globalizacija i sve konkurentnije okruženje, bitan je segment cjelokupnog sistema podrške. Naime, u uslovima sve veće globalizacije poslovanja time i konkurenčnosti, posebnu pažnju potrebno je posvetiti podršci MSP sa područja grada Mostara na putu digitalizacije i zelene transformacije kako bi uspješno mogli konkurirati kako na domaćem, tako i inostranom tržištu. Povjerenje investitora može se unaprijediti i kroz certifikaciju za povoljno poslovno okruženje čija će procedura u značajnoj mjeri unaprijediti procese na nivou lokalne samouprave i donijeti novi nivo kvaliteta usluga za potencijalne, ali i postojeće investitore i poduzetnike.

Odlazak mladih problem je sa kojim se suočavaju sve lokalne zajednice u BiH, time i Grad Mostar. U centru poduzetništva nalaze se ljudi, koji snagom duha, sposobnostima i upornošću prolaze put od generisanja poslovne ideje do pokretanja novog poslovnog poduhvata, pri čemu je sve važnija uloga omladinskog poduzetništva, koja može biti nosilac stvaranja nove vrijednosti na području Grada Mostara. Nalazi provedene analize ukazali su da mladi sa područja Grada Mostara u većini slučajeva ne poznaju niti koriste vladine programe podrške poduzetništvu, zbog čega se kao potreba ističe kreiranje adekvatnih programa podrške razvoju omladinskog poduzetništva, koji će uključivati kako obuku, tako i finansijsku podršku i mentorstvo. Promocija omladinskog poduzetništva ima poseban značaj zbog čega je jedan od fokusa prioriteta promocija uspješnih poduzetničkih priča mladih i afirmaciju poduzetničkog duha među mladima.

Cilj prioriteta je stvoriti povoljan poslovni ambijent za potencijalne i postojeće investitore i poduzetnike na području Grada Mostara te osigurati podršku unapređenju konkurenčnosti obrtnika, ali i privrednih subjekata kako bi osigurali razvoj temeljen na novim tehnologijama i zelenoj transformaciji, te uspješno konkurirali na domaćem i inostranom tržištu. Cilj prioriteta je pružiti podršku mladima u pokretanju poslovnih poduhvata uz afirmaciju poduzetničkog duha.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u tri ključne mjere.

Tabela 17: Pregled mjera unutar Prioriteta 1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja

Prioritet 1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2019)	Ciljana vrijednost (2027)
M.1.1.1. Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata podrške poduzetništvu	Funkcionalan Centar za inkubaciju poduzetništva i obrtništva i centra za usluge poduzetništvu (one-stop-shop)	Služba za privredu	Ne/Ne	Da/Da	
	Vrijednost realizovanih projekata podrške obrtništvu i tradicionalnim zanatima	Služba za privredu	0	25.000	
	Vrijednost realizovanih projekata podrške jačanju konkurenčnosti	Služba za privredu	0	100.000	

		postojećih MSP			
M.1.1.2. Promocija Mostara kao grada sa povoljnim poslovnim okruženjem	Grad Mostar certificiran za povoljno poslovno okruženje sa BFC certifikatom	Služba za podršku biznisu	Ne	Da	
	Broj dostupnih informativnih alata o procesu i pogodnostima investiranja na području Grada Mostara	Služba za podršku biznisu	0	1	
	Broj osnovanih privrednih subjekata od strane ino ulagača	Služba za podršku biznisu /Općinski sud u Mostaru	n/a	5	
M. 1.1.3. Podrška start-up i mladim poduzetnicima i obrtnicima	Broj programa podrške za mlade na području Grada Mostara	Služba za privredu	1	5	
	Organizovano godišnje takmičenje mladih za inovativnu poslovnu ideju	Služba za privredu	Ne	Da	

Prioritet 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada

Grad Mostar je regionalni centar Hercegovine i kao takav predstavlja regionalni turistički centar i jedan je od glavnih turističkih centara u Bosni i Hercegovini. U strategiji razvoja Grada Mostara za razdoblje do 2027. godine turizam treba zauzeti jedno od važnijih mesta i biti jedna od poluga razvoja Grada Mostara. Stoga su razvoj turizma kao i promocija grada, koja je nužno vezana za turizam, definisani kao jedan od prioriteta razvoja Grada Mostara.

Također, promocija Grada je vrlo važna karika u sistemskom razvoju Grada kao turističkog, ali i poslovnog centra. Stoga je potrebno poduzeti aktivnosti koje će stvoriti pozitivnu sliku grada i privući turiste, ali isto tako i poduzetnike, donosno investitore.

Cilj ovog prioriteta je stvaranje prepostavke za sistemski razvoj turizma u Gradu Mostaru i razvijanje dodatne turističke infrastrukture i turističkih sadržaja. U analizi stanja identifikovani su određeni izazovi i slabosti kao što su koncentrisanost turizma na staru jezgru grada, nedovoljno razvijena turistička infrastruktura, nerazvijen sistem upravljanja turizmom, slaba sistemska promocija grada. Stoga je ovo prioritet za stvaranje uslova da se turizam Grada u sljedećih šest godina razvija na sistematičan način kako bi se povećao broj noćenja, dolazaka i produžilo vrijeme boravka turista.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u segmentu turizma, planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u četiri ključne mjere.

Tabela 18: Pregled mjera unutar Prioriteta 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada

	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2019)	Ciljana vrijednost (2027)
Prioritet 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada	M.1.2.1. Razvoj sistema upravljanja turizmom	Broj turističkih događaja ili manifestacija koji su podržani ili inicirani od strane Grada godišnje	Služba za privredu	17	30
		Broj održanih edukacija godišnje od 2023., a koje su organizovane kao aktivnost Grada	Služba za privredu	0	4
		Udio registrovanih dolazaka u Grad Mostar do aprila i poslije oktobra u ukupnom broju dolazaka	Federalni zavod za statistiku	20%	35%
Prioritet 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada	M.1.2.2. Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i sadržaja	Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	1	4
		Broj podržanih projekata i inicijativa uređenja novih sadržaja aktivnog turizma godišnjen	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	2	5
Prioritet 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada	M.1.2.3. Život uz Neretvu - revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu	Broj novih lokacija uz rijeku Neretvu spremnih za ulaganje	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	3
		Dužina uređenih šetališta uz obalu rijeke Neretve	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	5 km
		Dužina uređenih biciklističkih staza uz rijeku Neretvu	Odjel za urbanizam i građenje,	0	5 km

			Zavod za prostorno uređenje		
M.1.2.4. Promocija i brendiranje grada Mostara	Broj promotivnih događaja na kojima grad aktivno učestvuje godišnje	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	2	4	
	Razvijena digitalna platforma za promociju grada	Sekretarijat gradonačelnika	Nema	U funkciji	
	Broj uspostavljenih partnerstava sa drugim gradovima	Sekretarijat gradonačelnika	25	30	

Prioritet 1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara

Iako je Grad Mostar najveći urbani centar u Hercegovačko-neretvanskom kantonu te u cijeloj Hercegovini, ruralni razvoj i razvoj poljoprivrede je od izuzetne važnosti za održavanje ruralnih područja Grada Mostara vitalnim i atraktivnim prostorom. Uzimajući u obzir da proizvodnja hrane i osiguravanje sigurne dostupnosti hrane na globalnom, a isto tako na evropskom nivou, predstavlja jedan od prioriteta, poljoprivredna proizvodnja, stočarstvo, te proizvodnja hrane treba biti jedan od prioriteta Grada Mostara. Ovo je posebno važno zbog činjenice da je 40% stanovnika Grada Mostara živi izvan urbanog centra.

Analiza stanja je pokazala da se sektor poljoprivrede u Gradu Mostaru suočava sa brojnim izazovima i problemima koji ograničavaju aktivno bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Također, ruralni razvoj još uvijek nije dovoljno afirmisan što je direktna posljedica neznanja, neinformiranosti i slabih kapaciteta u ovom segmentu kako na strani javnog sektora, tako i na strani stanovništva. Iako se politika ruralnog razvoja i razvoja poljoprivrede vodi na višim nivoima, postoje brojne aktivnosti i projekti koji se mogu provesti od strane Grada Mostara kako bi se, prije svega, afirmisala poljoprivredna proizvodnja te kako bi se afirmisali ruralni dijelovi Grada Mostara. Poljoprivreda i ruralni razvoja Grada Mostara važni su i sa aspekta razvoja turizma, s obzirom da je Grad Mostar regionalni turistički centar.

Cilj ovog prioriteta je stvoriti prepostavke za razvoj poljoprivrede, proizvodnju hrane i stvaranje prilika za život i rad na selu.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u segmentu ruralnog razvoja Grada Mostara, planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u dvije ključne mjere.

Tabela 19: Pregled mjera unutar Prioriteta 1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara

Prioritet 1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2020)	Ciljana vrijednost (2027)
M.1.3.1. Podsticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	Broj PPG	Služba za privredu	863	preko 900	
	Broj zadruga	Služba za privredu	12	20	
M.1.3.2. Diversifikacija aktivnosti na selu	Broj uspostavljenih ruralnih akceleratora	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	0	2	
	Broj podržanih događaja na selu (sajmovi, festivali...)	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	1	4	
	Broj održanih edukacija od strane grada za poduzetništvo na selu godišnje	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	0	3	

3.2. Prioriteti za Strateški cilj 2

STRATEŠKI CILJ 2 „Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar“ operacionalizira se kroz tri prioriteta i 11 mjer⁵, čije ostvarenje će se pratiti preko 10 indikatora.

⁵Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

Tabela 20: Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 2

STRATEŠKI CILJ 2: Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar	Prioritet	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2020.)	Ciljana vrijednost (2027.)
Prioritet 2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih		Broj učenika osnovnih škola	Federalni zavod za statistiku	8.552	9.000
		Broj zaposlenih kao rezultat aktivnih mjera zapošljavanja pokrenutih od strane Gradske uprave	Odjel za privredne, komunalne i inspekcijske poslove	0	150
		Postotak sportaša u ukupnom broju stanovnika	Sportski savez Grada Mostara	4,6%	6%
		Broj korisnika kulturnih usluga	Odjel za društvene djelatnosti	175.760	200.000
Prioritet 2.2. Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana		Broj stanovnika na jednog ljekara	Zavod za javno zdravstvo	168	150
		Broj korisnika socijalnih davanja	Centar za socijalni rad	5.400	4.000
		Broj kaznenih djela	MUP	329	<300
Prioritet 2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga		Prosječna ocjena zadovoljstva građana uslugama javne uprave - Pravne usluge-šalter sala	Pravna služba	2,16 (2016.)	4,00
		Broj odobrenih aplikacija za finansiranje razvojnih prioriteta Grada Mostara iz vanjskih izvora	Služba za podršku biznisu/Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem pri Sekretarijatu Gradonačelnika (po	4	20

			uspostavljanju)		
	Funkcionalno koordinaciono tijelo koje koordinira razvojne potrebe Grada i aktivnosti koje provode nevladine organizacije	Sekretarijat gradonačelnika		Ne	Da

Prioritet 2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih

Obrazovanje predstavlja temelj razvoja određene zajednice. Kvalitet i dostupnost obrazovanja pretpostavke su za kvalitetan društveni, ali i konkurentni privredni razvoj. Kvalitetno obrazovanje je, također, pretpostavka za ostanak mladih, kao i za privlačenje mladih iz drugih sredina da se obrazuju u Mostaru. Međutim, Grad Mostar bilježi kontinuirano opadanje broja upisanih učenika u osnovno i srednje obrazovanje, a bilježi se i smanjenje broja djece upisane u predškolske ustanove.

Usklađivanje obrazovnih programa s potrebama poslodavaca ne postoji, odnosno ne planira se sistemski i dugoročno.

Sport je, također, jedan od stupova kvalitete života građana jedne sredine ili zajednice. Grad Mostar proteklih godina bilježi značajne rezultate u sportu, posebno u individualnom sportu. Međutim, uprkos visokim sportskim rezultatima, Gradu Mostaru hronično nedostaje odgovarajuća infrastruktura kako bi se stvorili odgovarajući uslovi za razvoj mladih sportaša. Sportski rezultati se događaju prvenstveno zahvaljujući trudu i angažmanu pojedinaca.

Grad Mostar je u okviru ove strategije definisao obrazovanje, sport i mlađe kao jedan od ključnih prioriteta kako bi se stvorile pretpostavke za afirmaciju mladih ljudi i njihov ostanak u Gradu Mostaru, ali isto tako i privlačenje mladih iz drugih sredina da se školju, žive i rade u Gradu Mostaru.

Osnovni problem koji je identifikovan u segmentu obrazovanja, sporta i mladih je nedostatak odgovarajuće infrastrukture, nedostatak kapaciteta i politika za sistemsku podršku mladih. Iako su nadležnosti za obrazovanje i sport na višim nivoima, postoje brojne mogućnosti da Grad kroz svoje aktivnosti i projekte stvori bolje preduslove za razvoj boljih uslova za obrazovanje, sport i mlađe.

Kulturno-historijska baština Grada Mostara je jedna od njegovih najznačajnijih i prepoznatljivih karakteristika. Posebno je značajan Stari most, koji je, nakon obnove, zajedno sa Starom jezgrom Grada Mostara, 2005. godine uvršten na UNESCO popis svjetske baštine.

Grad Mostar je prvi grad u Bosni i Hercegovini koji je izradio Strategiju kulture „Premoščivanje razdvojenosti“. Strategija je izrađena za razdoblje 2018.-2026. i bila je temelj za kandidaturu Grada Mostara za Evropsku prijestolnicu kulture 2024. Strategija kulture izrađena je na načelima otvorenosti i partnerstva i postigla je visok stepen konsenzusa šire društvene zajednice. Međutim, strategija nije mogla biti formalno usvojena zbog nepostojanja Gradskog vijeća kao zakonodavnog tijela.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u četiri ključne mjere.

Tabela 21: Pregled mjera unutar Prioriteta 2.1. Razvoj obrazovanja, kultrue, sporta i mladih

Prioritet 2.1. – Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljana vrijednost (2027.)
M.2.1.1. Unapređenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje	Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	80%	90%	
	Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	60%	75%	
	Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju	Odjel za društvene djelatnosti	Djelimično	Potpuno	
	Izrađen održiv model osiguranja toplog obroka u školama	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Izrađen	
M.2.1.2. Povezivanje obrazovanja sa tržistem rada i jačanje položaja mladih	Strategija za mlade	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Usvojena	
	Broj uvedenih aktivnih mjera podrške zapošljavanju iniciranih od strane Gradske uprave	Odjel za društvene djelatnosti	0	1	
	Broj dodijeljenih stipendija na godišnjem nivou	Odjel za društvene djelatnosti	82 (2019/2020)	> 100	
	Broj korisnika subvencioniranih stambenih kredita	Odjel za društvene djelatnosti	0	50	
	Postotak srednjoškolaca koji su zasnovali radni odnos u odnosu na broj završenih srednjoškolaca	Odjel za društvene djelatnosti	6%	15%	
M.2.1.3. Unapređenje sporta i sportske infrastrukture	Izgrađena gradska dvorana i zatvoreni gradski bazen	Odjel za urbanizam i građenje	Ne	Da	
	Postotak uređenih sportskih sadržaja definisanih planskim dokumentima	Odjel za urbanizam i građenje	75%	90%	
	Broj uspješnih individualnih	Sportski savez	12	20	

	sportaša	Grada Mostara		
	Broj uspješnih klubova	Sportski savez Grada Mostara	9	15
M.2.1.4. Strategija razvoja kulture „Premošćivanje razdvojenosti“	Broj implementiranih programa inovativnog razvoja kulture	Odjel za društvene djelatnosti	1	6
	Broj implementiranih programa jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	2	15

Prioritet 2.2. Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana

Socijalna, zdravstvena i ukupna sigurnost građana jedne zajednice je od ključne važnosti za kvalitet života neke zajednice. Analiza stanja pokazala je kako zdravstvene i socijalne ustanove još u vijek nisu dovoljno opremljene niti kapacitirane kako bi se kvalitet zdravstvenih i socijalnih usluga podigao na viši nivo. Ovo je posebno izraženo u segmentu socijalnih usluga za posebne kategorije društva kao što su osobe u trećoj životnoj dobi, djeca, te ostale ranjive grupe građana.

Iako je Grad Mostar relativno siguran grad, dolazi do pojava narušavanja jadnog reda i mira što se najčešće povezuju sa nestabilnim političkim okruženjem i dovodi do netrpeljivosti i eskalacije nereda i narušavanja javnog reda i mira.

Stoga je cilj ovog prioriteta ojačati kapacitete u zdravstvenom i socijalnom sektoru i u cijelokupnoj sigurnosti građana kako bi se stvorila atmosfera za ugodan i miran život u Gradu Mostaru i kako bi se Grad Mostar mogao smatrati sigurnom gradom.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u tri ključne mjere.

Tabela 22: Pregled mjera unutar Prioriteta 2.2. Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana

Prioritet 2.2. Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021)	Ciljana vrijednost (2027)
M.2.2.1. Unapređenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima	Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite	Odjel za društvene djelatnosti	31	35	
		Odjel za društvene djelatnosti	17	25	
	Izmješten DZ Stari Grad	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da	
M.2.2.2.	Iznos sredstava kojima su se	Odjel za društvene	242.690	315.450	

	Unapređenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoć ranjivim grupama	podržali projekti nevladinih udruženja u pružanju izvaninstitucionlanih usluga	djelatnosti	KM	KM
		Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja	Odjel za društvene djelatnosti	26	100
		Otvoren hospicij	Odjel za društvene djelatnosti/Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK/Ž	Ne	Da
	M.2.2.3. Stvaranje uslova za veću sigurnost građana Mostara	Postotak površine pod minama	Civilna zaštita	0,02%	0%
		Broj instaliranih kamera videonadzora	Sekretarijat gradonačelnika	7	78
		Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje	Odjel za društvene djelatnosti	0	2

Prioritet 2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga

Efikasna i djelotvorna javna uprava oslonac je budućeg privrednog, ali i ukupnog razvoja Grada Mostara. U svrhu transparentnosti, unapređenja procesa pružanja javnih usluga građanima, ali i odgovora na zahtjeve poduzetnika i investitora, neophodno je provesti digitalnu transformaciju javne uprave. Unapređenje IKT infrastrukture, izrada strateškog i normativnog okvira kao i razvoj ljudskih resursa i kapaciteta Gradske uprave Mostar u oblasti digitalizacije približit će Grad Mostar savremenim tokovima digitizacije, digitalizacije i digitalne transformacije. Izrađena Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara osnova je za provođenje navedenog procesa, ali i osnova za osiguranje vanjskih izvora sredstava za realizaciju ovog strateškog prioriteta gradske uprave. Fokus Gradske uprave Mostar u narednom periodu je i unapređenje saradnje sa nevladinim sektorom i građanima kako bi se osigurao sinergetski efekat i saradnja u cijelokupnom razvoju Mostara. Potrebno je graditi sistemski dijalog sa nevladinim sektorom i građanima te na osnovu istog kreirati i usmjeravati programe podrške nevladinom sektoru koji je uz Gradsku upravu jedan od nosilaca unapređenje kvalitete života građana.

Unapređenje efikasnosti sistema javne uprave i transparentnosti u objavi informacija o planiranju i trošenju javnih finansijskih sredstava će, uporedo sa povećanjem učinka u trošenju javnih sredstava, doprinijeti većem povjerenju građana u javnu upravu. Povećanom povjerenju građana u javnu upravu doprinijet će i efikasno upravljanje korupcijskim rizicima primjenom adekvatnih antikorupcijskih mehanizama.

Fokus u narednom planskom periodu mora biti i na formiranju Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem na nivou Gradske uprave Mostar, njegovo adekvatno kapacitiranje i provođenje potrebnih aktivnosti kako bi se na efikasan način upravljalo razvojem, ispunile zakonske odredbe u oblasti upravljanja razvojem, ali i doprinijelo implementaciji i ostvarenju što većeg razvojnog uticaja Strategije. Navedenom će doprinijeti i jačanje kapaciteta u oblasti pripreme projektnih prijedloga i izrada baze projekata kako bi se osigurao i viši stepen vanjskih izvora sredstava za finansiranje razvojnih prioriteta.

Cilj prioriteta je, kroz unapređenje efikasnosti sistema upravljanja razvojem, sprovođenje antikorupcijskih politika, digitalizaciju i unapređenje saradnje sa nevladnim sektorom i građanima, doprinijeti stvaranju kompletentne, efikasne, djelotvorne, otvorene i odgovorne javne uprave Grada Mostara, koja je u funkciji unapređenja poslovnog okruženja, privrednog razvoja kao i cijelokupne kvalitete života.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u četiri ključne mjere.

Tabela 23: Pregled mjera unutar Prioriteta 2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga

Prioriteta 2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga	Mjera	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021)	Ciljana vrijednost (2027)
M.2.3.1. Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara	Implementirana E-usluga (e-predmet, one-stop-shop na web stranici Grada Mostara, razmjena G2G, procedure...)	Služba za opću upravu i gradska područja	Djelimično	Potpuno	
	Postotak zaposlenika koji je prošao obuke za aktivan rad u aplikacijama i specijalističke obuke za zaposlene (kadrovska, sitni inventar, rezervacije, komunalne naknade, javne površine...)	Služba za organizaciju i personal	5%	50%	
	Izrađen izvještaj penetracijskog testiranja koji ukazuje na kritične tačke ranjivosti informacionog sistema	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da	
	Disaster recovery site-a pušten u operativni rad	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da	
M.2.3.2. Razvoj saradnje s nevladnim sektorom i građanima	Izrađen i godišnje ažuriran registar nevladinih organizacija koje djeluju na području Grada Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da	
	Iznos godišnjeg izdvajanja za projekte nevladinih organizacija koji se implemeniraju na području Grada	Odjel za društvene djelatnosti	1.500.000	2.000.000	
	Izrađena Strategija komunikacije sa građanima	Služba za opću upravu i gradska područja	Ne	Da	

	M.2.3.3. Prevencija i suzbijanje korupcije	Izrađena Strategija za sprečavanje korupcije u Gradu Mostaru	Sekretarijat gradonačelnika	Ne	Da
		Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave	Služba za opću upravu i gradska područja	Ne	Da
		Broj provedenih edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije (godišnje)	Služba za organizaciju i personal	0	5
	M.2.3.4. Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave	Funkcionalno Tijelo za upravljanje i koordinaciju razvojem pri Uredu Gradonačelnika	Sekretarijat gradonačelnika	Ne	Da
		Broj službenika gradskog organa uprave i javnih preduzeća i ustanova koji su prošli edukaciju u pisanju i provođenju projekata	Služba za organizaciju i personal	10	50
		Broj pripremljenih projektnih aplikacija za razvojne prioritete Grada Mostara (na godišnjem nivou)	Služba za podršku biznisu / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Sekretarijatu Gradonačelnika (po uspostavljanju)	13	20

3.3. Prioriteti za Strateški cilj 3

Strateški cilj 3 „Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar“ operacionalizira se kroz četiri prioriteta i 14 mjera⁶, čije ostvarenje će se pratiti preko 12 indikatora.

⁶Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

Tabela 24: Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 3

STRATEŠKI CIJELI 3: Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar	Prioritet	Pokazatelj	Izvor verifikacije	Polazna vrijednost (2021)	Ciljana vrijednost (2027)
Prioritet 3.1. Plansko i održivo korištenje prostora		Broj objekata koji još uvijek nisu rekonstruisani ili revitalizirani u urbanom dijelu grada	Služba za građenje i obnovu	20	5
		Površina (km ²) ozelenjenih gradskih kvartova	Služba za katastar	0,1%	3%
		Usvojen Prostorni plan Grada Mostara	Služba za urbanističko planiranje	Ne	Da
Prioritet 3.2. Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga		% stanovništva obuhvaćenog javnom rasvjetom	Služba za komunalne poslove i okoliš	80-85%	100%
		% otpada koji se reciklira kroz uspostavljeni sistem prikupljanja odvojenog otpada	JKP	3 %	45 %
		Broj korisnika sistema vodosnabdijevanja na području Grada Mostara	JP Vodovod doo Mostar	41.000	44.000
Prioritet 3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga		Broj uređenih parking mesta na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš/JP Mo parking	1.023	5.000
		Dužina biciklističkih staza na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	> 5 km
		Broj uređenih autobusnih	JP Mostar Bus, Zavod za prostorno	20	70

	stajališta na području Grada Mostara	uređenje		
Prioritet 3.4. Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	% smanjenja potrošnje električne energije kao rezultat provođenja mjera energetske efikasnosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured	0	17%
	Udio obnovljivih izvora energije (OIE) u ukupnoj bruto finalnoj potrošnji energije	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured	19,71%	21,85%
	Količina emisije CO ₂ u zraku	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured	362 236 tCO ₂	253 265 tCO ₂

Prioritet 3.1. Plansko i održivo korištenje prostora

Bespravna gradnja i nepostojanje prostornog plana u velikoj mjeri su unazadile razvoj Grada Mostara u prethodnom periodu. Uspostavljanjem Vijeća Prostornog plana Grada Mostara, pokazana je ozbiljna namjera gradskih vlasti da otklone ovo ograničenje i donese Prostorni plan Grada Mostara za period 2021.-2031. koji će biti osnov za dalji privredni i infrastrukturni razvoj. U narednom periodu, fokus prostornog razvoja Grada Mostara će biti stavljen na modernizaciju urbanog izgleda Grada Mostara čime će se dodatno obogatiti vizuelni identitet i ojačati turistička atraktivnost. Naime, Grad Mostar je poznat i priznat kao poželjna turistička atrakcija, a kroz mjere uređenja javnih površina, povećanja zelenih površina i uređivanja objekata od javnog značaja, Grad će postati još atraktivniji.

Značajan izazov u prethodnom periodu je nezadovoljavajuće stanje po pitanju čistoće Grada Mostara kao i nedostatak zelenih površina, što je fokus ovog prioriteta gdje se planira uspostavljanje funkcionalnog sistema komunalne djelatnosti kao i kontinuirane aktivnosti na očuvanju, revitalizaciji i kreiranju novih zelenih površina i šuma na području Grada Mostara. Provođenje planiranih mjera u okviru prioriteta očekivano će rezultirati modernim izgledom Grada Mostara kroz gradnju novih stambenih blokova, rekonstrukciju ključne šetališta u Mostaru, povećanjem broja zelenih površina, uspostavljenom komunalnom redu i čistoći u Gradu Mostaru, te uspostavljanjem elektroničkih sistema za izdavanje građevinskih dozvola i uvođenja licenci u oblasti gradnje kao i uspostavljanjem registra nekretnina.

Cilj prioriteta je sistemskim pristupom procesu prostornog planiranja sa promišljenim, usklađenim i održivim upravljanjem javnim prostorom, imovinom i zelenim površinama razvijati Grad Mostar kao urbani centar regije Hercegovine i ambijenta poželjnog za ulaganje, rad i život.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u četiri ključne mjere.

Tabela 25: Pregled mjera unutar Prioriteta 3.1. Plansko i održivo korištenje prostora

Prioritet 3.1. – Plansko i održivo korištenje prostora	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
3.1.1. Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara	Broj stambenih jedinica u objektima kolektivnog stanovanja	Služba za građenje i obnovu	24.220	30.000	
	% iluminiranih mostova i arhitektonskih objekata u gradu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	15%	100%	
	% rekonstruisane površine ulice Braće Fejića i pretvorena u pješačku zonu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	66%	100%	
3.1.2. Podizanje kvalitete urbanog i prostornog planiranja	% dozvola izdatih kroz sistem „E-dozvola“	Služba za građevinske propise	0	50%	
	Broj izrađenih regulacionih planova	Služba za urbanističko planiranje	24	25	
3.1.3. Unapređenje postojećih i uređenje novih javnih površina	Izrađena izdvojena studija razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	Ne	Da	
	% površine revitalizirane gradske šume Trimuša	Služba za komunalne poslove i okoliš	15%	75%	
	Površina (km^2) novouspostavljene zelene površine u Gradu Mostaru	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	1	
3.1.4. Unapređenje komunalne	Broj provedenih kampanja usmjerenih	Služba za komunalne	0	3	

djelatnosti s ciljem očuvanja i zaštite životne sredine	na edukaciju građana o postupanju sa otpadom	poslove i okoliš		
	Iznos realizovanih subvencija usmjerenih na kupovinu opreme komunalnih preduzeća	Služba za budžet i finansije	0	300.000 KM
	Broj osoba zaposlenih u komunalnoj redarskoj službi	Služba za inspekcijske poslove	4	6
	Broj zaposlenih na poslovima održavanja javne čistoće i zelenila	JKP	27	50

Prioritet 3.2. Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga

Stanje javne infrastrukture je jedan od ključnih aspekata razvoja lokalne zajednice jer utiče na kvalitet života stanovnika, ali i na atraktivnost područja za privlačenje investitora i pokretanje privrednih aktivnosti. Stanje javne infrastrukture Grada Mostara je na zadovoljavajućem nivou u smislu da je javna infrastruktura izgrađena i funkcionalna, međutim u svim oblastima je primjetno da je sistem zastario te da su potrebne rekonstrukcije i modernizacije istog.

Mjere unutar ovog prioriteta se odnose na poboljšanje gradske rasvjete kroz zamjenu postojećih neefikasnih rasvjetnih tijela i uspostavljanje pametnog sistema upravljanja rasvetom u gradu što će donijeti višestruke uštede za budžet Grada, ali i smanjiti svjetlosnu zagađenost zraka. Održivo upravljanje otpadom, koje će rezultirati uspostavljanjem sistema odvojenog prikupljanja otpada i povećanjem obima otpada za reciklažu, te saniranje postojećih ilegalnih deponija otpada, predstavlja vrlo važan razvojni korak u tranziciji ka kružnoj ekonomiji za Grad Mostar i uklanjanje potencijalnih zdravstvenih opasnosti za stanovnike Grada Mostara. Unapređenje sistema pročišćavanja otpadnih voda ima za cilj povećanje obima prečišćavanja otpadnih voda, dok modernizacija vodovoda ima za cilj sprečavanje gubitaka u vodovodnom sistemu, koji su trenutno preko 50%.

Sve predložene mjere usklađene su sa ciljevima održivog razvoja kako bi se kreirala zajednica dostaona svojih stanovnika, ali i sa ciljevima kružne ekonomije i očuvanja okoliša kroz smanjenje pritisaka na okoliš i zagađivača okoliša u Gradu Mostaru. Implementacijom ovih mjer, Grad Mostar se snažno opredjeljuje i pridružuje zajednici proaktivnih evropskih gradova koji razmišljaju i rade za svoje stanovnike gradeći kvalitetnu javnu infrastrukturu, koja će moći opsluživati mnoge buduće generacije, a istovremeno biti ekološki i finansijski održiva.

Cilj prioriteta je kroz modernizaciju i unapređenje stanja javne infrastrukture kreirati funkcionalnu i održivu gradsku infrastrukturu koja će, pored značajnog pozitivnog uticaja na očuvanje okoliša, imati i dugoročni pozitivan utjecaj na budžetska sredstva Grada Mostara.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu, planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u četiri ključne mjere.

Tabela 26: Pregled mjera unutar Prioriteta 3.2. Poboljšanje kvalitete i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
3.2.1. Poboljšanje javne gradske rasvjete	Broj instaliranih rasvjetnih tijela sa izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	2.520 (15%)	>5.000 (30%)	
	Implementiran pametni sistem za upravljanje rasvjetom u gradu	Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje	NE	DA	
3.2.2. Unapređenje sistema upravljanja otpadom	Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta	JKP	0	10	
	Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada	JKP	0	100	
	Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koja se bave otkupom i reciklažom otpada	JKP	0	5	
3.2.3. Poboljšanje sistema vodonabdijevanja	Izrađen katastar podzemnih vodovodnih instalacija	JP Vodovod doo Mostar	Ne	Da	
	Dužina nove i rekonstruisane mreže vodosnabdijevanja	JP Vodovod doo Mostar	50 km	70 km	
3.2.4. Poboljšanje sistema prikupljanja i tretmana otpadnih i površinskih voda	Broj subjekata pokrivenih sistema tretmana otpadnih voda	JP Vodovod doo Mostar	47.500	65.000	

		Postotak otpadnih voda koje se pročišćavaju	JP Vodovod doo Mostar	40 %	60 %
--	--	---	-----------------------	------	------

Prioritet 3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga

Značajan segment cjelokupnog razvoja Grada Mostara predstavlja unapređenje transportnih i saobraćajnih kapaciteta, čime se ostvaruje bolja saobraćajna povezanost, ali i doprinos razvoju turizma. Poboljšanjem tehničkih elemenata puteva, doprinosi se povećanju sigurnosti sudionika u saobraćaju. Različiti vidovi saobraćaja, zastupljeni u Gradu Mostaru, komparativna su prednost i bitna prepostavka za razvoj intermodularne saobraćajne mreže pri čemu razvoj Aerodroma Mostar predstavlja jedan od fokusa ne samo Grada Mostara, nego svih nivoa vlasti u BiH, posebno HNK/Ž i Federacije BiH.

Izgrađena i kvalitetna putna infrastruktura jedan je od osnovnih preduslova za ekonomski, ali i cjelokupni društveni razvoj područja jer omogućava lakše i brže povezivanje sa susjednim mjestima, kako u zemlji tako i in stranstvu. Sa druge strane, unapređenjem putne infrastrukture unapređuje se kvalitet života građana i ukupna bezbjednost. Uz unapređenje cestovne infrastrukture, u narednom planskom periodu, potrebno je raditi i na unapređenju cestovnog, pješačkog, biciklističkog saobraćaja i saobraćaja u mirovanju, a poseban fokus staviti na problem uređenosti oblasti parkiranja na području Grada. Na putu zelene transformacije Grada Mostara posebno je potrebno raditi na unapređenju biciklističke infrastrukture koja će doprinijeti i razvoju turizma, kao i razvoju svijesti o prednostima koje donosi ovaj vid prijevoza kako za građane tako i za cjelokupnu zajednicu.

Javni prijevoz se na području Grada Mostara ne koristi se u značajnoj mjeri te je kroz aktivnosti u narednom planskom periodu potrebno raditi na unapređenju infrastrukture javnog prijevoza posebno autobusnih stanica i modernizaciji autobrašnica i drugih sredstava javnog prijevoza. Ranije izrađene analize ukazale su i na mogućnosti elektrifikacije javnog prijevoza u Gradu Mostaru (kroz uvođenje tramvaja ili lahke željeznice što može riješiti problem zagruđenosti saobraćaja, posebno u vrijeme turističke sezone).

Cilj prioriteta je da se unapređenjem putne i prijevozne infrastrukture i sadržaja unaprijedi cjelokupna infrastruktura područja kao i stepen zadovoljstva građana istom, uz doprinos razvoju turizma i zaštiti okoliša.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u tri ključne mjere.

Tabela 27: Pregled mjera unutar Prioriteta 3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga

Prioritet 3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2021.)	Ciljna vrijednost (2027.)
M.3.3.1. Poboljšanje saobraćajne povezanosti grada zračnim i kopnenim putem		Ukupan broj putnika na Aerodromu Mostar	Služba za privredu, Aerodrom Mostar	2.030	111.769
		Postotak izgrađenih i rekonstruisanih saobraćajnica na području Grada	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	50%	70%
		Dužina makadamskih puteva na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	265 km	245 km
M. 3.3.2. Poboljšanje cestovnog, biciklističkog, pješačkog i saobraćaja u mirovanju		Broj izgrađenih garažnih parking mesta	JP Mostar parking	0	1500
		Postotak uređenih trotoara	Odjel za urbanizam i građenje	50%	70%
		Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	Ne	Da
		Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	Služba za komunalne poslove i okoliš	1	> 5
M.3.3.3. Poboljšanje kvaliteta javnog gradskog prijevoza		Broj realizovanih promotivnih kampanja za korištenje javnog prijevoza kao jeftinog i efikasnog načina prijevoza	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	0	5
		Uvedena elektrifikacija javnog prijevoza	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	Ne	Da

Prioritet 3.4. Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije

Povećanje energetske efikasnosti, posebno u segmentu potrošnje energije, ima najveći efekat na dekarbonizaciju energetskog sektora, smanjenje troškova energije, kao i na povećanje produktivnosti i konkurentnosti privrednih subjekata i javnog sektora. Održivi energetski razvoj, temeljen na održivim obrascima proizvodnje i potrošnje električne energije, jedan je od preduslova jačanja energetske stabilnosti i osiguravanja odgovarajuće dostupnosti energije, njene ekonomске, društvene i ekološke prihvatljivost. Prioritetom se podstiče upotreba čišćih tehnologija i rješenja koja doprinose smanjenju emisija stakleničkih plinova te zaokret prema privredi s niskim nivoom ugljika, u svrhu zaštite zraka i očuvanja klime.

Svojim aktivnim učešćem Gradska uprava Grada Mostara treba i može da osigura da se energetske usluge na svome području stvaraju i koriste na efikasniji način i uz veću upotrebu obnovljivih resursa. Svaka upotreba energije je ujedno i prilika za uštedu i pametno upravljanje energijom. Povećanje energetske efikasnosti je jedna od najvažnijih mjera za smanjenje troškova i negativnog utjecaja na okoliš. Planiranje u energetskom području je neophodno da bi se osiguralo ostvarivanje postavljenih ciljeva, a na tragu toga je i nastao Akcijski plan energetski održivog razvoja – SEAP 2016.-2020. U SAEP-u se nalazi detaljna analiza potrošnje energije, pregled potencijala za obnovljive izvore energije te analiza ušteda kroz primjenu mjera energetske efikasnosti. Upravo ovaj Akcijski plan je bio osnov za razradu mjera ovog prioriteta koje za cilj imaju promociju obnovljivih izvora energije i mjera energetske efikasnosti, a sve u cilju postizanja održivog razvoja i zaštite okoliša.

Dodatno, Gradsko vijeće Mostar je 2021. godine usvojilo odluku o pristupanju Sporazumu gradonačelnika za klimu i energiju i izradi Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama – SECAP. Naime, Grad Mostar, kao odgovorna jedinica lokalne samouprave, koja brine o svojim građanima i o sebi samoj, poduzima sve moguće mjere kako bi zaštitio svoje građane i vlastita sredstva od sve većeg utjecaja klimatskih promjena.

Kako je arhitektura najveći potrošač energije, a ujedno sektor koji emitira više od 30% stakleničkih plinova, u sklopu prioriteta predviđeno je poboljšanje energetske efikasnosti javnih i stambenih objekata u Gradu Mostaru. Naime, upravo je u ovom sektoru i najveći potencijal uštede energije, a da se pri tome ostvare isti ili bolji uslovi uz uštedu zavisnih troškova. Potencijal obnovljivih izvora energije će biti prepoznat u Prostornom planu jer se predviđa izgradnja solarnih, hidro i vjetro elektrana koje će u velikoj mjeri uticati na udio korištenja čiste energije na prostoru Grada Mostara.

Kroz jačanje internih kapaciteta i formiranje Radne grupu za energetsku efikasnost i klimatske promjene (Zeleni ured) te energijskog menadžera koordinatora Grada Mostara, kao i drugih energijskih menadžera te sradnika, dodatno će se doprinijeti energijski održivom razvoju grada na načelima energetske efikasnosti, održive gradnje i korištenja obnovljivih izvora energije.

Cilj prioriteta je da se, primjenom novih tehnologija, materijala i usluga, te korištenjem obnovljivih izvora energije i sistema daljinskog grijanja i hlađenja, unaprijedi stanje zaštite okoliša, smanje energijski gubici i ostvari ušteda u budžetu. Dugoročno, cilj je doprinijeti rastu bruto-dodane vrijednosti, zahvaljujući energetskim uštedama i većoj konkurentnosti u globalnim lancima vrijednosti.

Kako bi se riješili identifikovani izazovi i zadovoljile potrebe u navedenom segmentu planirano je provođenje niza aktivnosti koje su grupisane u tri ključne mjere.

Tabela 28: Pregled mjera unutar Prioriteta 3.4. Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije

Prioritet 3.4. Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
3.4.1. Povećanje energetske efikasnosti u zgradarstvu		Uspostavljen informativni sistem za praćenje potrošnje energije u javnim objektima	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	60%	100 %
		Broj utopljenih zgrada u nadležnosti grada	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	25	60
		Doznačene subvencije građanima u svrhu poboljšanja energetske efikasnosti	Služba za finansije	0	200.000
		Broj investicija u obnovljive izvore energije	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	28	150
3.4.2. Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski efikasan način		Broj izdatih dozvola za uvođenje u sistem proizvođača energije iz OIE	Služba za građevinske propise	2	200
		Broj objekata na kojima je izvršena konverzija grijanja sa lož ulja na biomasu	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	15	50
		Broj uspostavljenih solarnih elektrana na području Grada	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	15	300

		Broj službenika i zaposlenika javnih preduzeća koji su prošli obuku o energetskoj efikasnosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	80	200
	3.4.3. Promocija energetske efikasnosti i podizanje svijesti javnosti	Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu sa kriterijima zelene javne nabavke	Služba za finansije	0	3
		Broj izgrađenih punionica električnih vozila	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavljanju)	10 (2 punionice javne, ostale su u privatnom vlasništvu)	50

4. Strateški projekti

Strateški projekt 1. Izgradnja gradske dvorane i olimpijskog bazena

Grad Mostar ima dugu historiju ljubitelja sporta kao i ostvarenih vrhunskih rezultata sporta. Međutim, sportska infrastruktura na području Grada Mostara ne prati kako potrebe sportista, tako ni potrebe stanovništva za rekreativnim bavljenjem sporta. Uz to, plivanje kao sport u Gradu Mostaru ima ogromni potencijal. Tome svjedoče i posljednji izvrsni rezultati sportista na svjetskim i evropskim takmičenjima. Sportisti mostarskih plivačkih klubova potvrđuju da pronose slavu i dobar ugled za Grad Mostar. Nažalost, nerazvijena sportska infrastruktura ograničava dalji razvoj plivanja kao sporta pri čemu se plivački klubovi primorani da treninge održavaju po privatnim bazenima, koji nemaju kategoriju olimpijskih. Regulacijskim planom Mostar planirana je izgradnja Olimpijskog bazena dužine 50 metara i širine 25 metara koji je, prema navedenom planu, predviđen na lokalitetu Južni logor, u sklopu sportsko-rekreativnog objekta sa pripadajućim sportskim terenima na otvorenom i u zatvorenom prostoru.

Neophodno je nastaviti sa izgradnjom gradske sportske sale i olimpijskoga bazen sa svim pratećim sadržajima kako bi se potakao razvoj ukupnog, a posebno plivačkog sporta na području Grada Mostara.

Očekivani efekti: Izgradnja olimpijskog bazena doprinijet će razvoju sportske infrastrukture i plivačkog sporta te stvoriti preduslove za sticanje vrhunskih rezultata aktivnih sportista, ali i afirmaciju novih sportista Grada Mostara. Uz navedeno, realizacija projekta doprinijet će razvoju turizma i stvoriti preduslove da Grad Mostar bude domaćin svjetskih i europskih takmičenja čime se doprinosi unapređenju sadržaja za građane Mostara.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 57.000.000 KM (12.000.000KM bazen i 45.000.000KM dvorana), pri čemu se očekuje izdvajanje 6.000.000 KM iz Budžeta Grada Mostara, a 51.000.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 2. Jačanje kapaciteta Aerodroma Mostar i uvođenje redovnih linija

Aerodrom Mostar predstavlja jedan od stupova razvoja ne samo Grada Mostara već cijele Hercegovine. Bez funkcionalnog Aerodroma, odnosno bez redovnih linija teško je zamisliti veće efekte u turizmu. Povezanost Grada Mostara, odnosno Hercegovine, sa svijetom preko Aerodroma Mostar temelj je bržeg razvoja grada Mostara, ne samo u pogledu turizma, već i ukupnog privrednog i društvenog razvoja. Stoga je pootrebno poduzeti aktivnosti na pronalasku načina da se uspostave redovne zračne linije koje će povezati Mostar sa ostalim evropskim gradovima te sa ostatkom svijeta. Također, potrebno je raditi na jačanju infrastrukturnih i ljudskih kapaciteta u funkcionisanju Aerodroma Mostar. U tom kontekstu mora se poboljšati saradnja sa HNK, otvoriti saradnja sa Zapadnohercegovačkim kantonom i ostalim gradovima i općinama koje gravitiraju Aerodromu Mostar.

Očekivani efekti: Oživljavanjem Aerodroma Mostar omogućit će se brži razvoj turizma i stvoriti pretpostavke za privlačenja većeg broja turista direktno u Mostar, odnosno Hercegovinu. Također,

funkcionalan Aerodrom omogućit će bolje pozicioniranje Grada Mostara u ukupnom privrednom razvoju. Isto tako, imat će i društveni utjecaj kroz povezivanje Grada Mostara sa dijsporom.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 37.000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 7.000.000 KM iz Budžeta Grada Mostara, a 30.000.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 3. Rješavanje pitanja deponije i upravljanja otpadom

Grad Mostar suočava se sa problemom odvoza i deponovanja čvrstog otpada. Stara deponija i deponija UBORAK moraju proći Plan prilagođavanja po svjetskim ekološkim standardima i sanirati nepovoljne uslove koji proizilaze iz rada Deponije. U skladu s time Grad Mostar treba iznaći nova rješenja ili lokacije za odvoz i odlaganje komunalnog otpada.

Očekivani efekti: Rješavanje ovog gorućeg pitanja doprinijet će dugoročnom rješavanju pitanja upravljanja otpadom i osigurat će se čišći grad. Također, rješavanjem pitanja deponije, omogućit će se efikasnije upravljanje otpadom kroz sistem odvojenog prikupljanja otpada, reciklažom, te pokretanjem novih privrednih aktivnosti u segmentu upravljanja otpadom.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 10.000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 3.000.000 KM iz Budžeta Grada Mostara, a 7.000.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 4. Uređenje rekreacijske zone Bunica

Područje rekreacione zone Buna nalazi se u gradskom području Mostar Jug i prostire na 18 ha. Na površini rekreacione zone Bunice potrebno je poduzeti aktivnosti na uređenju komunalnog održavanja, opremanja dijela kupališta i kampa komunalnom infrastrukturom. Odgovarajuća infrastruktura i sadržaji koji uključuju sportski, sigurnosni, mobilijarni i komunalni sadržaj zaokružio bi rekreacijsku cjelinu.

Očekivani efekti: Stavljanjem u funkciju rekreacijske zone Bunica, stvorio bi se novi turistički sadržaj u Gradu Mostaru koji bi doprinio oživljavanju južnog dijela Grada i pokrenuo bi nove turističke aktivnosti.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 3.000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 600.000 KM iz Budžeta Grada Mostara, a 2.400.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 5. Izgradnja rekreacione zone Aqua Park u sjevernom dijelu Mostara - u Vrapčićima

U sjevernom dijelu grada Mostara, u prigradskom naselju Vrapčići, još u Jugoslaviji izgrađena su dva velika bazena za kupanje, kao kompenzacija građanima Mostara za Neretvu i stvaranja jezera hidroelektrane Mostar. Jedan od dva bazena, ukupne površine 35 700 m² i prosječne dubine od cca 2 m, je centralni objekat vodenog parka u idejnem projektu "Sportsko-rekreacioni centar Vrapčići". Granicu parcele s jugoistoka određuje magistralni put Mostar-Sarajevo (M17), a sa sjeverozapada korito rijeke Neretve, odnosno vještačko akumulacijsko jezero HE „Mostar“. Površina parcele je cca 50 ha.

U pethodnom razdoblju bilo je pikušaja da se ovaj prostor revitalizuje i vrednuje kroz izgradnju aqua parka i golf terena. Međutim, još uvijek se ove ideje nisu realizovale. Stoga je potrebno pokrenuti aktivnosti na izgradnji Aqua Parka na ovom prostoru. Aqua park bi se prostirao na do sada najvećem prostoru ove namjene u Bosni i Hercegovini i bio bi turistička i privredna atrakcija Grada Mostara.

Potrebno je krenuti sa izgradnjom vodene površine i bazena sa opremom, dovoda električne energije, dijela javne rasvjete, uređenja zelenih površina, prilazne ceste do objekata i parkinga, dovoda vode za piće i unutrašnje vodovodne mreže.

Očekivani efekti: Ovim projektom bi se pokrenuo investicijski ciklus, koji bi predvidio dodatne sadržaje kao što su hotelijersko-uslužni dio, sportski tereni, šetališta, autokampovi, bungalovi. Izgradnjom aqua parka oživio bi se sjeverni dio grada i razvila nova turistička ponuda, koja bi dala novi zamah turizmu u Gradu Mostaru i doprinijela otvaranju novih radnih mjeseta i bržem privrednom razvoju Grada Mostara.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 7.000.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 600.000 KM iz Budžeta Grada Mostara, a 6.400.000 KM iz drugih izvora.

Strateški projekt 6. Uređenje i promocija poslovnih zona

Grad Mostar radi jačanja privrednog i ekonomskog statusa, povećanja zdravih prihoda iz privrednih aktivnosti mora stvoriti predulove za uređenje i promociju poslovnih zona. Stvaranje privrednih i ekonomskih aktivnosti i jačanja Grada Mostara može se postići uređenjem postojećih i stvaranjem novih poslovnih zona za potencijalne domaće i inostrane investitore. Privredni potencijal Grada koji se oslanja na njegove prostorne, geografske, prirodne i vremenske odrednice potrebno je kapitalizirati kroz osiguravanje svih potrebnih stvari za započinjanje i rad domaćih i stranih ulagača i kompanija. Zbog toga je potrebno uložiti energiju i realizovati poslovne zone: Gajevi, Miljkovići, Rodoč 6 i Kamponiri. Potrebno je uraditi predradnje, uraditi Regulacione planove ili postojeće dodatno analizirati i revidirati.

Očekivani efekti: Uređenjem poslovnih zona pokrenuo bi se novi poslovno-investicijski ciklus u Gradu Mostaru, a stvorile bi se prepostavke za privlačenje investitora u Grad Mostar i otvaranje novih radnih mjeseta, te povećanje prihoda u Gradu Mostaru.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 1.200.000 KM, pri čemu se očekuje izdvajanje 600.000 KM iz Budžeta Grada Mostara, a 600.000 KM iz drugih izvora.

5. Indikativni finansijski okvir

U nastavku je prikazan sažeti pregled indikativnih finansijskih sredstava potrebnih za provođenje Strategije.

Tabela 29: Indikativni finansijski okvir

INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR STRATEGIJE RAZVOJA GRADA MOSTARA ZA PERIOD 2022.-2027. GODINA						
Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mјere		Ukupno (KM)	Budžet institucije (KM)	Ostali izvori		
				Iznos (KM)	Naziv potencijalnog izvora	
	UKUPNO STRATEGIJA	163.120.000	142.300.000	20.820.000		KOORDINACIONO TIJELO
1.	STRATEŠKI CILJ 1. RAZVIJEN, KONKURENTAN I PRIVREDNO DINAMIČAN GRAD MOSTAR	23.200.000	22.000.000	1.200.000		
1.1.	Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	5.100.000	5.100.000	0		
1.1.1.	Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata podrške poduzetništvu	2.500.000	2.500.000	0		Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za privredu
1.1.2.	Promocija Mostara kao grada sa povoljnim poslovnim okruženjem	200.000	200.000	0		Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za podršku biznisu
1.1.3.	Podrška start-up i mladim poduzetnicima i obrtnicima	2.400.000	2.400.000	0		Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za privredu
1.2.	Razvoj turizma i promocija Grada Mostara	9.350.000	9.100.000	250.000		
1.2.1.	Razvoj sistema upravljanja turizmom	1.200.000	1.200.000	0		Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za privredu

1.2.2.	Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i sadržaja	2.750.000	2.500.000	250.000	EU	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za privredu
1.2.3.	Revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu – Život uz Neretvu	4.500.000	4.500.000	0		Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za privredu
1.2.4.	Promocija i brendiranje grada	900.000	900.000	0		Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti - Služba za privredu
1.3.	Ruralni razvoj Grada Mostara	8.750.000	7.800.000	950.000		
1.3.1.	Podsticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	5.150.000	4.200.000	950.000	EU	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za privredu
1.3.2.	Diversifikacija aktivnosti na selu	3.600.000	3.600.000	0		Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za privredu
2.	STRATEŠKI CILJ 2. OTVOREN, SIGURAN, PAMETAN I KREATIVAN GRAD MOSTAR	57.910.000	44.100.000	13.810.000		
2.1.	Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mlađih	38.500.000	27.000.000	11.500.000		
2.1.1.	Unapređenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje	6.500.000	6.000.000	500.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.2.	Povezivanje obrazovanja sa tržištem rada i jačanje položaja mlađih	3.000.000	3.000.000			Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.3.	Unapređenje sporta i sportske infrastrukture	26.000.000	15.000.000	11.000.00	Vlada FBiH	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.4.	Strategija razvoja kulture – Premošćivanje različitosti	3.000.000	3.000.000			Odjel za društvene djelatnosti – Služba za kulturu

2.2.	Poboljšati sistem socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	7.400.000	7.000.000	400.000		
2.2.1.	Unapređenje kvaliteta zdravstvenih usluga građanima	3.200.000	3.000.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.2.	Unapređenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim grupama	2.700.000	2.500.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.3.	Stvaranje uslova za veću sigurnost građana Mostara	1.500.000	1.500.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo
2.3.	Poboljšanje efikasnosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	12.010.000	10.100.000	1.910.000		
2.3.1.	Mapa puta digitalne transformacije Grada	4.510.000	2.600.000	1.910.000	ostali izvori	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za organizaciju i personal
2.3.2.	Razvoj saradnje s nevladinim sektorom i građanima	6.000.000	6.000.000			Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.3.3.	Prevencija i suzbijanje korupcije	600.000	600.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za organizaciju i personal
2.3.4.	Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave	900.000	900.000			Sekretarijat gradonačelnika
3.	STRATEŠKI CILJ 3: ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR	82.010.000	76.200.000	5.810.000		
3.1.	Plansko i održivo korištenje prostora	22.950.000	22.700.000	250.000		

3.1.1.	Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara	8.000.000	8.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.1.2.	Podizanje kvaliteta urbanog i prostornog planiranja	1.500.000	1.500.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za urbanističko planiranje
3.1.3.	Unapređenje postojećih i uređenje novih javnih površina	7.450.000	7.200.000	250.000	Ostali izvori	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.1.4.	Unapređenje komunalne djelatnosti s ciljem očuvanja i zaštite životne sredine	6.000.000	6.000.000			Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.	Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga	37.000.000	31.500.000	5.500.000		
3.2.1.	Poboljšanje javne gradske rasvjete	8.000.000	8.000.000			Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.2.	Unapređenje sistema upravljanja otpadom	13.000.000	7.500.000	5.500.000	Kredit i EU	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.3.	Poboljšanje vodosnabdijevanja	6.000.000	6.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.2.4.	Poboljšanje sistema prikupljanja i tretmana otpadnih voda	10.000.000	10.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.3.	Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga	22.060.000	22.000.000	60.000		
3.3.1.	Poboljšanje saobraćajne povezanosti grada zračnim i kopnenim	15.000.000	15.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih

	putem					objekata
3.3.2.	Poboljšanje cestovnog, pješačkog, biciklističkog i saobraćaja u mirovanju	3.060.000	3.000.000	60.000	Federalni fond za zaštitu okoliša	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za komunalne poslove i okoliš
3.3.3.	Poboljšanje kvaliteta javnog gradskog prijevoza	4.000.000	4.000.000			Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za komunalne poslove i okoliš
3.4.	Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	8.450.000	8.200.000	250.000		
3.4.1.	Povećanje energetske efikasnosti u arhitekturu	3.850.000	3.600.000	250.000	EU	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.2.	Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski efikasan način	4.200.000	4.200.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.3.	Promocija energetske efikasnosti i podizanje svijest javnosti	400.000	400.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu

6. Sažeti pregled strateškog dokumenta

U nastavku je prikazan sažeti pregled Startegije sa pokazateljima po strateškim ciljevima, prioritetim i mjerama.

Tabela 30: Sažeti pregled strateškog dokumenta

Redni broj i oznaka	Indikator	Izvor indikatora	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost
Strateški cilj 1. Ubrzani ekonomski razvoj	Rang razvijenosti Grada Mostara	FZZPR	9	6
	Prosječan broj zaposlenih	FZS	32.104	> 34.000
	Pokrivenost uvoza izvozom	FZS	457.126.018	< 400.000.000
	Poreski prihodi Grada Mostara	FZS	28.966.049	> 35.000.000
	Broj nezaposlenih	FZS	15.432	< 14.000
PRIORITET 1.1. Razvoj	Broj poduzetničkih zona i poduzetničkih institucija podrške na području Grada	Služba za privredu	21 (14/7) (2021.)	23 (14/9)

poduzetništva i privlačenje ulaganja	Mostara			
	Vrijednost izvoza MSP sa područja Grada Mostara	Federalni zavod za statistiku	229.185.449 KM (2020.)	500.000.000 KM
	Vrijednost sredstava podrške za poslovne ideje mladih	Služba za privredu	8,000 KM	100,000 KM
M.1.1.1. Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata podrške poduzetništvu	Funkcionalan Centar za inkubaciju poduzetništva i obrtništva i centra za usluge poduzetništvu (one-stop-shop)	Služba za privredu	Ne/Ne	Da/Da
	Vrijednost realizovanih projekata podrške obrtničtu i tradicionalnim zanatima	Služba za privredu	0	25.000
	Vrijednost realizovanih projekata podrške potpore jačanju konkurenčnosti postojećih MSP	Služba za privredu	0	100.000
M.1.1.2. Promocija Mostara kao grada sa povolnjim poslovnim okruženjem	Grad Mostar certificiran za povoljno poslovno okruženje sa BFC certifikatom	Služba za podršku biznisu	Ne	Da
	Broj dostupnih informativnih alata o procesu i pogodnostima investiranja na području Grada Mostara	Služba za privredu	0	1
	Broj osnovanih privrednih subjekata od strane inostranih ulagača	Služba za podršku biznisu/Opcinski sud u Mostaru	n/a	5
M.1.1.3. Podrška start-up i mladim poduzetnicima i obrtnicima	Broj programa podrške za mlade na području Grada Mostara	Služba za privredu	1	5
	Organizovano godišnje takmičenje mlađih za inovativnu poslovnu ideju	Služba za privredu	Ne	Da
PRIORITET 1.2. Razvoj turizma i promocija Grada	Broj registrovanih dolazaka u Grad Mostar	Federalni zavod za statistiku	108.915	150.000
	Broj registrovanih noćenja u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	140.408	380.000
	Prosječna dužina boravka turista u Gradu Mostaru	Federalni zavod za statistiku	1,3 dana	2,5
M.1.2.1. Razvoj sistema upravljanja turizmom	Broj turističkih događaja ili manifestacija koji su podržani ili inicirani od strane Grada godišnje	Služba za privredu	17	30
	Broj održanih edukacija godišnje od 2023., a koje su organizovane kao aktivnost Grada	Služba za privredu	0	4
	Udio registrovanih dolazaka u Grad Mostar do aprila i poslije oktobra u ukupnom broju dolazaka	Federalni zavod za statistiku	20%	35%
M.1.2.2. Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke	Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	1	4

infrastrukture i sadržaja	Broj podržanih projekata i inicijativa uređenja novih sadržaja aktivnog turizma godišnje	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	2	5
M.1.2.3. Život uz Neretvu- revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu	Broj novih lokacija uz rijeku Neretvu spremnih za ulaganje	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	3
	Dužina uređenih šetališta uz obalu rijeke Neretve	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	5 km
	Dužina uređenih biciklističkih staza uz rijeku Neretvu	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	0	5 km
M.1.2.4. Promocija i breditiranje grada Mostara	Broj promotivnih događaja na kojima Grad aktivno učestvuje godišnje	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	2	4
	Razvijena digitalna platforma za promociju grada	Sekretarijat gradonačelnika	Nema	U funkciji
	Broj uspostavljenih partnerstava sa drugim gradovima	Sekretarijat gradonačelnika	25	30
PRIORITET 1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara	Broj obrta u poljoprivredi i šumarstvu	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	128	150
	Ostvareni prihod preduzeća u oblasti poljopriveđe sa područja Grada Mostara	FIA	8.442.870 KM	12.000.000 KM
M.1.3.1. Podsticanje proizvodnje, prerađevanja, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	Broj PPG	Služba za privredu	863	preko 900
	Broj zadruga	Služba za privredu	12	20
M.1.3.2. Diversifikacija aktivnosti na selu	Broj uspostavljenih ruralnih akceleratora	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	0	2
	Broj podržanih događaja na selu (sajmovi, festivali...)	Odjel za privredu,	1	4

		komunalne i inspekcijske poslove		
	Broj održanih edukacija od strane Grada za poduzetništvo na selu godišnje	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	0	3
Strateški cilj 2. Modernizacija i digitalizacija društvene infrastrukture	Stopa prirasta stanovništva	FZS	-310	> - 250
	Migracijski saldo	FZS	-36	>0
	Udio stanovništva u dobi do 14 godina starosti	FZS	14%	>15%
	Broj učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja	FZS	13110	> 13.000
Prioritet 2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sportsa i mladih	Broj učenika osnovnih škola	Federalni zavod za statistiku	8.552	9.000
	Broj zaposlenih kao rezultat aktivnih mjeri zapošljavanja pokrenutih od strane Gradske uprave	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	0	150
	Postotak sportaša u ukupnom broju stanovnika	Sportski savez Grada Mostara	4,6%	6%
	Broj korisnika kulturnih usluga	Odjel za društvene djelatnosti	175.760	200.000
M.2.1.1. Unapređenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje	Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	80%	90%
	Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata	Odjel za društvene djelatnosti	60%	75%
	Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju	Odjel za društvene djelatnosti	Djelimično	Potpuno
	Izrađen održiv model osiguranja toplog obroka u školama	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Izrađen
M.2.1.2. Povezivanje obrazovanja sa tržistem rada i jačanje položaja mladih	Strategija za mlade	Odjel za društvene djelatnosti	Nema	Usvojena
	Broj uvedenih aktivnih mjeri podrške zapošljavanjuiniciranih od strane Gradske uprave	Odjel za društvene djelatnosti	0	1
	Broj dodijeljenih stipendija na godišnjem nivou	Odjel za društvene djelatnosti	82 (2019/2020)	>100
	Broj korisnika subvencioniranih stambenih kredita	Odjel za društvene djelatnosti	0	50

	Postotak srednjoškolaca koji su zasnovali radni odnos u odnosu na broj završenih srednjoškolaca	Odjel za društvene djelatnosti	6%	15%
M.2.1.3. Unapređenje sporta i sportske infrastrukture	Izgrađena gradska dvorana i zatvoreni gradski bazen	Odjel za urbanizam i građenje	Ne	Da
	Postotak uređenih sportskih sadržaja definisanih planskim dokumentima	Odjel za urbanizam i građenje	75%	90%
	Broj uspješnih individualnih sportaša	Sportski savez Grada Mostara	12	20
	Broj uspješnih klubova	Sportski savez Grada Mostara	9	15
M.2.1.4. Strategija razvoja kulture „Premoščivanje razdvojenosti“	Broj implementiranih programa inovativnog razvoja kulture	Odjel za društvene djelatnosti	1	6
	Broj implementiranih programa jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	2	15
Prioritet 2.2. Poboljšanje sistema socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana	Broj stanovnika na jednog ljekara	Zavod za javno zdravstvo	168	150
	Broj korisnika socijalnih davanja	Centar za socijalni rad	5.400	4.000
	Broj kaznenih djela	MUP	329	<300
M.2.2.1. Unapređenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima	Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite	Odjel za društvene djelatnosti	31	35
	Broj stipendiranih ljekara	Odjel za društvene djelatnosti	17	25
	Izmješten DZ Stari Grad	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da
M.2.2.2. Unapređenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoć ranjivim grupama	Iznos sredstava kojima su se podržali projekati nevladinih udruženja u pružanju vaninstitucionlanih usluga	Odjel za društvene djelatnosti	242.690 KM	315.450 KM
	Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja	Odjel za društvene djelatnosti	26	100
	Otvoren hospicij	Odjel za društvene djelatnosti/Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK/Ž	Ne	Da
M.2.2.3.	Postotak površine pod minama	Civilna zaštita	0,02%	0%

Stvaranje uslova za veću sigurnost građana Mostara	Broj instaliranih kamera videonadzora	Sekretarijat gradonačelnika	7	78
	Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje	Odjel društvenih djelatnosti	0	2
Prioritet 2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnosti javne uprave i javnih usluga	Prosječna ocjena zadovoljstva građana uslugama javne uprave - Pravne usluge – šalter sala	Pravna služba	2,16 (2016.)	4
	Broj odobrenih aplikacija za finansiranje razvojnih prioriteta Grada Mostara iz vanjskih izvora	Služba za podršku biznsu/ Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem pri Sekretarijatu Gradonačelnika (po uspostavljanju)	4	20
	Funkcionalno koordinaciono tijelo koje koordinira razvojne potrebe Grada i aktivnosti koje provode nevladine organizacije	Sekretarijat gradonačelnika	Ne	Da
M.2.3.1. Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara	Implementirana e-usluga (e-predmet, one-stop-shop na web stranici Grada Mostara, razmjena G2G, procedure...)	Služba za opću upravu i gradska područja	Djelimično	Potpuno
	Postotak zaposlenih koji je prošao obuke za aktivan rad u aplikacijama i specijalističke obuke za zaposlene (kadrovska, sitni inventar, rezervacije, komunalne naknade, javne površine...)	Služba za organizaciju i personal	5%	50%
	Izrađen izvještaj penetracijskog testiranja koji ukazuje na kritične tačke ranjivosti informacionog sistema	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da
	Disaster recovery site-a pušten u operativni rad	Služba za organizaciju i personal	Ne	Da
M.2.3.2. Razvoj saradnje s nevladinim sektorom i	Izrađen i godišnje ažuriran register nevladinih organizacija koje djeluju na području Grada Mostara	Odjel za društvene djelatnosti	Ne	Da
	Iznos godišnjeg izdvajanja za projekte nevladinih organizacija koji se	Odjel za društvene	1.500.000	2.000.000

građanima	implementiraju na području Grada	djelatnosti		
	Izrađena Strategija komunikacije sa građanima	Služba za opću upravu i gradska područja	Ne	Da
M.2.3.3. Prevencija i suzbijanje korupcije	Izrađena Strategija za sprečavanje korupcije u Gradu Mostaru	Sekretarijat gradonačelnika	Ne	Da
	Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave	Služba za opću upravu i gradska područja	Ne	Da
	Broj provedenih edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije (godišnje)	Služba za organizaciju i personal	0	5
M.2.3.4. Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave	Funkcionalno Tijelo za upravljanje i koordinaciju razvojem pri Uredu Gradonačelnika	Sekretarijat gradonačelnika	Ne	Da
	Broj službenika gradskog organa uprave i javnih preduzeća i ustanova koji su prošli edukaciju u pisanju i provođenju projekata	Služba za organizaciju i personal	10	50
	Broj pripremljenih projektnih aplikacija za razvojne prioritete Grada Mostara (na godišnjem nivou)	Služba za podršku biznisu / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Sekretarijatu Gradonačelnika (po uspostavljanju)	13 (2021.)	20
Strateški cilj 3. Izgradnja komunalne infrastrukture uz održivo upravljanje okolišem	Stepen priključenosti na sistem odvodnje otpadnih voda (%)	AVJPM (Plan upravljanja)	72,67%	90%
	% gubici vode	JP Vodovod doo Mostar	55%	40%
	Ušteda finalne energije (MWh) na javnim objektima	AP za EE FBiH	62	80
	Godišnji troškovi el. energije za javnu rasvjetu (KM)	Služba za komunalne poslove i okoliš	1.644.175,45	> 1.500.000
	E2 Proizvodnja i potrošnja obnovljivih izvora energije (količina, indeks)	UNEP/GEF	0	9400 MWh/god
PRIORITET 3.1. Plansko i održivo korištenje prostora	Broj objekata koji još uvijek nisu rekonstruisani ili revitalizirani u urbanom dijelu grada	Služba za građenje i obnovu	20	5
	Površina (km ²) ozelenjenih gradskih kvartova	Služba za katastar	0,1%	3%
	Usvojen Prostorni plan Grada Mostara		Ne	Da

		Služba za urbanističko planiranje		
3.1.1. Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara	Broj stambenih jedinica u objektima kolektivnog stanovanja	Služba za građenje i obnovu	24.220	30.000
	% iluminiranih mostova i arhitektonskih objekata u gradu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	15%	100%
	% rekonstruisane površine ulice Braće Fejića i pretvoranja u pješačku zonu	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	66%	100%
3.1.2. Podizanje kvaliteta urbanog i prostornog planiranja	% dozvola izdatih kroz sistem „E-dozvola“	Služba za građevinske propise	0	60%
	Broj izrađenih regulacionih planova	Služba za urbanističko planiranje	24	25
3.1.3. Unapređenje postojećih i uređenje novih javnih površina	Ispravljena izdvojena studija razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara	Služba za katastar	Ne	Da
	% površine revitalizirane gradske šume Trimuša	Služba za komunalne poslove i okoliš	15 %	75 %
	Površina (km ²) novouspostavljene zelene površine u Gradu Mostaru	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	1
3.1.4. Unapređenje komunalne djelatnosti s ciljem očuvanja i zaštite životne sredine	Broj provedenih kampanja usmjerenih na edukaciju građana o postupanju sa otpadom	Služba za komunalne poslove i okoliš, JKP	0	3
	Iznos realizovanih subvencija usmjerenih na kupovinu opreme komunalnih preduzeća	Služba za budžet i finansije	0	300.000 KM
	Broj osoba zaposlenih u komunalnoj redarskoj službi	Služba za inspekcijske poslove	4	6
	Broj zaposlenih na poslovima održavanja javne čistoće i zelenila	JKP	27	50
PRIORITET 3.2. Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga	% stanovništva obuhvaćenog javnom rasvjетom	Služba za komunalne poslove i okoliš	80-85%	100%
	% otpada koji se reciklira kroz uspostavljeni sistem prikupljanja odvojenog otpada	JKP	3 %	45 %
	Broj korisnika sistema vodosнabdijevanja na području Grada Mostara	JP Vodovod doo Mostar	41.000	44.000
3.2.1.	Broj instaliranih rasvjetnih tijela sa	Služba za	2.520 (15%)	>5.000 (30%)

Poboljšanje javne gradske rasvjete	izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	komunalne poslove i okoliš		
	Implementiran pametni sistem za upravljanje rasvjetom u gradu	Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje	Ne	Da
3.2.2. Unapređenje sistema upravljanja otpadom	Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta	JKP	0	10
	Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada	JKP	0	100
	Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koja se bave otkupom i reciklažom otpada	JKP	0	5
3.2.3. Poboljšanje sistema vodosnabdijevanja	Izrađen katastar podzemnih vodovodnih instalacija	JP Vodovod doo Mostar	Ne	Da
	Dužina nove i rekonstruisane mreže vodosnabdijevanja	JP Vodovod doo Mostar	50 km	70 km
3.2.4. Poboljšanje sistema prikupljanja i tretmana otpadnih voda	Broj subjekata pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda	JP Vodovod doo Mostar	47.500	65.000
	Postotak otpadnih voda koje se pročišćavaju	JP Vodovod doo Mostar	40%	60%
PRIORITET 3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga	Broj uređenih parking mesta na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš/JP Mo parking	1.023	5.000
	Dužina biciklističkih staza na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	0	> 5 km
	Broj uređenih autobusnih stanica na području Grada Mostara	JP Mostar Bus, Zavod za prostorno uređenje	20	70
M.3.3.1. Poboljšanje saobraćajne povezanosti grada zračnim i kopnenim putem	Ukupan broj putnika na Aerodromu Mostar	Služba za privredu, Aerodrom Mostar	2.030	111.769
	Postotak izgrađenih i rekonstruisanih saobraćajnica na području Grada	Služba za građenje infrastrukturnih objekata	50%	70%
	Dužina makadamskih puteva na području Grada Mostara	Služba za komunalne poslove i okoliš	265 km	245 km
M. 3.3.2. Poboljšanje	Broj izgrađenih garažnih parking mesta	JP Mostar parking	0	1500

cestovnog, biciklističkog, pješačkog saobraćaja i saobraćaja u mrovanju	Postotak uređenih trotoara	Odjel za urbanizam i građenje	50%	70%
	Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	Ne	Da
	Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	Služba za komunalne poslove i okoliš	1	> 5
M.3.3.3. Poboljšanje kvaliteta javnog gradskog prijevoza	Broj realizovanih promotivnih kampanja za korištenje javnog prijevoza kao jeftinog i efikasnog načina prijevoza	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	0	5
	Uvedena elektrifikacija javnog prijevoza	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	Ne	Da
PRIORITET 3.4. Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije	% smanjenja potrošnje električne energije kao rezultat provođenja mjera energetske efikasnosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavljanu)	0	17%
	Udio obnovljivih izvora energije (OIE) u ukupnoj bruto finalnoj potrošnji energije	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)	19,71%	21,85%
	Količina emisije CO ₂ u zraku	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavljanju)	362 236 tCO ₂	253 265 tCO ₂
3.4.1. Povećanje energetske efikasnosti u arhitekturi	Uspostavljen informativni sistem za praćenje potrošnje energije u javnim objektima	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	60%	100 %
	Broj utopljenih zgrada u nadležnosti grada	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	25	60
	Doznačene subvencije građanima u svrhu poboljšanja energetske efikasnosti	Služba za finansije	0	200.000 KM
	Broj investicija u obnovljive izvore	Služba za	28	150

	energije	građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)		
3.4.2. Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski efikasan način	Broj izdatih dozvola za uvođenje u sistem proizvođača energije iz OIE	Služba za građevinske propise	2	200
	Broj objekata na kojima je izvršena koverzija grijanja sa lož ulja na biomasu	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	15	50
	Broj uspostavljenih solarnih elektrana na području Grada	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	15	300
3.2.3. Promocija energetske efikasnosti i podizanje svijesti javnosti	Broj službenika i zaposlenika javnih preduzeća koji su prošli obuku o energetskoj efikasnosti	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavljanju)	80	200
	Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu sa kriterijima zelene javne nabavke	Služba za finansije	0	3
	Broj izgrađenih punionica električnih vozila	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavljanju)	10 (dvije punionice javne, ostale su u privatnom vlasništvu)	50

7. Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja

U proteklom periodu, na području Federacije BiH, realizovane su značajne aktivnosti na uspostavljanju i razvoju sistema za razvojno planiranje i upravljanje razvojem kroz donošenje Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i proratnih podzakonskih akata koji, između ostalog, definišu i okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategija razvoja. U okviru predviđenih procesa ključno je izvršiti opis odgovornih institucija, dinamiku i okvir rokova i Strategije razvoja Grada Mostara za period 2022.-2027. godina kako bi se implementirao i dalje jačao i unapređivao navedeni sistem na nivou Grada.

Jedna od slabosti sistema za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na nivou Grada Mostara jeste što institucionalno tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem ne postoji, odnosno navedeni poslovi vezani su isključivo za **jedno radno mjesto** u Službi za podršku (BSC) Grada Mostara – stručnog savjetnika za strategiju razvoja i koncesije. S ciljem uspostavljanja efikasnog sistema za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na području Grada Mostara, neophodno je uspostaviti zasebno tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem sa više zaposlenika kako bi se osiguralo adekvatno planiranje, praćenje, implementacija i izvještavanje o realizaciji strateških prioriteta Grada Mostara, kako bi se osigurao efikasan sistem trogodišnjeg, godišnjeg planiranja rada i izvještavanja o radu organa uprave, monitoring kao i drugi poslovi koje navedeni Zakon propisuje. Uz formlano uspostavljanje, neophodno je jačati kapacitete i resurse navedenog tijela, ali i istovremeno jačati koordinaciju i komunikaciju između šireg kruga socio-ekonomskih partnera u cilju aktivnog uključivanja u procese planiranja i implementacije, te postizanja održivih rezultata i vlasništva nad procesima.

7.1. Provođenje

Provođenje Strategije razvoja propisano je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 32/17), kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19).

Navedenim regulatornim okvirom propisano je da su implementacijski dokumenti trogodišnji i godišnji planovi rada tijela gradskog organa uprave pri čemu proces trogodišnjeg planiranja rada započinje izradom smjernica za trogodišnje planiranje, koje priprema Gradonačelnik Grada Mostara u saradnji sa Tijelom za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem.⁷ Proces izrade i usvajanja Smjernica usklađen je sa izradom Akcijskog plana za implementaciju Strategije razvoja Grada Mostara čiju izradu koordinira Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem svake godine po principu 1+2.

Trogodišnji plan rada gradskog organa uprave je implementacijski dokument koji operacionalizira strateške ciljeve, prioritete i mjere iz Strategije razvoja Grada Mostara u skladu s nadležnostima gradskih organa uprave te predstavlja temelj za izradu Dokumenta okvirnog budžeta (DOB) i Programa javnih investicija (PJI). Prilikom izrade trogodišnjeg plana rada, gradski organi uprave (gradski odjeli, službe i dr.) imaju obvezu preuzeti relevantne mjere iz Strategije razvoja sa pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg perioda. Trogodišnji plan rada se ne usvaja, ali služi kao osnova za izradu DOB-a kao i Godišnjeg plana rada.

Uredbom je predviđeno da se mjere iz Strategije razvoja unose kao programi u trogodišnjem planu rada, dok se svaki program u trogodišnjem planu rada utvrđuje i kao program u Dokumentu okvirnog budžeta (DOB-u) sa dodijeljenom šifrom. To znači da je mjeru iz Strategije razvoja jednaka programu u trogodišnjem planu rada i DOB-u zbog čega je bilo značajno da svi odjeli i službe Grada Mostara definišu mjeru unutar Strategije razvoja.

⁷ Trenutno poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem obavlja stručni savjetnik za strategiju razvoja i koncesije u Službi za podršku biznisu (BSC), a po uspostavi poslove Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem će obavljati zasebna organizaciona jedinica. U nastavku teksta koristiti će se izraz Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem.

U odnosu na svaku utvrđenu mjeru ili program utvrđuju se aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem periodu doprinosi ostvarenju mjere, prioriteta i strateškog cilja iz Strategije razvoja.

Godišnji plan rada je implementacijski dokument koji, pored redovnih aktivnosti, sadrži i aktivnosti na godišnjem nivou koje će se poduzimati kako bi se implementirali strateški ciljevi, prioriteti i mjere iz usvojenih strateških dokumenata. Godišnji plan rada se priprema na osnovu usvojenih trogodišnjih planova. U godišnji plan rada gradski organi uprave preuzimaju odabrane programe iz trogodišnjeg plana rada.

Prema Uredbi, koordinaciju u procesu planiranja, monitoringa i izvještavanja u gradskom organu uprave vrše rukovodeći državni službenici (pomoćnici gradonačelnika) uz pomoć glavnog savjetnika, svako u skladu sa svojim nadležnostima, koji osiguravaju dosljedno provođenje internih uloga i odgovornosti u skladu sa unutrašnjom organizacijom i nadležnostima, te učestvovanjem različitih subjekata. Pomoćnici gradonačelnika/načelnici odjela kao i šefovi službi odgovorni su za neposrednu izradu dijela trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada, te godišnjeg izvještaja o radu osnovne organizacijske jedinice kojima rukovode. Za izradu trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada i godišnjeg izvještaja o radu, kao i drugih akata u procesu programiranja razvoja u Federaciji, odgovoran je rukovodilac gradskog organa uprave. Ako organi uprave, pored trogodišnjih i godišnjih planova rada, izrađuju i akcijske planove za implementaciju sektorskih strateških dokumenta, obaveza je da se aktivnosti iz takvih planova, evidentiraju u godišnjim planovima rada.

Trogodišnji i godišnji planovi rada objavljaju se na web stranici Grada Mostara.

7.2. Monitoring i izvještavanje

Monitoring predstavlja sistemsko i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerena napretka realizacije Strategije razvoja, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima.

Pored implementacije strateških dokumenata Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH definisani su procesi monitoringa i izvještavanja kao i nosilac navedenih aktivnosti. Kako bi se na adekvatan način vršio monitoring implementacije strateških dokumenata, neophodno je da svi gradski organi uprave uspostave i redovno ažuriraju elektronske evidencije o implementaciji strategije kao i osiguranje pravovremeno i kvalitetno praćenje indikatora ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz Strategije razvoja, kao i indikatora iz godišnjih planova rada. Navedeni sistem monitoringa osnova je za izradu izvještaja o radu kao i Izvještaja o razvoju Grada Mostara.

Naprijed navedeni zakonski okvir propisuje obavezu izrade godišnjih izvještaja rada i Izvještaja o razvoju. Godišnji izvještaj o radu priprema se radi praćenja provođenja planiranih aktivnosti i ocjene doprinosa u ostvarivanju programa odnosno mjera gradskih organa uprave.

U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi jesu li i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, ostvareni očekivani rezultati, utrošena planirana sredstva za izvršenje aktivnosti, utvrđuje se ukoliko je došlo do eventualnog neizvršavanja planiranih aktivnosti, navode se razlozi za neizvršenje kao i objašnjenje za djelimično izvršenje.

Rukovodeći državni službenici (pomoćnici gradonačelnika) uz pomoć glavnog savjetnika, izrađuju godišnji izvještaj o radu u skladu sa unutrašnjom organizacijom i nadležnostima. U jedinici lokalne samouprave, konkretno u Gradu Mostaru glavni savjetnik u saradnji sa rukovodećim državnim službenicima (pomoćnici gradonačelnika), objedinjuje godišnji izvještaj o radu gradskih organa uprave (odjela) u jedinstveni izvještaj o radu Grada Mostara, koji se dostavlja Gradonačelniku najkasnije do 10. februara tekuće godine. Gradska vijeće Mostar usvaja Godišnji izvještaj o radu Grada Mostara najkasnije do 28. februara tekuće godine te se isti objavljuje na web stranici Grada Mostara.

Izvještaj o razvoju je implementacijski dokument kojim se sagledavaju opći razvojni trendovi kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva iz strateških dokumenata. Izvještaj o razvoju Grada Mostara izrađuje Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem. Izvještaj o razvoju Gradonačelnik Grada Mostara dostavlja Gradskom vijeću radi informisanja i isti se objavljuje na web stranici Gradske uprave.

Pored naprijed navedenog, Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanje razvojem vrši koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji Strategije, što podrazumijeva aktivnu saradnju sa svim gradskim organima uprave kao i institucijama nosiocima implementacije i monitoringa.

7.3. Evaluacija

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH uspostavljen je proces evaluacije strateških dokumenata.

Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili ukupne strategije razvoja, prema unaprijed definisanim kriterijima. U skladu sa navedenim regulatornim okvirom za strateške dokumente na nivou JLS obavezna je evaluacija u toku. Evaluacija u toku se provodi s ciljem utvrđivanja stepena implementacije strateških dokumenata, ostvarivanja, te efektivnosti i efikasnosti planiranih mjer i direktnih rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i sumiranja rezultata i obezbjeđenja ulaznih elemenata za sljedeće strateške dokumente.

Evaluacija u toku na nivou Grada Mostara će se realizovati u preposljednjoj godini implementacije Strategije razvoja (2026. godine) i provest će ju nezavisni evaluator izabran od strane Gradske uprave Mostar.

Tabela 31: Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja Grada Mostara

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	
Aktivnosti ^(*)	Nadležnost (ko?)
Priprema/ažuriranje Kalendar-a aktivnosti nadležnog tijela za planiranje i upravljanje razvojem Grada Mostara	Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara
Priprema mehanizama i alata za praćenje i izvještavanje o ostvarenju strategije razvoja (uključujući lokalizovane ciljeve	Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog

održivog razvoja BIH)	planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara
Izrada Akcijskog plana za implementaciju Strategije 1+2	<p>Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara</p> <p>Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara /načelnici odjela i šefovi službi (dostavljaju prijedloge aktivnosti za Akcijski plan za implementaciju Strategije 1+2 iz svojih nadležnosti)</p>
Definisanje Smjernica na temelju strateško-programskih dokumenata za naredni 1+2 planski ciklus	<p>Nosilac procesa: Gradonačelnik u saradnji sa rukovodiocem Tijela za planiranje i upravljanje razvojem Grada Mostara</p> <p>Sudionici u procesu: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Grada Mostara</p>
Priprema trogodišnjih i godišnjih planova rada službi, uključujući projekte iz strategije razvoja i vezane redovne aktivnosti	<p>Nosilac procesa: Rukovodioci nadležnih organa uprave Grada Mostara (načelnici odjela i šefovi službi), savjetnici/pomoćnici u odjelima i službama</p> <p>Sudionici procesa: Službenici organa uprave Grada Mostara (odjela i službi)</p>
Izrada Trogodišnjeg i Godišnjeg plana rada Grada Mostara	<p>Nosilac procesa: Glavni savjetnik gradskog organa uprave i Sekretarijat Gradonačelnika</p> <p>Sudionici procesa: Rukovodilac i službenici Tijela za planiranje i upravljanje razvojem Grada Mostara</p>
Usklađivanje godišnjih planova rada gradskih odjela i Godišnjeg plana rada Grada Mostara sa usvojenim Budžetom (za narednu godinu)	<p>Nosilac procesa: Rukovodioci nadležnih organa uprave Grada Mostara (načelnici odjela i šefovi službi), savjetnici/pomoćnici u odjelima i službama, Sekretarijat Gradonačelnika</p> <p>Sudionici procesa: Službenici organa uprave Grada Mostara (odjela i službi)</p>
Usvajanje Godišnjeg plana rada Grada Mostara (za narednu godinu)	<p>Nosičar procesa: Gradsко вijeће Mostar</p> <p>Sudionici procesa: Gradonačelnik</p>
Razrada projekata iz Godišnjeg plana rada	<p>Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem</p> <p>Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, ostali gradski odjeli i službe</p>
Praćenje i privlačenje eksternih izvora finansiranja projekata	<p>Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; nadležni odjeli i službe Grada Mostara</p> <p>Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem</p>
Praćenje provođenja Godišnjeg plana rada gradskih organa uprave i ostvarenja strateških ciljeva	<p>Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem</p> <p>Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem</p>
Izrada godišnjih izvještaja o radu gradskih	Nosilac procesa: Rukovodioci gradskih organa uprave (odjela)

organa uprave	Sudionici procesa: ostali službenici u gradskim odjelima/ Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Uključivanje javnosti u praćenje provođenja strategije razvoja	Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; nadležni odjeli i službe Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Priprema i razmatranje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; nadležni odjeli i službe Grada Mostara Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Priprema i razmatranje Godišnjeg izvještaja o radu Grada Mostara (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Sekretar Gradskog organa uprave/Sekretarijat gradonačelnika Sudionici procesa: Rukovodioci gradskih organa uprave (odjela)
Usvajanje i objavljivanje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem
Usvajanje i objavljivanje Godišnjeg izvještaja o radu Grada Mostara (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Gradsko vijeće Mostar Sudionici procesa: Gradonačelnik, sekretar Gradskog organa uprave/Sekretarijat Gradonačelnika
Ostale važne aktivnosti: ▪ Uspostavljanje i unapređenje međugradske/općinske saradnje ▪ Pokretanje procesa evaluacije strategije razvoja	Nosilac procesa: Rukovodilac Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Sudionici procesa: Ostali službenici Tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem

Prilog – Detaljan opis mjera

8.1. Detaljan pregled mjera

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar				
Prioritet		1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja				
Naziv mjere		1.1.1. Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata podrške poduzetništvu				
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**		<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar posjeduje razvijenu poduzetničku infrastrukturu sa 14 poslovnih zona i nizom poduzetničkih institucija za podršku (udruženja, tehnološki parkovi, klasteri i dr.). Međutim, problem predstavlja neriješen status poslovnih zona kao i nedostatak jedinstvenog mjeseta na kojem poduzetnici mogu dobiti sve potrebne informacije i usluge podrške. Uz to, ne postoje razvojni instrumenti podrške poduzetništvu na nivou grada koji će osigurati podršku kako novim, tako i postojećim poduzetnicima na putu digitalizacije i zelene transformacije, uz nedostatak sistemskog dijaloga sa privatnim i nevladinim sektorom.</p> <p>Stoga cilj mjere jeste doprinos kreiranju povoljnog poslovnog okruženja u segmentu poduzetničke infrastrukture i podrške za poduzetnike u kojem potencijalni i postojeći poduzetnici i obrtnici mogu svoje ideje pretvarati u aktivnosti, time napredovati i rasti kroz korištenje dostupne podrške kao i usluga poslovnih zona i poduzetničkih institucija za podršku na području Grada Mostara.</p>				
Aktivnosti mjere		<p>Aktivnosti mjere obuhvataju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljanje centra za usluge poduzetništvu (one-stop-shop) - Pokretanje centra za inkubiranje poduzetništva i obrtništva - Razvoj modela saradnje sa razvojnim organizacijama (akreditiranje razvojnih organizacija za određene aktivnosti) - Izradu i implementaciju Plana razvoja i uređenja poslovnih zona - Realizacija Programa podrške obrtničtvu i tradicionalnim zanatima - Realizacija Programa podrške jačanju konkurentnosti postojećih MSP, posebno u dijelu digitalizacije i zelene transformacije - Formiranje privrednog foruma 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere		Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
		Funkcionalan Centar za inkubiranje poduzetništva i obrtništva i centra za usluge poduzetništvu (one-stop-shop)	Ne/Ne	Da/Da	Služba za privredu	
		Vrijednost realizovanih projekata podrške obrtničtvu i tradicionalnim zanatima	0	25.000	Služba za privredu	
		Vrijednost realizovanih projekata podrške jačanju konkurentnosti postojećih MSP	0	100.000	Služba za privredu	
Razvojni efekat i doprinos mjeru ostvarenju prioriteta		Provođenjem ove mjeru doprinijet će se unapređenju poslovnog okruženja na području Grada Mostara kroz razvoj postojećih i osnivanje novih subjekata poduzetničke infrastrukture, te kroz programe podrške stvaranja kvalitetnijih				

	uslova podrške osnivanju novih i razvoju postojećih MSP i obrta što doprinosi povećanju finansijskih performansi, jačanju konkurentnosti, povećanju broja novih radnih mesta kao i BDP-a Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	2.500.000	2.500.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za privredu				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove Odjel za finansije i nekretnine				
Ciljne grupe	Subjekti poduzetničke infrastrukture, obrtnici, MSP, potencijalni poduzetnici na području Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja
Naziv mjere		1.1.2. Promocija Mostara kao grada sa povoljnim poslovnim okruženjem
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	Cilj mjere	<p>Povoljno poslovno okruženje sastoji se od niza aspekata uključujući pristup finansijskim sredstvima, lahkotu pokretanja biznisa, usluge podrške za poduzetnike i dr. Grad Mostar u narednom periodu želi i ima potrebu stići BFC (BFC SEE (Business Friendly Certification South East Europe) certifikat koji je pokazatelj povoljnog okruženja za investiranje, a koji ujedno unapređuje procedure na nivou lokalne samouprave kroz ispunjavanje 10 kriterija za sticanje certifikata kao što je postojanje integrisane lokalne strategije razvoja, funkcionalan Privredni savjet, proaktivni pristup u promociji investicija, stimulirajuće politike i mјere za podršku poduzetništvu i dr. Grad Mostar ima široko rasprostranjenu dijasporu koja čini značajan investicioni potencijal sa jedne strane, a sa druge strane resurse koje može ponuditi potencijalnim investitorima te postoji potreba za izradom informativnih alata koji će sadržavati informacije o procesu, ali i mogućnostima investiranja na području Grada Mostara.</p> <p>Iako se kontinuirano nastoji unaprijediti poslovno okruženje i procedure na nivou lokalne samouprave, potrebno je izraditi sveobuhvatnu analizu parafiskalnih nameta na nivou Grada sa jasnim preporukama i mapom puta za izmjene i dopune regulatornih propisa na nivou JLS, ali i preporuka za HNK/Ž nivo.</p> <p>Cilj mjere jeste stvaranje uslova i informativne osnove za privlačenje stranih i domaćih investitora kao i veći zamah u oblasti značajnijih infrastrukturnih razvojnih projekata na području Grada Mostara.</p>
	Aktivnosti mjere	<p>Aktivnosti mjere obuhvataju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Certificiranje Grada sa BFC certifikatom - Izrada investicijskog vodiča za Grad Mostar - Izrada kataloga spremnih investicijskih projekata - Izrada online vodiča za registraciju biznisa - Izradu Analiza o parafiskalnim nametima na nivou Grada Mostara

	<ul style="list-style-type: none"> - Iniciranje poboljšanja pravno regulatornog okvira u skladu sa potrebama MSP i obrta, te potencijalnih investitora na području Grada Mostara 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Grad Mostar certificiran za povoljno poslovno okruženje sa BFC certifikatom	Ne	Da	Služba za podršku biznisu	
	Broj dostupnih informativnih alata o procesu i pogodnostima investiranja na području Grada Mostara	0	1	Služba za podršku biznisu	
	Broj novoosnovanih privrednih subjekata od strane ino ulagača	n/a	5	Služba za privredu/ Općinski sud u Mostaru	
Razvojni efekat i doprinos mјere ostvarenju prioriteta	Provođenjem ove mјere doprinijet će se unapređenju poslovnog okruženja na području Grada Mostara kroz unapređenje i pojednostavljenje procesa investiranja i pokretanja novih biznisa na području Grada Mostara, okruženja u kojem privredni subjekti lakše i efikasnije obavljaju poslovanje, a potencijalni investitori realizuju investicije.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	200.000	200.000	/	/	/
Period implementacije mјere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mјere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti– Služba za podršku biznisu				
Nosioci mјere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za finansije i nekretnine, Sekretarijat Gradonačelnika,				
Ciljne grupe	Obrtnici, MSP, potencijalni poduzetnici i investitori na području Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.1. Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja	
Naziv mјere	1.1.3. Podrška start-up i mladim poduzetnicima i obrtnicima	
Opis mјere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mјere</p> <p>Na području Grada Mostara bilježi se negativan migracijski saldo i negativan prirodni prirast stanovništva. Kao i druge sredine u BiH i Mostar se suočava sa „odlivom mozgova“ posebno mladih i radno sposobnog stanovništva koje, u potrazi za višim primanjima i većom socijalnom i pravnom sigurnošću, traže zaposlenje u zemljama EU i drugim zemljama. Sprovedeno istraživanje na relevantnom uzorku mladih na području Grada Mostara pokazalo je da je vrlo nizak postotak mladih koristio vladine programe za zapošljavanje mladih, a preko 85% njih uopće nije upoznato sa ovim programima. Preko 70% anketiranih mladih nisu zadovoljni prilikama za zapošljavanje mladih u Mostaru. Stoga Gradska uprava mora pokrenuti</p>	

	<p>aktivnosti na stvaranju atmosfere za ostanak ljudi, posebno mladih, u Mostaru te privlačenje ljudi da se dosele u Mostar, i stvaranjem prilika i podrške u procesu pokretanja novih biznisa koji će donijeti novu vrijednost na tržište Grada Mostara i unaprijediti kvalitet života građana.</p> <p>Cilj mjer je stvaranje uslova za razvoj omladinskog poduzetništva na području Grada Mostara kroz programe podrške i edukaciju.</p>			
Aktivnosti mjer				
Aktivnosti mjer obuhvataju sljedeće:				
Indikatori za praćenje rezultata mjer	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Broj programa podrške za mlade na području Grada Mostara	1	5	Služba za privredu
Razvojni efekat i doprinos mjeru ostvarenju prioriteta	Organizovano godišnje takmičenje mladih za inovativnu poslovnu ideju	Ne	Da	Služba za privredu
	Provođenjem ove mjer doprinijet će se stvaranju okruženja u kojem se razvijaju nove poslovne ideje mladih, okruženja koje privlači mlade da ostanu na području Grada Mostara. Dodatno, mjerom će se doprinijeti otvaranju novih poslovnih poduhvata, rastu zaspolenih i BDP-a Grada Mostara.			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	2.400.000	2.400.000	/	/
Period implementacije mjer	2022.-2027. godina			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjer	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti– Služba za privredu			
Nosioci mjer	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti Odjel za finansije i nekretnine, Odjel za društvene djelatnosti			
Ciljne grupe	Mladi na području Grada Mostara, mediji			

Veza sa strateškim ciljem	1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada
Naziv mjer	1.2.1. Razvoj sistema upravljanja turizmom
Opis mjer sa okvirnim područjima djelovanja**	Cilj mjer Grad Mostar predstavlja jedan od najznačajnijih turističkih centara u Bosni i Hercegovini, a posebno u Hercegovini. U proteklih nekoliko godina međunarodni turističku časopisi su proglašavali Mostar mjestom koje se obvezno mora posjetiti. Međutim, turizam u Gradu Mostaru se u proteklim godinama prvenstveno događao, a nije se sistemski razvijao. Također, većina

	<p>ključnih turističkih sadržaja, koji su postali prepoznatljivi i posjećeni, razvijeni su kao rezultat inicijative privatnog sektora ili drugih organizacija (npr. Avanturistički park Fortica, Park Goranci, RedBull Diving, Mostarski polumaratoni sl.).</p> <p>Turizam u gradu Mostaru je koncentrisan na vrlo uska područja (Stari most), te je vidljiv veliki pritisak turista na staru jezgru grada. Iz analize stanja vidljivo je da se turizam uglavnom događa od aprila do oktobra, dok su ostali mjeseci vrlo malo zastupljeni u turizmu. Stoga je potrebno na sistematičan način analizirati, promišljati o budućnosti turizma u Gradu Mostaru i inicirati projekte i aktivnosti koje će omogućiti održiv i uravnotežen razvoj turizma u Gradu Mostaru te produžiti turističku sezonu.</p> <p>Cilj ove razvojne mjere je uspostaviti sistemski pristup razvoju turizma i stvoriti uslove za upravljanju razvojem turizma, a koji će biti vođen i upravljan od strane Grada, te koji će rezultirati novim prepoznatljivim događajima i sadržajima koji privlače turiste.</p>				
Aktivnosti mjere					
U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:					
<ul style="list-style-type: none"> - Formiranje foruma za razvoj turizma Grada Mostara, - Formiranje turističke zajednice Grada Mostara, - Izrada Master plana razvoja turizma - Godišnji program edukacije u turizmu - Godišnji plan podrške organizaciji odabranih turističkih događaja - Iniciranje, razvoj i promocija novih turističkih događaja - Pokretanje klasterske inicijative za razvoj kongresnog turizma - Razvoj sistema Turističke kartice „Mostar Smart Card“ 					
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj turističkih događaja ili manifestacija koji su podržani ili inicirani od strane Grada godišnje	17	30	Služba za privredu	
	Broj održanih edukacija godišnje, a koje su organizovane kao aktivnost Grada	0	4	Služba za privredu	
	Udio registrovanih dolazaka u Grad Mostar do aprila i poslije oktobra u ukupnom broju dolazaka	20%	35%	Federalni zavod za statistiku	
Razvojni efekat i doprinos mјere ostvarenju prioriteta	Provođenjem ove mјere uspostaviti će se sistem upravljanja razvojem turizma u Gradu Mostaru, a što bi trebalo doprinijeti povećanju broja dolazaka, kao i broju noćenja, a u konačnici će rezultirati produženjem dužine boravka turista u Gradu Mostaru, čime se postižu očekivani rezultati ovog prioriteta.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	1.200.000	1.200.000	/	/	/
Period implementacije mјere	2023.-2027. godina				

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti– Služba za privredu
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Sekretariat Gradonačelnika, Odjel za društvene djelatnosti
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, udruženja koje se bave turizmom,

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar							
Prioritet	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada								
Naziv mjere	1.2.2. Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i usluga								
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar obiluje značajnim kulturno-historijskim i prirodnim resursima koji još uvijek nisu u potpunosti turistički vrednovani i nisu u potpunosti integrirani u turističku ponudu Grada Mostara i Hercegovine. Turizam je, uglavnom, koncentrisan oko Starog mosta, odnosno Starog Grada i Blagaja. U posljednje vrijeme značajnu ulogu u turističkoj ponudi ima i Avanturistički park Fortica. Grad Mostar bi trebao poduzeti aktivnosti na stavljanju u turističku funkciju drugih lokacija koje imaju turistički potencijal.</p> <p>Također, Grad Mostar se nalazi na bijeloj ruti „Via Dinarica“, planinarske rute koja povezuje Albaniju, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju. „Via Dinarica“ je od strane National Geographic proglašena najboljom novom planinarskom rutom na svijetu u 2019. godini. Uzimajući u obzir da je „Via Dinarica“ postala prepoznatljiva kao turistički brend i izvan Bosne i Hercegovine, potrebno je iskoristiti ovaj brend i razviti turističke sadržaje i infrastrukturu kako bi se ruta „Via Dinarica“ u dijelu Grada Mostara učinila atraktivnom i sadržajnom.</p> <p>Cilj ove mjere je razviti nove turističke sadržaje, odnosno postojeću kulturno-historijsku i prirodnu baštinu Grada Mostara turistički vrednovati i staviti u turističku funkciju kako bi se obogatila turistička ponuda Grada Mostara i privukao veći broj turista i posjetilaca i produžio njihov boravak u Gradu Mostaru.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Za ostvarenje ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti/projekte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljanje novih kulturno-turističkih sadržaja u urbanom dijelu grada (ĆIRIN muzej, Kuća vina...) - Izrada prijedloga revitalizacije objekta „Komadinova kuća“ - Dodatno vrednovanje tvrđave Stjepan-grada u Blagaju u turističke svrhe - Turističko vrednovanje starih utvrda oko Grada Mostara - Razvoj inovativnih turističkih sadržaja i njihova integracija u turističku ponudu (VR, proširena stvarnost, hologramske prezentacije...) - Blagaj kao turistički proizvod - Podrška uređenju sadržaja na ruti „Via Dinarica“ (biciklističke rute, planinarske staze, planinske kuće, izletišta, avanturistički sadržaji, Fortica, Goranci, Rujište, ...) - Uspostavljanje aktivne saradnje sa specijalizovanim udruženjima na razvoju turističke ponude i sadržaja (planinarska društva, biciklistički klubovi, druga specijalizovana udruženja i klubovi, gorske službe spašavanja...) - Izgradnja rekreativne zone na području Fortica – Stolac – Pašinovac 								
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije					

	Broj novih kulturno-turističkih lokacija spremnih za ulaganje	1	4	Služba za privredu
	Broj podržanih projekata i inicijativa uređenja novih sadržaja aktivnog turizma	2	5	Služba za privredu
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provođenjem ove mjere razvit će se dodatni turistički sadržaji u Gradu Mostaru što će doprinijeti povećanju broja dolazaka i produženju dužine boravka u Gradu Mostaru.			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	2.750.000	2.500.000	/	250.000
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za privrodu			
Nosioci mjere	Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, udruženja, mjesne zajednice, turističke zajednice			
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, turističko-sportsko-rekreativna udruženja, turisti, posjetioci			

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar					
Prioritet	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada						
Naziv mjere	1.2.3. Revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu – Život uz Neretvu						
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Područje grada Mostara karakteriše bogatstvo površinskih voda. Teritoriju grada na dva dijela dijeli rijeka Neretva, na kojoj se nalaze tri vještačka jezera, te pritoke Drežanjka, Radobolja, Jasenica, Buna i Bunica. To vodno bogatstvo ne samo što nije adekvatno iskoristeno već je i ekološki devastirano, te je u velikoj mjeri i nedostupno za razne aktivnosti uz rijeke i jezera. Ova će mjera omogućiti veću valorizaciju, upotrebljivost i značajniju zaštitu . Cilj mjere je revitalizirati zapuštene prostore uz rijeku Neretvu i stvoriti prepostavke za razvoj novih turističkih sadržaja i otvaranje novih poslovnih mogućnosti u turizmu.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Za realizaciju ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti/projekte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja Aqua Parka u Vrapčićima, - Revitalizacija rekreativskog centra na Buni - Uređenje i turistička valorizacija napuštenog rudnika „Kop“ - Izgradnja šetališta i biciklističke staze uz obalu rijeke Neretve od Mosta Hasana Brkića do Mosta Franje Blaževića - Izgradnja šetališta u užoj gradskoj jezgri - Uređenje šetališta, biciklističkih staza, odmarališta i plaža uz obale rijeke Neretve izvan grada - Uređenje ribarskih staza 						
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije			

	Broj novih lokacija uz rijeku Nertetvu spremnih za ulaganje	0	5	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	
	Dužina uređenih šetališta uz obalu rijeke Neretve	0	5 km	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	
	Dužina uređenih biciklističkih staza uz rijeku Neretvu	0	5 km	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Provođenjem ove mjeri omogućiti će se pokretanje poduzetničke aktivnosti u sektoru ugostiteljstva i turizma u suburbanom dijelu grada čime će se povećati zaposlenost stanovništva tih područja. Ujedno će se uspostaviti mehanizmi zaštite površinskih voda, i obala.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	4.500.000	4.500.000	/	/	/
Period implementacije mjeri	2023.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjeri	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za privredu				
Nosioci mjeri	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, udruženja, mjesne zajednice, turističke zajednice				
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, turisti, posjetioci				

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Prioritet	Grad Mostar još uvijek nema izgrađen sistem promocije ni marketinga turističke ponude niti grada u cijelini. Promocija se događa na ad-hoc ili na projektnoj osnovi, odnosno kroz određene projekte. Međutim, promocija, marketing i brendiranje su posebno važni za Mostar kao centar regije i jedan od najvažnijih turističkih centara u Bosni i Hercegovini. Brendiranje, promocija i marketing su posebno važni zbog još uvijek negativne percepције Mostara kao grada sa nestabilnim okruženjem, a što je posljedica dugogodišnjeg vakuma u političkom životu grada. U isto vrijeme Grad Mostar postaje prepoznatljiv kao poželjan turistički centar prvenstveno zbog svoje atraktivnosti i šarma. Cilj ove mjeri je preuzeti aktivnu ulogu u brendiranju grada i promociji grada kao poželjne turističke destinacije, ali isto tako i postizanje pozitivne percepцијe grada, ne samo u BiH i regiji, već i na širem, odnosno globalnom nivou.	1.2. Razvoj turizma i promocija Grada
Naziv mjeri		1.2.4. Promocija i brendiranje grada
Opis mjeri sa okvirnim područjima djelovanja**		Cilj mjeri

	Aktivnosti mjere				
	Za realizaciju ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti/projekte:				
	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada plana brendiranja grada Mostara - Razvoj platforme za digitalnu promociju grada - Izrada promotivnog materijala Grada Mostara (mape, videoklipovi, leci) - Učestvovanje na odabranim sajmovima i događajima - Uspostavljanje partnerskih odnosa s dugim gradovima u Evropi i svijetu 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj promotivnih događaja na kojima grad aktivno učestvuje godišnje	2	4	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	
	Razvijena digitalna platforma za promociju grada	Nema	U funkciji	Sekretarijat gradonačelnika	
	Broj uspostavljenih partnerstava sa drugim gradovima	25	30	Sekretarijat gradonačelnika	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provođenje ove mjere doprinijet će izgradnji pozitivne percepcije i prepoznatljivosti Grada Mostara, te će dodatno doprinijeti povećanju broja turističkih dolazaka i dužini boravka turista u Gradu Mostaru.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	900.000	900.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2023.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za privredu				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za društvene djelatnosti, Sekretarijat Gradonačelnika, udruženja, turističke zajednice				
Ciljne grupe	Poslovni subjekti iz sektora turizma, turisti, posjetioci				

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara	
Naziv mjere	1.3.1. Podsticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda	
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Poljoprivredna proizvodnja, stočarstvo i proizvodnja hrane za Grad Mostar predstavljaju jedan od prioriteta razvoja. Naime, od ukupne obradive poljoprivredne površine 21% je u privatnom vlasništvu, dok je ostatak u javnom vlasništvu. Također, 87% poljoprivredne površine je veličine do 1 ha što je nedovoljno za ozbiljnu pojedinačnu poljoprivrednu proizvodnju. Stoga je potrebno raditi na podršci ograničenoj poljoprivrednoj proizvodnji sa dodatnom vrijednošću. Također, potrebno je raditi na povezivanju, odnosno udruživanju u organizovane poljoprivredne organizacije kako bi se barem na ovaj način okrugnila poljoprivredna proizvodnja.</p>	

	Također, Grad Mostar ima potencijal da pokrene rasadničarsku proizvodnju za svoje vlastite potrebe, npr. presadnice za pošumljavanje, kultivaciju zelenih površina i sl. i da se pozicionira na tržištu kroz komercijalne aktivnosti, u funkciji podrške lokalnim poljoprivrednim proizvođačima. Cilj ove mjere je pokrenuti razvoj kratkih lanaca vrijednosti i poduprijeti organizaciju poljoprivrednih proizvođača i proizvodnju proizvoda s dodanom tržišnom vrijednošću.																
Aktivnosti mjere																	
U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:																	
	<ul style="list-style-type: none"> - Plan upravljanja poljoprivrednim zemljištem - Razvoj mini tržnica u gradskim četvrtima - Opremanje i uređenje glavnih gradskih tržnica - Uspostavljanje centra za razvoj poljoprivrede (rasadničarstvo, introduksijski centar...) - Revitalizacija rasadnika Bor u Bijelome Polju - Jačanje kapaciteta proizvođačkih organizacija i drugih oblika udruživanja proizvođača (obuke, podrška...) - 																
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left;">Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th style="text-align: left;">Polazne vrijednosti (2019.)</th><th style="text-align: left;">Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th style="text-align: left;">Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj OPG</td><td>863</td><td>preko 900</td><td>Služba za privredu</td></tr> <tr> <td>Broj zadruga</td><td>12</td><td>20</td><td>Služba za privredu</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj OPG	863	preko 900	Služba za privredu	Broj zadruga	12	20	Služba za privredu				
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije														
Broj OPG	863	preko 900	Služba za privredu														
Broj zadruga	12	20	Služba za privredu														
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Provodenjem ove mjeri doprinosi se jačanju kratkih lanaca vrijednosti i povećanju broja održivih OPG-a koji su registrovani kao poslovni subjekti, kao i povećanju broja zadruga kao modela okupljanja i organizovanja poljoprivrednih proizvođača.																
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Ukupno (KM)</th><th style="text-align: center;">Budžetska sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Kreditna sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Sredstva EU (KM)</th><th style="text-align: center;">Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">5.150.000</td><td style="text-align: center;">4.200.000</td><td style="text-align: center;">/</td><td style="text-align: center;">950.000</td><td style="text-align: center;">/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	5.150.000	4.200.000	/	950.000	/						
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)													
5.150.000	4.200.000	/	950.000	/													
Period implementacije mjeri	2023.-2027. godina																
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjeri	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za privredu																
Nosioci mjeri	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, udruženja, zadruge,																
Ciljne grupe	OPG-ovi, zadruge, poljoprivredni proizvođači																

Veza sa strateškim ciljem		1. Razvijen, konkurentan i privredno dinamičan Grad Mostar
Prioritet	1.3. Ruralni razvoj Grada Mostara	
Naziv mjeri	1.3.2. Diversifikacija aktivnosti na selu	
Opis mjeri sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeri</p> <p>Iako je Grad Mostar najveći urbani centar HNK i Hercegovine, potrebno je afirmisati ruralne dijelove Grada Mostara. Naime, 40% stanovništva živi van urbanog centra Grada Mostara, te je stoga potrebno poduzimati aktivnosti na stvaranju prilika i mogućnosti za pokretanje biznisa na selu, a da nije isključivo vezan za poljoprivredu i stočarstvo.</p>	

	<p>Cilj mjere je stvoriti prepostavke za afirmaciju ruralnih prostora i sela općenito te stvoriti prepostavke za razvoj malog biznisa na selu.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Podrška osnivanju ruralnih akceleratora (stavljanje u funkciju postojećih napuštenih objekata) - Podrška razvoju malog biznisa na selu - Program edukacije u malom biznisu na selu - Podrška organizaciji događaja na selu (mini sajmovi, predstave, radionice...) 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019)	Ciljne Vrijednosti (2027)(Izvor verifikacije	
	Broj uspostavljenih ruralnih akceleratora	0	2	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	
	Broj podržanih događaja na selu (sajmovi, festivali...)	1	4	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	
	Broj održanih edukacija od strane grada za poduzetništvo na selu godišnje	0	3	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provođenje ove mjere doprinijet će afirmaciji ruralnih prostora i izgradnji pozitivne atmosfere za pokretanje biznisa u ruralnim područjima grada.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	3.600.000	3.600.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2023.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti – Služba za privredu				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske djelatnosti, mjesne zajednice, udruženja,				
Ciljne grupe	Mjesne zajednice, stanovništvo ruralnih dijelova Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih
Naziv mjere	2.1.1. Unapređenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje
Cilj mjere	

Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Temelj svakog društva treba biti dobro i kvalitetno obrazovanje. Grad Mostar će raditi na poboljšanju uslova za kvalitetno učenje, intelektualni rad i izvrsnost učenika u predškolskom, osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju u skladu sa nadležnostima Grada Mostara.</p> <p>Analiza stanja je pokazala da u segmentu obrazovanja nedostaje školskih kapaciteta te da odgojno-obrazovne ustanove nisu dovoljno opremljene. Cilj ove mjere je poboljšati kapacitete i opremljenost odgojno-obrazovnih ustanova kako bi se poboljšali uslovi obrazovanja.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja, rekonstrukcija i adaptacija predškolskih ustanova - Izgradnja, rekonstrukcija i adaptacija školskih objekata - Izgradnja objekata za škole koje imaju podstanarski status ili nemaju namjenski urađen objekat - Opremanje škola nastavnim i didaktičkim materijalima i opremom - Izgradnja novih, opremanje i uređenje postojećih sportskih dvorana u školama - Uvođenje novih tehnologija u odgojni i obrazovni proces - Završetak uređenja Muzičke škole - Uvođenje videonadzora u školama - Podrška organizaciji produženog boravka u školama - Izrada modela uvođenja obroka u osnovne škole - Osiguravanje besplatnih udžbenika za djecu u osnovnim školama - Smanjiti troškove za energente i tekuće održavanje objekata - Realizacija aktivnosti na podizanju na viši nivo kvaliteta pripreme djece u vrtićima za obrazovni proces 																				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="584 1087 822 1185">Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th data-bbox="832 1087 1013 1185">Polazne vrijednosti (2020.)</th><th data-bbox="1022 1087 1203 1185">Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th data-bbox="1213 1087 1378 1185">Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="536 1199 832 1284">Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata</td><td data-bbox="901 1199 975 1237">80%</td><td data-bbox="1060 1199 1133 1237">90%</td><td data-bbox="1267 1176 1378 1271">Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> <tr> <td data-bbox="536 1298 832 1383">Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata</td><td data-bbox="901 1298 975 1336">60%</td><td data-bbox="1060 1298 1133 1336">75%</td><td data-bbox="1267 1275 1378 1370">Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> <tr> <td data-bbox="536 1397 832 1513">Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju</td><td data-bbox="901 1397 1013 1457">Djelimično</td><td data-bbox="1060 1397 1171 1457">Potpuno</td><td data-bbox="1267 1374 1378 1468">Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> <tr> <td data-bbox="536 1527 832 1635">Izrađen održiv model osiguranja toplog obroka u školama</td><td data-bbox="901 1565 975 1603">Nema</td><td data-bbox="1060 1565 1171 1603">Izrađen</td><td data-bbox="1267 1543 1378 1637">Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata	80%	90%	Odjel za društvene djelatnosti	Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata	60%	75%	Odjel za društvene djelatnosti	Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju	Djelimično	Potpuno	Odjel za društvene djelatnosti	Izrađen održiv model osiguranja toplog obroka u školama	Nema	Izrađen	Odjel za društvene djelatnosti
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije																		
Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih školskih objekata	80%	90%	Odjel za društvene djelatnosti																		
Postotak rekonstruisanih, izgrađenih i adaptiranih predškolskih objekata	60%	75%	Odjel za društvene djelatnosti																		
Uveden program dodjele besplatnih udžbenika za sve učenike u osnovnom obrazovanju	Djelimično	Potpuno	Odjel za društvene djelatnosti																		
Izrađen održiv model osiguranja toplog obroka u školama	Nema	Izrađen	Odjel za društvene djelatnosti																		
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	<p>Provodenje ove mjeri doprinijet će boljim uslovima obrazovanja te povećanju broja učenika, odnosno smanjenju broja odlazaka mladih ljudi iz Grada Mostara.</p>																				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="584 1778 679 1859">Ukupno (KM)</th><th data-bbox="689 1778 822 1859">Budžetska sredstva (KM)</th><th data-bbox="832 1778 965 1859">Kreditna sredstva (KM)</th><th data-bbox="975 1778 1140 1859">Sredstva EU (KM)</th><th data-bbox="1149 1778 1346 1859">Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="584 1873 679 1911">6.500.000</td><td data-bbox="689 1873 822 1911">6.000.000</td><td data-bbox="832 1873 965 1911">/</td><td data-bbox="975 1873 1140 1911">500.000</td><td data-bbox="1149 1873 1346 1911">/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	6.500.000	6.000.000	/	500.000	/										
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)																	
6.500.000	6.000.000	/	500.000	/																	
Period implementacije mjeri	2022.-2027. godina																				

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
Nosioci mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, škole, vrtići, Pedagoški zavod i Zavod za školstvo
Ciljne grupe	Djeca, učitelji i nastavnici i odgajatelji

Veza sa strateškim ciljem		2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar							
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mlađih								
Naziv mjere	2.1.2. Povezivanje obrazovanja s tržištem rada i jačanje položaja mlađih								
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Mladi predstavljaju vitalnu snagu jedne zajednice te budućnost razvoja. Mlađih u dobi do 14 godina starosti u Gradu Mostaru ima samo 14%. U sljedećem šestogodišnjem razdoblju ovi će mlađi biti spremni za tržište rada i za ukupni društveni život. Stoga je potrebno poduzeti aktivnosti da se mlađima stvore mogućnosti za ostanak u Gradu Mostaru, a ne za odlazak iz Grada Mostara. U tom kontekstu važnu ulogu igra usklađenost obrazovanja i tržišta rada te ostali instrumenti podrške mlađim ljudima.</p> <p>Cilj ove mjere je upravo kreiranje uslova da se mlađi ljudi ne iseljavaju te da se stvore mogućnosti za njihov ostanak u Gradu Mostaru.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada strategije za mlađe - Izrada Lokalnog Akcijskog plana zapošljavanja - Kreiranje fonda za stipendiranje učenika s posebnim fokusom na deficitarna zanimanja - Stvaranje prepostavki za uključivanje učenika za izučavanje nastavnih sadržaja, odnosno za upisivanje za deficitarna zanimanja/tradicionalne zanate (materijalne, garantovanje zaposlenja) - Uspostavljanje aktivne saradnje sa akademskom zajednicom na projektima istraživanja i razvoja - Program subvencioniranja stambenog kredita za mlađe od 18 do 35 godina - Izgradnja stambenih objekata po povoljnim cijenama po kvadratnom metru za mlađe porodice s obzirom na inflatorični tržišni rast stanova - Prilagođavanje nastavnih planova i programa u skladu sa promjenama na tržištu te uvođenje novih zanimanja u obrazovni proces - Uvođenje dualnog sistema obrazovanja - Uspostavljanje bolje koordinacije svih učesnika u sistemu obrazovanja 								
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2019.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije					
	Strategija za mlađe	Nema	Usvojena	Odjel za društvene djelatnosti					
	Broj uvedenih aktivnih mjeru podrške zapošljavanju iniciranih od strane Gradske uprave godišnje	0	1	Odjel za društvene djelatnosti					
	Broj dodijeljenih stipendija na godišnjem nivou	82 (2019/2020)	>100	Odjel za društvene djelatnosti					
	Broj korisnika subvencioniranih stambenih kredita	0	50	Odjel za društvene djelatnosti					

	Postotak srednjoškolaca koji su zasnovali radni odnos u odnosu na broj završenih srednjoškolaca	6%	15%	Odjel za društvene djelatnosti
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provodenje ove mjere doprinijet će većoj mogućnosti zapošljavanja mlađih ljudi, te stvaranja dodatnih prilika za zapošljavanje.			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	3.000.000	3.000.000	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport			
Nosioci mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za finansije i nekretnine, škole, vrtići, Pedagoški zavod i Zavod za školstvo			
Ciljne grupe	Učenici, privredni subjekti			

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar				
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mlađih				
Naziv mjere	2.1.3. Unapređenje sporta i sportske infrastrukture				
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere Grad Mostar je uvek bio grad sporta iz kojeg su kroz historiju, ali i u današnje vrijeme, potekli vrhunski i svjetski poznati sportisti. Međutim, kvalitet i dostupnost sportske infrastrukture za daljnju afirmaciju i razvoj sporta nije na zadovoljavajućem nivou, posebno ako se očekuje da se profilisu novi sportski talenti i postižu vrhunski sportski rezultati. Dostupnost odgovarajuće sportske infrastrukture važna je ne samo zbog postizanja vrhunskih sportskih rezultata već i zbog omogućavanja mlađim ljudima da se uključuju u sportske aktivnosti kako bi se osigurao zdrav rast i odgoj, te preveniralo mlađe ljudi da borave na ulici ili postaju ovisnici o digitalnim tehnologijama i digitalnim igrama. Cilj ove mjere je omogućiti bolje uslove za razvoj sporta i uključivanje mlađih u sportske aktivnosti.</p> <p>Aktivnosti mjere U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Završetak izgradnje gradske sportske dvorane i izgradnja olimpijskog bazena - Izgradnja novih sportskih sadržaja (certificirana atletska staza i stadion, gradska kuglana, streljana, pokrivena bočališta) - Rekonstrukcija postojećih sportskih igrališta na otvorenom, postavljanje ergonomski prihvatljivih podloga - Formiranje ambulante sportske medicine - Rekonstrukcija Gradske banje - Izraditi program podrške za razvoj sporta (školske sportske sekcije, stipendiranje sportaša, škole plivanja, edukacija trenerskog kadra) - Pokrenuti inicijativu za izradu Zakona o sportu HNK/Ž - Kontinuirano i sistemsko praćenje i rano otkrivanje talenata, - Osiguranje finansijske podrške kako za klubove tako i za nadarene pojedince 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th> <th>Polazne vrijednosti (2020.)</th> <th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th> <th>Izvor verifikacije</th> </tr> </thead> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije		

	Izgrađena gradska dvorana i zatvoreni gradski bazen	Ne	Da	Odjel za urbanizam i građenje	
	Postotak uređenih sportskih sadržaja definisanih planskim dokumentima	75%	90%	Odjel za urbanizam i građenje	
	Broj uspješnih individualnih sportaša	12	20	Sportski savez Grada Mostara	
	Broj uspješnih klubova	9	15	Sportski savez Grada Mostara	
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Provođenjem ove mjeri stvorit će se uslovi za uključivanjem većeg broja mladih u sportske aktivnosti te će se, također, stvoriti prepostavke za				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	26.000.000	15.000.000	/	/	11.000.000
Period implementacije mjeri	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjeri	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport				
Nosioci mjeri	Odjel za društvene djelatnosti, Sekretarijat gradonačelnika, Odjel za urbanizam i građenje				
Ciljne grupe	Djeca i mladi, sportaši, sportski klubovi				

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.1. Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih
Naziv mjeri	2.1.4. Strategija razvoja kulture – Premošćivanje različitosti
Opis mjeri sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeri</p> <p>Grad Mostar je prvi grad u Bosni i Hercegovini koji je izradio Strategiju kulture. Strategija je izrađena za razdoblje 2018-2026. i bila je temelj za kandidaturu Grada Mostara za Evropsku prijestolnicu kulture 2024. Strategija kulture izrađena je na načelima otvorenosti i partnerstva i postigla je visok stepen konsenzusa šire društvene zajednice u Gradu Mostaru. Međutim, strategija nije mogla biti formalno usvojena zbog nepostojanja Gradskog vijeća kao zakonodavnog tijela.</p> <p>Stoga je dokument Strategija razvoja kulture – Premošćivanje razdvojenosti definisana kao posebna mjeri u okviru prioriteta Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mladih.</p> <p>Provođenjem Strategije kulture, želi se priznati centralna uloga kulture i umjetnosti u napretku i blagostanju zajednice, koristiti potencijal kulturno-kreativnog sektora za budući razvoj i prosperitet, promovisati Mostar kao mjesto s posebnim kulturnim identitetom i životnim stilom, pozicionirati Mostar kao kulturni hub BiH, mjesto važnih događanja Mediterana i globalno mjesto mostarstva, te ojačati viziju razvoja kulture umjetnika Mostara i kreativnog sektora i ohrabriti ih na uspjeh u tome. Mostar se želi afirmisati kao centar imaginativnosti, inovativnosti, poduzetništva i klasterizetništva, koji ima svoje lokalne korijene i internacionalni domet. Mostar mora biti otvoren internacionalno, nacionalno, regionalno i lokalno, čineći svoju kulturnu ponudu dostupnu građanima, posjetiocima i turistima.</p> <p>Aktivnosti mjeri</p> <p>U okviru ove razvojne mjeri potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjeri:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Program jačanja – Jačanje inovativnog razvoja kulture

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Jačati bazu inovativnosti i inkluzivnosti ○ Podržati transfer najmodernijih znanja proizvodnje kulturnih dobara i razvijati infrastrukturu za njenu proizvodnju ○ Podržati transfer inovativne pozorišne umjetnosti ○ Jačati inovatorstvo i klasterizetištvo kreativnog sektora <p>- Program jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Predstaviti doprinos žena kulturi grada ○ Predstaviti graditeljstvo grada ○ Predstaviti muziku grada ○ Predstaviti književnost grada ○ Predstaviti arhitekturu grada ○ Jačati saradnju Hercegovine ○ Štiti kulturnu baštinu Hercegovine 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	Broj implementiranih programa inovativnog razvoja kulture	1	6	Odjel za društvene djelatnosti	
	Broj implementiranih programa jačanja prepoznatljivosti kulture Mostara	2	15	Odjel za društvene djelatnosti	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provođenje ove mjere doprinijet će većoj popularizaciji kulture u Gradu Mostaru i prepoznatljivosti Grada Mostara kao grada kulture.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	3.000.000	3.000.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za društvene djelatnosti – Služba za kulturu				
Nosioci mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Sekretarijat gradonačelnika, ustanove kulture, udruženja iz sektora kulture				
Ciljne grupe	Stanovništvo Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.2. Poboljšati kvalitet socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
Naziv mjere	2.2.1. Unapređenje kvalitete zdravstvenih usluga građanima
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>U Mostaru su smještene dvije regionalne bolnice: Sveučilišna klinička bolnica Mostar i Kantonalna bolnica Dr. Safet Mujić Mostar. Prema podacima dostavljenim od strane Zavoda za javno zdravstvo, Grad Mostar ima 2 doma zdravlja i 41 područnu ambulantu, te 125 apoteka. Broj apoteka se u 2020. godini povećao za sedam u odnosu na 2018. godinu kada ih je bilo 118. Broj vozila hitne pomoći u 2020. godini je bio 7 te je u odnosu na 2019. i 2018. povećan za samo jedno vozilo. Broj timova porodične medicine u 2020. godini bio je 68 te se u odnosu na 2017. godinu povećao za 46%. U 2017. godini bilo je tek 37 timova porodične medicine.</p> <p>Ukupan broj osiguranika u Gradu Mostaru u 2020. godini iznosio je 97.575, što je 93% od ukupnog broja procijenjenog prisutnog stanovništva u Gradu Mostaru, što je povećanje za 2% u odnosu na 2016. godinu.</p>

	Izraženi problemi su vezani za opremljenost zdravstvenih ustanova te prostorno neuslovna pozicija Doma zdravlja Stari Grad. Također, potrebno je raditi na prevenciji odljeva kadrova, najprije jačanjem njihovih kapaciteta i poboljšanjem uslova za rad. Cilj mjere je stvoriti bolje uslove za rad zdravstvenih ustanova i omogućiti bolju zdravstvenu uslugu građanima.			
Aktivnosti mjere				
U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Broj opremljenih objekata zdravstvene zaštite	31	35	Odjel za društvene djelatnosti
	Broj stipendiranih ljekara	17	25	Odjel za društvene djelatnosti
	Izmješten DZ Stari Grad	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Provođenje ove mjeri će doprinijeti većem kvalitetu i boljoj dostupnosti zdravstvene usluga građanima Grada Mostara			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	3.200.000	3.000.000	/	200.000
Period implementacije mjeri	2022.-2027. godina			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjeri	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice			
Nosioci mjeri	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, domovi zdravlja			
Ciljne grupe	Zdravstvene ustanove, ljekari, stanovništvo			

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.2. Poboljšati kvalitet socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
Naziv mjeri	2.2.2. Unapređenje kvaliteta socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim grupama
Opis mjeri sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeri</p> <p>Analiza stanja je pokazala da se u kategoriji ranjivih grupa kod odraslih osoba u proteklih pet godina bilježi trend smanjenja u svim kategorijama, a najveći pad u 2020. godini u odnosu na 2016. godinu zabilježen je kod kategorije osoba ometenih u psihičkom i fizičkom razvoju i osoba sa invaliditetom i to 11%.</p>

	<p>Povećanje se bilježi kod kategorija osoba i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potrebna pomoći i to za 33%. Kod ranjivih kategorija kod maloljetnika najveći broj je u grupi djece s mentalnim i fizičkim smetnjama, s tim da se od 2016. godine bilježi trend smanjenja broja ovih osoba. Broj djece čiji je razvoj ometen porodičnim problemima ima trend pada, dok kod odgojno zanemarene i zapuštene djece se bilježi rast u 2020. godini u odnosu na prethodne četiri godine. Cilj ove mjere je stvoriti potrebne uslove kako bi se što veći broj osoba koje pripadaju ranjivim grupama zbrinuo i pokrio određenim vidom zaštite.</p>																
	<p>Aktivnosti mjere</p>																
	<p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Podrška nevladinim udruženjima u pružanju izvaninstitucionalnih usluga u saradnji sa stručnjacima (dnevni centar za osobe treće životne dobi, dnevni centri za osobe sa invaliditetom, sigurna kuće za žrtve nasilja u porodici, mobilni timovi, produženje radnog vijeka, centar za zdravo starenje...) - Zaštita mentalnog zdravlja stanovništva - Izgradnja tri kolektivna stambena objekta za socijalno neprofitno stanovanje (24 stambene jedinice u Buffer naselju; 24 stambene jedinice u naselju Sutina uz magistralni put M17, 24 stambene jedinice u naselju Rodoč – Kolonija). - Mali porodični domovi s kapacitetom do 12 korisnika; - Osnivanje hospicija - Osiguravanje besplatnog vrtića za ugrožene grupe - Razvoj programa podrške boračkoj/braniteljskoj populaciji - Osmišljavanje i provođenje programa za djecu i mlade bez roditeljskog staranja, djecu i mlade s poremećajima u ponašanju i osobe s invaliditetom - Prihvatna stanica za djecu koja se nađu u skitnji i prosjačenju - Mobilni tim za pružanje terenskih usluga djeci i porodicama u riziku - Uspostava dnevnih centara za djecu od tri do osamnaest godina (djeca s invaliditetom); - Izrada akcionog plana za obavezne sistematske pregledе starijih osoba od 50 pa na dalje - Značajnija podrška narodnim kuhinjama sve većeg broja korisnika 																
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2020.)</th><th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Iznos sredstava kojima su se podržali projekti nevladinih udruženja u pružanju vaninstitucionalnih usluga</td><td>242.690 KM</td><td>315.450 KM</td><td>Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> <tr> <td>Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja</td><td>26</td><td>100</td><td>Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> <tr> <td>Otvoren hospicij</td><td>Ne</td><td>Da</td><td>Odjel za društvene djelatnosti/ Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK/Ž</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Iznos sredstava kojima su se podržali projekti nevladinih udruženja u pružanju vaninstitucionalnih usluga	242.690 KM	315.450 KM	Odjel za društvene djelatnosti	Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja	26	100	Odjel za društvene djelatnosti	Otvoren hospicij	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti/ Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK/Ž
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije														
Iznos sredstava kojima su se podržali projekti nevladinih udruženja u pružanju vaninstitucionalnih usluga	242.690 KM	315.450 KM	Odjel za društvene djelatnosti														
Broj izgrađenih stanova socijalnog stanovanja	26	100	Odjel za društvene djelatnosti														
Otvoren hospicij	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti/ Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite HNK/Ž														

Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kroz stvaranje potrebnih uslova za što veći obuhvat osoba koje pripadaju ranjivim grupama određenim vidom zaštite doprinjet će se unapređenju socijalne zaštite stanovništva i većem kvalitetu života stanovnika Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	2.700.000	2.500.000	/	200.000	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice				
Nosioci mjere	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, Sekretarijat gradonačelnika, Centar za socijalni rad, udruženja				
Ciljne grupe	Udruženja iz socijalnog spektra, ranjive grupe,				

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšati kvalitet socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana
Naziv mjere	2.2.3. Stvaranje uslova za veću sigurnost građana
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Prema podacima dostavljenim od strane Policijske uprave Mostar ukupan broj kaznenih djela u Gradu Mostaru u posljednjih pet godina je u padu, te je također i broj prijavljenih počinilaca u padu. Postotak ukupne rasvijetljenosti kaznenih djela je oko 55%. Međutim, prema podacima iz informacije Ministarstva unutarnjih poslova HNK/Ž o stanju sigurnosti u Gradu Mostaru za prva četiri mjeseca 2021. godine vidljiv je rast ukupnih kaznenih djela za isto razdoblje u 2020. godini za 18,26%.</p> <p>U segmentu javnog reda i mira broj evidentiranih i procesuiranih prekršaja u prva četiri mjeseca 2021. godine, u odnosu na isto razdoblje 2020. godine, je veći za 363%, odnosno u prva četiri mjeseca 2021. bilo je 750 evidentiranih i procesuiranih prekršaja dok je u istom razdoblju 2020. godine bilo 162.</p> <p>Cilj ove mjere je utjecati na smanjenje pojave kaznenih djela i pojava remećenja javnog reda i mira u Gradu Mostaru i stvoriti mjesto ugodnog i sigurnog življjenja.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>U okviru ove razvojne mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti i projekte kako bi se ispunio cilj mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izrada Procjene ugroženosti područja Grada Mostara od prirodnih i drugih nesreća - Izrada Plana zaštite od poplava Grada Mostara - Razminiranje miniranih površina (Hum, Raštani, Kuti Livač, Rodoč) - Uspostavljanje aktivne saradnje i partnerstva sa službama spašavanja (gorske službe...) - Daljnji razvoj sistema videonadzora u Gradu - Uspostavljanje bolje koordinacije i saradnje sa MUP-om u cilju prevencije nasilja, pljački i ubistava - Provodenje kampanja u školama o štetnosti konzumiranja alkohola i opojnih droga - Provodenje kampanja za prevenciju pojave remećenja javnog reda i mira i nasilja na ulicama - Izrada projektne dokumentacije u svrhu mapiranja gradskih područja koja su podložna klizištima te provođenje projekta sanacije identifikovanih područja

	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada projektne dokumentacije s ciljem određivanja požarnih sektora u gradu Mostaru i požarnih puteva - Nabava novih vatrogasnih vozila, opreme i povećanje broja interventnih timova - 																
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2020.)</th><th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Postotak površine pod minama</td><td>0,02%</td><td>0%</td><td>Civilna zaštita</td></tr> <tr> <td>Broj instaliranih kamera video nadzora</td><td>7</td><td>78</td><td>Sekretarijat gradonačelnika</td></tr> <tr> <td>Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje</td><td>0</td><td>2</td><td>Odjel za društvene djelatnosti</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Postotak površine pod minama	0,02%	0%	Civilna zaštita	Broj instaliranih kamera video nadzora	7	78	Sekretarijat gradonačelnika	Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje	0	2	Odjel za društvene djelatnosti
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije														
Postotak površine pod minama	0,02%	0%	Civilna zaštita														
Broj instaliranih kamera video nadzora	7	78	Sekretarijat gradonačelnika														
Broj održanih kampanja za prevenciju nasilja godišnje	0	2	Odjel za društvene djelatnosti														
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provođenje ove mjere doprinijet će povećanju sigurnosti građana i stvaranju uslova za miran i siguran život građana.																
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ukupno (KM)</th><th>Budžetska sredstva (KM)</th><th>Kreditna sredstva (KM)</th><th>Sredstva EU (KM)</th><th>Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.500.000</td><td>1.500.000</td><td>/</td><td>/</td><td>/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	1.500.000	1.500.000	/	/	/						
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)													
1.500.000	1.500.000	/	/	/													
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina																
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo – Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo																
Nosioci mjere	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Sekretarijat Gradonačelnika, udruženja, Civilna zaštita, gorske službe spašavanja, vatrogasna društva																
Ciljne grupe	Stanovništvo																

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga
Naziv mjere	2.3.1. Mapa puta digitalne transformacije Grada Mostara
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Postojeći ljudski, finansijski, materijalni i tehnički ICT kapaciteti Grada Mostara, s odgovarajućim propisima na snazi, nedovoljni su za snažniji iskorak Gradske uprave u smislu buduće digitalne transformacije. U kontekstu IKT infrastrukture, postojeća softverska rješenja DocuNova, Data Nova i FiNova te postojeća web stranica Gradske uprave ne zadovoljavaju u potpunosti potrebu kvalitetne elektronske komunikacije, kako interno, tako i sa vanjskim korisnicima Gradske uprave. Osnovna redundancija informacionog sistema nije osigurana, niti je implementiran sistem sa funkcijom oporavka od katastrofe (disaster recovery), što znatno umanjuje pouzdanost ovog informacionog sistema, posebno u budućnosti kada se očekuje uspostavljanje važnih e-usluga koje su nezamislive bez redundantne funkcije informacijskih sistema. Big Data i AI - umjetna inteligencija trenutno se ne koriste, a Gradska uprava Mostara nema relevantnu sigurnosnu politiku/smjernice/protokol.</p>

	<p>Uz infrastrukturu neophodno je osigurati i dalji razvoj i usklađivanje ljudskih kapaciteta kao i regulatornog okvira sa potrebama digitalizacije i optimizacije usluga Grada Mostara te implementirati Mapu puta koja će voditi Grad Mostar ka digitalnoj transformaciji.</p> <p>Cilj mjeru je osigurati digitalnu transformaciju Grada Mostara kroz izradu strateškog i normativnog okvira, ali i digitalne infrastrukture i ljudskih resursa i kapaciteta Gradske uprave Mostar u oblasti digitalizacije te Grad Mostar približiti savremenim tokovima digitizacije, digitalizacije i digitalne transformacije.</p>			
	<p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jačanje kvalitete poslovnog IS Grada Mostara (hardvera, softvera, baza podataka, organizacijskih procesa, korisničkih kapaciteta) - Implementacija jedinstvene pristupne tačke za korisnike (one-stop-shop) i uspostava funkcionalne primarne pristupne tačke (korisnički orijentisan web site) - Unapređenje znanja korisnika radi pune primjene funkcionalnosti aplikativnog softvera DocuNova, kao preduslova za e-uslugu na web-u (stanje predmeta) - Skeniranje dokumenata i vezanje za e-predmet (DocuNova) - Aktiviranje modula Stara arhivska građa (predmeti protokolirani prije 1.1.2007) - Usvajanje procedure protokola e-pošte i usvajanje internog akta kojim se omogućava primjena Član 11. Stav (4) Pravilnika o kancelarijskom poslovanju FBiH (Službene novine FBiH br. 73/19) - Unapređenje znanja korisnika i puna primjena funkcionalnosti integralnog finansijskog softvera FiNova, posebno modula Rezervacija i planskog budžetiranja, te modula Sitni i potrošni materijal (stanje skladišta) - Unapređenje korištenje modula Kadrovske evidencije, posebno za izvještavanje o kadrovskoj popunjenošći i planiranje ljudskih resursa - Ažuriranje baze komitenata i uspostava veze sa aplikacijom za praćenje obaveza komunalnih naknada i naknada za javne površine - Unapređenje G2G modela razmjene podataka sa drugim institucijama (unos podataka i izvještaja o gotovinskim naknadama, e-PDV, Porezna i sl, Poslovne zone i sl) - Konsolidacija DataCentra Grada Mostara - Povećanje nivo sigurnosti na čvoruštu podatkovnog centra (data centar hub) i telekomunikacijskoj mreži za prijenos podataka - Povećanje nivoa kadrovske spremnosti za provođenje aktivnosti digitalne transformacije, kroz provođenje orijentisanih specijalističkih obuka za zaposlene - Osnaživanje ljudskih i materijalnih kapaciteta radi odgovora na kompjuterske incidente, izrada i usvajanje nedostajućih procedura procjene rizika i odgovora na rizik - Uspostava baza podataka iz oblasti urbanizma i planiranja, imovine grada i komunalnog upravljanja - Uspostava prve faze Mostar Smart City projekta - Izrada i usvajanje neophodnih propisa i nedostajućih procedura na putu digitalne transformacije - Putem zvaničnih memoranduma, programa i grantova uspostava procedura saradnje za akademskom zajednicom, inovativnim edukacijskim centrima, privatnim sektorom, OCD i slično. 			
Indikatori za praćenje rezultata mjeru	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2024.)	Izvor verifikacije

	Implementirana E-usluga (e-predmet, one-stop-shop na web stranici Grada Mostara, razmjena G2G, procedure...)	Djelimično	Potpuno	Služba za opću upravu i gradska područja
	Postotak zaposlenika koji je prošao obuke za aktivni rad u aplikacijama i specijalističke obuke za zaposlene (kadrovska, sitni inventar, rezervacije, komunalne naknade, javne površine...)	5%	50%	Služba za organizaciju i personal
	Unapređenje kvaliteta i Izrađen izvještaj penetracijskog testiranja koji ukazuje na kritične tačke ranjivosti informacionog sistema	Ne	Da	Služba za organizaciju i personal
	Disaster recovery site-a pušten u operativni rad	Ne	Da	Služba za organizaciju i personal
Razvojni efekat i doprinos mjeru ostvarenju prioriteta	Realizacija mjeru ubrzat će i olakšati poslovanje na području Grada Mostara, povećati transparentnost i efikasnost javne uprave, te doprinijeti sprečavanju korupcije, povećanju prihoda, ušteda, a u konačnici i većem zadovoljstvu korisnika javnih usluga, te biti generator razvoja ekonomije i inovativnosti, sa direktnim posljedicama koje će se ogledati u rastu GDP-a na području Grada Mostara.			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	4.510.000	2.600.000	/	/
Period implementacije mjeru	2022.-2024.			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjeru	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za organizaciju i personal Grada Mostara			
Nosioci mjeru	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Odjel za finansije i nekretnine, Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove			
Ciljne grupe	Zaposleni u Gradskoj Upravi Mostar, građani, institucije i druga pravna lica, OCD, i ostali korisnici sluga Gradske uprave Mostar			

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga
Naziv mjeru	2.3.2. Razvoj saradnje s nevladinim sektorom i građanima
Opis mjeru sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeru</p> <p>Nevladin sektor bitan je segment cijelokupnog civilnog društva Grada Mostara i nezaobilazan akter cijelokupnog razvoja i implementacije razvojnih aktivnosti. Grad Mostar može se pohvaliti, pored kvantiteta i kvalitetnim, stručnim, sposobnim i elokventnim nevladinim sektorom u različitim poljima djelovanja</p>

	<p>(kultura, sport, mladih, obrazovanja, socijale i dr.). Međutim, osim Sporazuma o saradnji Grada Mostara i nevladinog sektora, nema sistemskog dijaloga sa nevladinim sektorom što često dovodi do nerazumijevanja, neinformisanosti i nepovjerenja te je potrebno poboljšati kontinuiran i sistemski dijalog sa civilnim sektorom, odnose povećanje broja zaposlenih koji će raditi na saradnji i koordinirati razvojne potrebe Grada i aktivnosti koje provode nevladine organizacije, koje će, između ostalog, usmjeravati programe podrške nevladinom sektorom u skladu sa procijenjenim potrebama, a posebno u dijelu implementacije strateških intervencije u kojima su nosioci NVO sa područja Grada.</p> <p>Značajna je saradnja koju Grad postiže s organizacijama koje zastupaju interes mladih, koju realizuje preko Vijeća mladih Grada Mostara, kome Grad pruža finansijsku podršku i prostor za okupljanje i organizovanje aktivnosti namijenjenih mladima.</p> <p>Na nivou Grada Mostara provodi se ispitivanje interesa zadovoljstva građana javnim uslugama, ali je neophodno kreirati sistem kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama te na bazi analiza kreirati strategiju komuniciranja sa građanima, uz aktiviranje saradnje sa mjesnim zajednicama kao bitnim segmentom saradnje sa građanima.</p> <p>Cilj mjere jeste stvaranje uslova za aktivnije učešće i saradnju sa nevladnim sektorom i građanima kako bi se sinergetskim efektom doprinijelo cjelokupnom razvoju Grada Mostara.</p>			
Aktivnosti mjere				
Aktivnosti mjere obuhvataju sljedeće:				
	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada strategije komunikacije s građanima - Provesti istraživanja zadovoljstva građana javnim uslugama i uspostave sistema kontinuirane procjene zadovoljstva građana javnim uslugama - Pružanje usluga savjetovanja za građane – e-pravni savjetnik - Implementacija potписанog Sporazuma između Grada Mostara i nevladinih organizacija koje djeluju na području grada Mostara, kao mehanizama za djelovanje i uspostave jasne, efikasnije i transparentne procedure međusobne saradnje i partnerstva. - Efikasnije ažuriranje registra nevladinih organizacija koje aktivno djeluju na području Grada Mostara vidno objavljen na webu Grada; - Realizovati aktivnosti na osiguranju većeg broja zaposlenih Grada za saradnju i rad sa nevladnim organizacijama - Realizovati aktivnosti na osiguranju redovnih grant sredstava u Budžetu Grada u visini 2% od ukupne visine Budžeta za sve nevladine organizacije, osigurati transparentnu proceduru raspodjele, monitoring i evaluacije istih - Izrada i realizacija programa podrške nevladinom sektoru (edukacije pisanje projekata, javno zagovaranje, učešće u javnim raspravama Grada..) - Vođenje spiska „grant sheme projekata“ koje nevladinog sektora provode na području Grada na web stranici Grada - Realizacija aktivnosti na unapređenju rada mjesnih zajednica i unapređenje koordinacije sa istim 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Izrađen i godišnje ažuriran registar nevladinih	Ne	Da	Odjel za društvene djelatnosti

	organizacija koje djeluju na području Grada Mostara				
	Iznos godišnjeg izdvajanja za projekte nevladinih organizacija koji se implementiraju na području Grada	1.500,000	2.000.000	Odjel za društvene djelatnosti	
	Izrađena Strategija komuniciranja sa građanima	Ne	Da	Služba za opću upravu i gradska područja	
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Provođenjem ove mjere doprinijet će se boljoj saradnji Gradske uprave sa nevladnim sektorom i građanima te multiplicirati razvojni efekti i ostvariti doprinos realizaciji svih razvojnih ciljeva Grada.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	6.000.000	6.000.000	/	/	/
Period implementacije mjeri	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjeri	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport				
Nosioci mjeri	Odjel za društvene djelatnosti, Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Sekretarijat gradonačelnika				
Ciljne grupe	Obrtnici, MSP, potencijalni poduzetnici i investitori na području Grada Mostara				

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga
Naziv mjeri	2.3.3. Prevencija i suzbijanje korupcije
Opis mjeri sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeri</p> <p>Gradska administracija započela je procese informatizacije i digitalizacije gradskih službi i usluga na terenu. Većina građana već koristi digitalne servise za vlastite potrebe, ali se i dalje iskazuje potreba za unapređenjem transparentnosti i dostupnosti informacija za građane, privrednike, investitore i druge zainteresirane strane.</p> <p>Kroz antikorupcijske mjeri i povećanje transparentnosti, te donošenje potrebnih akata i propisa u svrhu primjene antikorupcijske politike, Gradska uprava Mostar može doprinijeti unapređenju povjerenja građana i jačanju pozitivnog imidža među građanima, poduzetnicima, investitorima, donatorima i drugim relevantnim akterima za cijelokupni razvoj Grada.</p> <p>Dinamičan i održiv razvoj zahtjeva efikasan, djelotvoran i transparentan sistem borbe protiv korupcije koji će se izgraditi kroz aktivnosti planirane ovom mjerom.</p> <p>Cilj mjeri jeste izgraditi efikasan, djelotvoran i transparentan sistem borbe protiv korupcije na nivou Gradske uprave i osnažiti pozitivan imidž Grada</p>

	<p>Mostara među građanima, poduzetnicima, investitorima, donatorima i drugim relevantnim akterima za cijelokupni razvoj Grada.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <p>Aktivnosti mjere obuhvataju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Donošenje strategije za sprečavanje korupcije u Gradu Mostaru - Izrada planova integriteta - Uvođenje koncepta „Otvorenog budžeta“ - Provođenje kampanje „Nulta stopa tolerancije na korupciju“ - Donošenje kodeksa ponašanja zaposlenika gradske uprave i gradskih preduzeća i ustanova - Edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije 																				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th style="text-align: center;">Polazne vrijednosti (2021)</th><th style="text-align: center;">Ciljne Vrijednosti (2027)</th><th style="text-align: center;">Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Izrađena Strategija za sprečavanje korupcije u Gradu Mostaru</td><td style="text-align: center;">Ne</td><td style="text-align: center;">Da</td><td>Sekretarijat Gradonačelnika</td></tr> <tr> <td>Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave</td><td style="text-align: center;">Ne</td><td style="text-align: center;">Da</td><td>Služba za opću upravu i gradska područja</td></tr> <tr> <td>Broj sprovedenih edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije (godišnje)</td><td style="text-align: center;">0</td><td style="text-align: center;">5</td><td>Služba za organizaciju i personal</td></tr> </tbody> </table>					Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	Izrađena Strategija za sprečavanje korupcije u Gradu Mostaru	Ne	Da	Sekretarijat Gradonačelnika	Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave	Ne	Da	Služba za opću upravu i gradska područja	Broj sprovedenih edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije (godišnje)	0	5	Služba za organizaciju i personal
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije																		
Izrađena Strategija za sprečavanje korupcije u Gradu Mostaru	Ne	Da	Sekretarijat Gradonačelnika																		
Izrađen plan integriteta u gradskim organima uprave	Ne	Da	Služba za opću upravu i gradska područja																		
Broj sprovedenih edukacija u svrhu prepoznavanja pojavnih oblika korupcije (godišnje)	0	5	Služba za organizaciju i personal																		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenu prioriteta	Provođenjem ove mjere doprinijet će se boljom saradnji Gradske uprave sa nevladinim sektorom i građanima te multiplicirati razvojni efekti i ostvariti doprinos realizaciji svih razvojnih ciljeva Grada.																				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)																
	600.000	600.000	/	/	/																
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina																				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za organizaciju i personal																				
Nosioci mjere	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Sekretarijat gradonačelnika																				
Ciljne grupe	Građani, gradski organi uprave, gradska preduzeća i ustanove																				

Veza sa strateškim ciljem	2. Otvoren, siguran, pametan i kreativan Grad Mostar
Prioritet	2.3. Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga
Naziv mjere	2.3.4. Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Efikasan sistem upravljanja razvojem na nivou organa uprave, između ostalog, podrazumijeva uspostavu zvaničnog tijela za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem koje je kapacitirano na dovoljnom nivou da može</p>

	<p>zadovoljiti sve potrebe procesa upravljanja razvojem i ostvarenje razvojnih efekata. Na nivou Grada Mostara navedeni poslovi vezani su isključivo Službu za podršku biznisu (BSC) Grada Mostara te je neophodno uspostaviti i kapacitirati Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Sekretarijatu Gradonačelnika kako bi se organizaciono adekvatno pozicionirao, ali i osigurao i unaprijedio stepen odgovornosti i koordinacije za navedene poslove.</p> <p>U kontekstu pribavljanja finansijskih sredstava za realizaciju razvojnih potreba Grada Mostara, neophodno je dodatno jačanje kapaciteta zaposlenika gradske uprave, javnih preduzeća i ustanova u dijelu pripreme projektnih prijedloga i osiguranja vanjskih izvora sredstava za realizaciju strateških intervencija uz kreiranje baze projektnih ideja. Mapa puta digitalne transformacije, ali i novi pristup razvojnom planiranju i upravljanju razvojem zahtijevat će i izradu nove sistematizacije radnih mesta kao i osnivanje jedinice za IT podršku i digitalnu transformaciju, koja će ujedno biti i podrška funkcionisanju sistema 24/7 u smislu dostupnosti gradske uprave građanima.</p> <p>Cilj mjere je unaprijediti sistem upravljanja razvojem na nivou Grada Mostara te stvoriti pretpostavke za veći razvojni zamah u svim segmentima.</p>			
Aktivnosti mjere				
Aktivnosti mjere obuhvataju sljedeće:				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<p>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Formiranje tijela za upravljanje i koordinaciju razvojem pri Uredu Gradonačelnika - Realizacija Programa edukacije u pisanju i provođenju projekata zaposlenika gradske uprave, javnih preduzeća i ustanova - Izrada nove sistematizacije radnih mesta - Osnivanje Jedinice za IT podršku i digitalnu transformaciju - Uspostavljanje sistema 24/7 - Izrada funkcionalne web stranice grada - Pokretanje inicijative i razrada projektnih ideja za javno-privatno partnerstvo - Uvođenje novog rasporeda radnog vremena šalter sale 	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Funkcionalno Tijelo za upravljanje i koordinaciju razvojem pri Uredu Gradonačelnika	Ne	Da	Sekretarijat gradonačelnika
	Broj službenika gradskog organa uprave i javnih preduzeća i ustanova koji su prošli edukaciju u pisanju i provođenju projekata	10	50	Služba za organizaciju i personal
	Broj pripremljenih projektnih aplikacija za razvojne prioritete Grada Mostara (na godišnjem nivou)	13	20	Služba za podršku biznisu / Tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem pri Sekretarijatu

				Gradonačelnika (po uspostavi)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Provodenjem ove mjere doprinijet će se stvaranju uslova za efikasno upravljanje integrisanim razvojem na nivou Grada Mostara i osiguranja većeg stepena vanjskih izvora za finansiranje razvojnih prioriteta što će unaprijediti kvalitet života za sve građane.			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	900.000	900.000	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Sekretarijat gradonačelnika			
Nosioci mjere	Sekretarijat gradonačelnika, Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo, Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove			
Ciljne grupe	Zaposlenici gradskih organa uprave, građani, poslovni subjekti, investitori			

Veza sa strateškim ciljem		3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR			
Prioritet		3.1. Plansko i održivo korištenje prostora			
Naziv mjere		3.1.1. Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**		<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar je kulturni i privredni centar Hercegovine, te upravno sjedište Hercegovačko-neretvanskog kantona. Peti je grad po veličini u Bosni i Hercegovini i treći grad po broju registrovanih dolazaka i ostvarenih noćenja, odmah nakon Sarajeva kao glavnog grada i Neuma kao jedine morske destinacije u BiH. Zahvaljujući Starom mostu kao kulturnoj znamenitosti, koja se nalazi na UNESCO-ovoj listi zaštićenih spomenika kulture svijeta i drugim turističkim atrakcijama, Grad Mostar se izgradio kao atraktivna turistička destinacija kako za turiste iz regiona tako i šire.</p> <p>Kroz set planiranih aktivnosti sa ciljem modernizacije urbanog dijela Grada Mostara planira se stvoriti ljestvični i ugodniji ambijent kako za posjetioce tako i za stanovnike Grada. Ulica Braće Fejića je jedna od centralnih i najatraktivnijih šetališta i pješačkih zona Grada Mostara. Urbano i prostorni naslanja se na historijski urbani pejzaž Grada Mostara, Stari most i staru jezgru, te na Glavnu ulicu Grada Mostara. Rekonstrukcija ulice je započeta i potreban je nastavak njene izgradnje kako bi se učinila dodatno atraktivnom turističkom zonom za domaće i strane posjetioce. Iluminacijom mostova i značajnih arhitektonskih objekata stvara se atraktivan i moderan izgled koji će pomoći u promociji Grada kao atraktivne lokacije.</p> <p>Cilj mjere je unaprijediti izgled urbanog dijela Grada Mostara te kroz povećanje i uređenje zelenih površina i dvorišta, sanaciju stambenih objekata, iluminaciju objekata od značaja i mostova kreirati novi moderni identitet Grada, te biti ugodnije mjesto kako za stanovnike tako i za posjetioce.</p>			
		<p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Priprema dokumentacije za formiranje centralnog gradskog trga u centralnoj zoni - Formiranje novih stambenih blokova u sjevernom i južnom dijelu grada (Novi Mostar - Sjeverni logor i Rodoč, Južni logor od bolnice na sjeveru na istoku do M-17 i jug do kružnog toka) sa svom potrebnom infrastrukturom u skladu s prostorno-planskim dokumentima - Stimulisanje uređenja dvorišta u stambenim blokovima i zgradama - Sanacija krovova javnih objekata i objekata kolektivnog stanovanja pokrivenih azbestno-cementnim pločama - Uklanjanje i revitalizacija ruševina u urbanom dijelu grada - Izrada dokumentacije za urbanu revitalizaciju devastiranog naselja staro Veležovo igralište - Iluminacija mostova kao novi urbani identitet grada - Iluminacija svih značajnih arhitektonskih objekata u gradu (HKD Kosača, Rektorat, Dom Zdravlja-Ibler Drago, Gradska banja, vjerskih objekata...) - Završetak rekonstrukcije ulice Braće Fejića i pretvaranje u pješačku zonu - Program rasporeda kontejnera, urbanog mobilijara i reklama 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere		Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2020.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
		Broj stambenih jedinica u objektima kolektivnog stanovanja	24.220	30.000	Služba za građenje i obnovu
		% iluminiranih mostova i arhitektonskih objekata u gradu	15%	100%	Služba za građenje infrastruktu

				rnih objekata
	% rekonstruisane površine ulice Braće Fajića i pretvorena u pješačku zonu	66%	100%	Služba za građenje infrastrukturnih objekata
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mјere će značajno unaprijediti urbani izgled Grada Mostara, poboljšati funkcionalnost površina i činiti Mostar ugodnijim mjestom za život građana. Pored toga, unapređivanjem vizuelnog identiteta unaprijedit će se i turistički potencijali Grada Mostara što će posljedično utjecati i na povećanje broja posjetilaca kao i dužine njihovog boravka.			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	8.000.000	8.000.000	/	/
Period implementacije mјere	2022.-2027. godina			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mјere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu			
Nosioci mјere	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za finansije i nekretnine			
Ciljne grupe	Građani, turisti/posjetitelji			

Veza sa strateškim ciljem	3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.1. Plansko i održivo korištenje prostora
Naziv mјere	3.1.2. Podizanje kvaliteta urbanog i prostornog planiranja
Opis mјere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mјere</p> <p>Prostorni plan, a potom i regulacioni planovi kao planovi nižeg reda prostornog planiranja, predstavljaju osnovu za promišljeno planiranje prostora u skladu sa postavljenom vizijom razvoja lokalne zajednice. Grad Mostar nema donesen prostorni plan, ali je započet proces njegove izrade. Imenovani su članovi Vijeća Prostornog plana Grada Mostara, čija je uloga da učine da Prostorni plan 2021.-2031. godina najbolje odgovori na poboljšanje kvaliteta života građana Mostara u pogledu prostornog, privrednog, ekonomskog, turističkog, kulturnog i urbanog življenja, kao i da omogući ulaganja privrednika u Grad Mostar, čime će se stvoriti uslovi za ostanak građana u Gradu Mostaru.</p> <p>Prostorni plan je osnova cjelokupnog planskog razvoja Grada Mostara te će uz integrисанu strategiju razvoja Grada Mostara predstavljati kvalitetan planski osnov za dalji razvojni zamah Grada Mostara. Naravno, na donošenje prostornog plana potrebno je pristupiti izradi regulacijskih planova ali i sistemskom rješavanju nagomilanih problema u oblasti građenja poput bespravne gradnje i devastacije prirodnih resursa i znamenitosti, povodom čega je održano nekoliko protesta građana i udruženja u prethodnom periodu.</p> <p>Cilj mјere je uspostavljanje kvalitetnijeg pristupa planiranju i upravljanju prostorom uvažavajući činjenicu da prostorni plan čini temelj svih prostornih, privrednih, ekonomskih, društvenih kretanja Grada Mostara kao urbane cjeline u budućnosti. Cilj ove mјere je i otkloniti nedostatke nesavjesnog građenja i narušavanja zemljišta i vizuelnog izgleda Grada Mostara.</p> <p>Aktivnosti mјере</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Usvajanje prostornog plana Grada Mostara - Izrada regulacijskih planova - Unapređenje službenih registara prostornih podataka Grada Mostara (katastar nekretnina, zemljišna knjiga, katastar komunalnih uređaja, adresni registar i registar cijena nekretnina) - Uspostava nove katastarske izmjere (Goranci, Rujište, Drežnica...) - Implementacija sistema E-Dozvola-namijenjen vođenju postupaka na temelju Zakona o prostornom uređenju i Zakona o građenju - Podizanje svijesti o kvalitetnijem pristupu planiranju i upravljanju prostorom (kampanje) - Inicirati uvođenje licenci za sudionike u građenju (projektant, nadzor, izvođač) u skladu sa Zakonom o građenju HNK član 18. stavak 12, član 19. stavak 8. i član 20. stavak 6. sve u cilju kvalitetnijeg planiranja i upravljanja prostorom 												
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th style="text-align: center;">Polazne vrijednosti (2021.)</th><th style="text-align: center;">Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th style="text-align: center;">Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>% dozvola izdatih kroz sistem „E-dozvola“</td><td style="text-align: center;">0</td><td style="text-align: center;">60%</td><td>Služba za građevinske propise</td></tr> <tr> <td>Broj izrađenih regulacionih planova</td><td style="text-align: center;">24</td><td style="text-align: center;">25</td><td>Služba za urbanističko planiranje</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	% dozvola izdatih kroz sistem „E-dozvola“	0	60%	Služba za građevinske propise	Broj izrađenih regulacionih planova	24	25	Služba za urbanističko planiranje
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije										
% dozvola izdatih kroz sistem „E-dozvola“	0	60%	Služba za građevinske propise										
Broj izrađenih regulacionih planova	24	25	Služba za urbanističko planiranje										
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Realizacijom mjeri se kreiraju temeljni dokumenti planiranja razvoja u Gradu Mostaru te se doprinosi uređenju sistema i uspostavi urbanističke harmonije kao cjeline spremne na uspješnost u privrednim, ekonomskim i tehnološkim kretanjima. Grad Mostar bi ovim dobio sve preduslove za otvaranje ciklusa masovne gradnje, jačanja privrede i ulaganja, što bi rezultirano pozitivnim efektima u svim sferama društva.												
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Ukupno (KM)</th><th style="text-align: center;">Budžetska sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Kreditna sredstva (KM)</th><th style="text-align: center;">Sredstva EU (KM)</th><th style="text-align: center;">Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">1.500.000</td><td style="text-align: center;">1.500.000</td><td style="text-align: center;">/</td><td style="text-align: center;">/</td><td style="text-align: center;">/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	1.500.000	1.500.000	/	/	/		
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)									
1.500.000	1.500.000	/	/	/									
Period implementacije mjeri	2022.-2027. godina												
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjeri	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za urbanističko planiranje												
Nosioci mjeri	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno planiranje Grada Mostara, Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove.												
Ciljne grupe	Arhitekte, službenici Gradske uprave, građani												

Veza sa strateškim ciljem	3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.1. Plansko i održivo korištenje prostora
Naziv mjeri	3.1.3. Unapređenje postojećih i uređenje novih javnih površina
Opis mjeri sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjeri</p> <p>Zbog svog geografskog položaja, Grad Mostar ima umjerenu sredozemnu klimu sa vrućim ljetima, kada temperature u hladu mogu iznositi i do 45 stepeni Celzijusa, što ga čini najtoplijim gradom u Bosni i Hercegovini. Grad Mostar, odnosno njegove urbane sredine odlikuju se nejednakim zonama toplotne zagrijanosti uslijed nedostatka zelenih površina, što ova područja čini</p>

	<p>nepogodnim za normalan život, a sve navedeno ima štetan utjecaj na stanovnike tih područja. Stepen zagrijavanja posebno je izražen u zonama stambenih kompleksa kao što su Centar 2 i 3, Centralna gradska zona, odnosno sva ona područja koja imaju malo ili nimalo zelenih površina..</p> <p>Mostar je nekada imao veliki broj zelenih površina, i većina njegovih ulica je imala drvorede raznih vrsta, poput platana, lipa ili albicija. Svaka ulica je imala jedan ili više parkova, namijenjenih za igru djece i druženje odraslih. Mnoge zelene površine su nestale pod bespravno izgrađenim objektima uz trotoare, a većina njih i danas čeka uklanjanje. Kako bi se smanjio navedeni negativni utjecaj i navedene zone učinile koliko-toliko podnošljivim u periodima ljetnih mjeseci, potrebno je izvršiti sistematsko ozelenjivanje navedenih kvartova, ali i ostalih dijelova Mostara.</p> <p>Cilj mjere je djelovanje na kvantitet i kvalitet zelenih površina na području Grada Mostara, te se sistemskim pristupom urediti upravljanje javnim zelenim površinama. Revitalizacija gradskih drvoreda i gradskih šuma, akcije pošumljavanja, uređivanje i održavanje javnih zelenih površina će uljepšati i sam izgled Grada Mostara, ali mnogo značajnije je što će imati pozitivne efekte na očuvanje kvalitete zdravlja, te kvalitet života i boravka na prostoru Grada.</p>			
Aktivnosti mjere				
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada izdvojene studije razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara - Očuvanje postojećih zelenih površina (parkovi, šume, bašće i voćnjaci) u centralnoj gradskoj kotlini - Formiranje tematskog Hanami parka sa stablima japanskih trešnja (većeg broja kultivara) sa ciljem intenziviranja 15 godina saradnje sa japanskim nevladinim organizacijama (Ipil Ipil no Kai) i japanskom ambasadom - Sistemsko ozelenjavanje gradskih kvartova Centar 2, Centar 3 i Centralna gradska zona - Revitalizacija gradske Park šume, Trim staze i provođenje godišnje akcije pošumljavanje zona klizišta, erozijskih zona i opožarenih zona. - Revitalizacija spomen-parka Partizansko groblje u novu urbanu zelenu oazu - Formiranje rekreacijske zone Hum - Izgradnja primarne i sekundarne mreže i bušotina vodonatopnog sistema za navodnjavanje javnog zelenila 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Izrađena izdvojena studija razvoja zelene infrastrukture Grada Mostara	Ne	Da	Služba za katastar
	% površine revitalizirane gradske šume Trimuša	15 %	75 %	Služba za komunalne poslove i okoliš
	Površina (km ²) novouspostavljene zelene površine u Gradu Mostaru	0	1	Služba za komunalne poslove i okoliš
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Realizacija mjeri će doprinijeti vizuelnom izgledu Grada Mostara, te će imati pozitivne efekte na kvalitet zraka, ali i očuvanje mikroklima u centru Grada što je izrazito važno u periodima ljetnih mjeseci kako za stanovnike tako i za turiste. Ova mjeri će doprinijeti ugodnijem boravku u Gradu Mostaru što će imati pozitivan efekat na dužinu zadržavanja i broj turista.			

Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	7.450.000	7.200.000	/	/	250.000
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno planiranje Grada Mostara				
Ciljne grupe	Građani, turisti, ekološka udruženja				

Veza sa strateškim ciljem	3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.1. Plansko i održivo korištenje prostora
Naziv mjere	3.1.4. Unapređenje komunalne djelatnosti s ciljem očuvanja i zaštite životne sredine
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Otpad se na području Grada Mostara prikuplja, odvozi i deponuje organizovano od strane JP "Komunalno" d.o.o. Mostar, JP Pakovi Mostar i JP Komos d.o.o. Mostar te je odvozom otpada pokriveno cijelo gradsko područje. Na području Mostara primjetan je nedostatak posuda za sakupljanje otpada što rezultira sakupljanjem otpada u plastične vreće rasute po mjestima sakupljanja i oko njih, ili pak dolazi do pojave rasutog otpada na mjestima sakupljanja, što raznose i životinje. Mehanizacija za prikupljanje i zbrinjavanje otpada uglavnom je zastarjela i ima limitirane performanse.</p> <p>Stanje deponije Uborak koja je gorući problem u unapređenju komunalne djelatnosti, predstavlja i ekološki problem odražavajući se na kvalitet javnog zdravlja na prostoru Grada Mostara. Pored toga, značajan problem na području Grada i dalje predstavlja nelegalno deponovanje od strane nesavjesnih građana otpada organskog, bio-nerazgradivog i drugog glomaznog otpada na nedopuštena mesta gdje se onda stvaraju divlje deponije.</p> <p>Cilj ove mjere je unapređenje funkcionalnosti komunalne djelatnosti kako bi se osigurao željeni stepen ekološkog stanja na području Grada Mostara. Iako uspostavljena i funkcionalna, javna komunalna preduzeća koja su nosioci direktnog izvršenja komunalne aktivnosti potrebno je materijalno opremiti i dodatno organizovati kako bi ispunjavali zadate ciljeve, a istovremeno edukovati i utjecati na svijest građana o čistoj životnoj sredini i domaćinskom odnosu prema Gradu Mostaru.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Donošenje dinamičkih planova kao standard za sva komunalna preduzeća - Osigurati da menadžmenti javnih komunalnih preduzeća domaćinski upravljaju preuzećima, pokazuju proaktivnost u radu i viziju izgleda Grada Mostara kao zdrave i čiste sredine - Subvencionirati javna komunalna preduzeća za kupovinu opreme za efikasan rad i zapošljavanje više direktnih izvršioca - Stimulisati atraktivnost zapošljavanja u javna komunalna preduzeća savremenom opremom u sakupljanju, odvozu i odlaganju komunalnog otpada i dobrim uslovima rada; - Usaglasiti cijene komunalnih usluga s cijenama u Federaciji BiH

	<ul style="list-style-type: none"> - Formiranje komunalne redarske službe i uspostaviti dnevnu kontrolu komunalnog stanja na području Grada Mostara i hitno postupanje po istom - Edukovati građane o postupanju s otpadom i o zaštiti životne sredine 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj provedenih kampanja usmjerenih na edukaciju građana o postupanju sa otpadom	0	3	Služba za komunalne poslove i okoliš, JKP	
	Iznos realizovanih subvencija usmjerene ka kupovini opreme komunalnih preduzeća	0	300.000 KM	Služba za budžet i finansije	
	Broj osoba zaposlenih u komunalnoj redarskoj službi	4	6	Služba za inspekcijske poslove	
	Broj zaposlenih na poslovima održavanja javne čistoće i zelenila	27	50	JKP	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će doprinijeti unapređenju komunalnog stanja na području Grada Mostara, što će doprinijeti kvalitetnijem životu stanovnika i unapređenju javnog zdravlja Grada Mostara. Nadalje, unapređenje komunalnog stanja će učiniti Grad Mostar atraktivnom lokacijom za turiste i investitore, što će utjecati i na razvoj privrede na području Grada Mostara.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	6.000.000	6.000.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2024. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Javna komunalna preduzeća, ekološka udruženja, Služba za obrazovanje				
Ciljne grupe	Građani, turisti, privrednici, investitori				

Veza sa strateškim ciljem	3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.2. Poboljšanje kvaliteta dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.1. Poboljšanje javne gradske rasvjete
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>„Stanje javne rasvjete u gradu Mostaru je zadovoljavajuće sa aspekta obuhvaćenosti stanovništva javnom rasvjjetom što iznosi 80-85%, ali je većina rasvjete zastarjela i dotrajala uslijed eksploracije u svim vremenskim uslovima čime su nijihove tehničke i svjetlosne karakteristike redukovane i nivo osvjetljenja, koje pružaju, je ispod zahtijevanih standarda kvaliteta. Osim toga, po svojim konstruktivnim i fotometrijskim karakteristikama ovakva rasvjetna tijela su i tehnički prevaziđena/ neekonomična su u smislu potrošnje električne energije, te doprinose većem svjetlosnom zagađenju. Analiza potrošnje</p>

	<p>budžetskih sredstava na troškove električne energije ukazuje da se svake godine troši za 4% više sredstava u odnosu na prethodnu godinu. Razlog povećanja potrošnje električne energije pored novoizgrađene javne rasvjete i povećanja broja rasvjetnih tijela je i udio starih rasvjetnih tijela sa živinom visokotlačnom sijalicom koji iznosi preko 20% u ukupnom broju rasvjetnih tijela. Promatraljući prvenstveno udio živinih izvora svjetla koji su u EU odavno zabranjeni, ali i činjenicu da su troškovi energije za javnu rasvetu značajna stavka ukupnog budžeta grada i u stalnom su porastu, jasno je da postoji velika potreba, ali i potencijal na polju smanjenja potrošnje i troškova u cilju uštede sa novom energetski efikasnijom rasvetom.</p> <p>Cilj mjere je modernizovati stanje javne rasvjete na području Grada Mostara kroz zamjenu postojećih neefikasnih rasvjetnih tijela novim energetski efikasnim LED svjetiljkama i uspostavljanje pametnog sistema upravljanja rasvetom u gradu.</p>												
Aktivnosti mjere													
	<ul style="list-style-type: none"> - Provesti detaljnu inventuru postojećeg stanja i sistema ažuriranja - Zamjena postojećih neefikasnih rasvjetnih tijela visokotlačne živine sijalice i visokotlačne natrijumove sijalice sa energetski efikasnijom LED rasvetom; - Zamjena postojećih neefikasnih rasvjetnih tijela visokotlačne živine sijalice i visokotlačne natrijumove sijalice sa energetski efikasnijom LED solarnom rasvetom; - Razvoj pametnog sistema upravljanja rasvetom u gradu - Podrška za instalaciju rasvjete u ruralnim naseljima na energetski efikasan način - Zamjena starih drvenih stubova /naslijeđeno -ostaci distributivne mreže koji se koriste za rasvetu/ - Poništavanje vazdušne mreže JR i polaganje instalacija podzemno u užoj gradskoj jezgri - Temeljita inventura sa defektažom i uklanjanjem svih priključaka koji nisu javne rasvjete - Unapređenje komunikacije i koordinacije između nadležnih gradskih odjela/službi u oblasti upravljanja javnom rasvetom 												
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2021.)</th><th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj instaliranih rasvjetnih tijela sa izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara</td><td>2.520 (15%)</td><td>>5.000 (30%)</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš</td></tr> <tr> <td>Implementiran pametni sistem za upravljanje rasvetom u gradu</td><td>Ne</td><td>Da</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj instaliranih rasvjetnih tijela sa izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	2.520 (15%)	>5.000 (30%)	Služba za komunalne poslove i okoliš	Implementiran pametni sistem za upravljanje rasvetom u gradu	Ne	Da	Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije										
Broj instaliranih rasvjetnih tijela sa izvorima svjetla baziranim na LED tehnologiji na području Grada Mostara	2.520 (15%)	>5.000 (30%)	Služba za komunalne poslove i okoliš										
Implementiran pametni sistem za upravljanje rasvetom u gradu	Ne	Da	Služba za komunalne poslove i okoliš, Odjel za urbanizam i građenje										
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će doprinijeti uštedi budžetskih sredstava koja se izdvajaju za potrošnju električne energije u svrhu gradske rasvjete, te umanjenju svjetlosnog zagađenja koje proizvode zastarjela rasvjetna tijela. Budžetska sredstva će moći biti usmjerena u razvojne i infrastrukturne projekte sa ciljem kreiranja modernog i prosperitetnog ambijenta za život i poslovanje.												

Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	8.000.000	8.000.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za finansije i nekretnine, Vlada F BiH, Odjel za urbanizam i građenje				
Ciljne grupe	Građani, Gradska uprava				

Veza sa strateškim ciljem	3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.2. Poboljšanje kvaliteta dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.2 Unapređenje sistema upravljanja otpadom
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Količina komunalnog otpada na području Grada Mostara godišnje iznosi oko 40.000 tona i dosta je niža u odnosu na neke manje naseljene općine (Čapljina, Konjic, Jablanica) s obzirom da je područje Grada Mostara najgušće naseljeno, te predstavlja administrativni i privredni centar HNK/Ž. Značajan problem na području Grada i dalje predstavlja nelegalno deponovanje od strane nesavjesnih građana otpada organskog, bio-nerazgradivog i drugog glomaznog otpada na nedopuštena mesta gdje se onda stvaraju divlje deponije. Iako se broj divljih deponija smanjio sa 26 u 2016. na 20 u 2020. godini, vidljivo je da, i pored sanacije divljih deponija, dolazi do stvaranja novih uslijed nesavjesnog postupanja građana i/ili pravnih lica koja odlažu otpad na nepredviđena mesta. Neadekvatno odložen otpad predstavlja izvor zagađenja koji ugrožava životnu sredinu. Pored zagađenja zemljišta, čvrsti otpad ugrožava vodene sisteme (površinske i podzemne vode, izvore i dr.), a ima i direktni utjecaj na kvalitet zraka u bližoj okolini.</p> <p>Imajući u vidu ograničene prirodne resurse, globalno je prisutan zaokret prema održivom razvoju i cirkularnoj ekonomiji koja, između ostalog, podrazumijeva reciklažu otpada i vraćanje sekundarnih sirovina u proces proizvodnje kako bi se smanjila s jedne strane proizvodnja otpada, a sa druge strane kako bi se sačuvali dostupni resursi. Na području Grada Mostara postoje aktivnosti usmjerenе na reciklažu otpada poput starog željeza, otpadnih limenki, metalnog otpada, aluminijskog otpada, papira i najlona koje otkupljuju, prikupljaju i lageruju specijalizovana preduzeća te ih usmjeravaju prema izvorima koji ih mogu ponovno koristiti u procesu proizvodnje. Također, izrađen je Plan upravljanja otpadom na području Hercegovačko-neretvanskog kantona za period 2021.-2026. kojim se stvaraju tehnički preduslovi za početak uvođenja adekvatnog sistema upravljanja otpadom na tom području, zasnovanog na principima integralnog upravljanja otpadom.</p> <p>Cilj mjere je unaprijediti sistem upravljanja otpadom, kroz uspostavu sistema odvojenog prikupljanja otpada u Gradu Mostaru putem uspostave zelenih otoka/reciklažnih dvorišta i kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada te time omogućiti građanima da odvajaju otpad na mjestu njegova nastanka i utvrditi potencijal smanjenja količine otpada koji se odlaže. Time će se minimizirati količina otpada koja se odlaže na postojeća odlagališta, te</p>

	<p>povećati količinu otpada koji se reciklira, ponovo koristi i energetski iskorištava.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sanacija stare i sanacija i proširenje nove deponije Uborak - Izrada Plana upravljanja otpadom - Promocija svijesti stanovništva o načinima i benefitima razvrstavanja otpada, i aktivna edukacija kroz predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje - Izrada i usvajanje „Programa rasporeda posuda za selektivno odlaganje komunalnog otpada“ - Uspostaviti saradnja sa operaterima koji se bave reciklažom otpada (otkupom posebnih kategorija otpada) - Uređenje lokacija za selektivno odlaganje otpada - Izvršiti nabavku kontejnera/kante za reciklažu otpada (papir, staklo, limenke, ostali otpad) i postaviti ih na označena mesta, urediti zelene otoke/reciklažna dvorišta - Realizovati obuku zaposlenih Deponije Uborak i drugih komunalnih preduzeća koja učestvuju u projektu - Nabaviti potrebnu mehanizaciju za javna komunalna preduzeća koja će podržati sistem prikupljanja odvojenog otpada - Formiranje/Uspostava gradske kompostane za svim pratećim elementima za efikasno ekološko zbrinjavanje zelenog otpada sa javnih zelenih površina (lišća, granja, trave od košenja, biljnih ostataka sanitarnih sječa i slično). 																
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2021.)</th><th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta</td><td>0</td><td>10</td><td>JKP</td></tr> <tr> <td>Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada</td><td>0</td><td>100</td><td>JKP</td></tr> <tr> <td>Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koja se bave otkupom i reciklažom otpada</td><td>0</td><td>5</td><td>JKP</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta	0	10	JKP	Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada	0	100	JKP	Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koja se bave otkupom i reciklažom otpada	0	5	JKP
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije														
Broj funkcionalnih reciklažnih dvorišta	0	10	JKP														
Broj postavljenih kontejnera/kanti za odvojeno sakupljanje otpada	0	100	JKP														
Broj potpisanih sporazuma sa subjektima koja se bave otkupom i reciklažom otpada	0	5	JKP														
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će doprinijeti smanjenju količine otpada na području Grada Mostara što će imati pozitivne efekte na javno zdravlje, smanjenu mogućnost širenja zaraze i vizuelno ljepši izgled Grada Mostara. Također, ovim pitanjem se dugoročno rješavanja problem deponije Uborak kao i problem divljih deponija Grada Mostara, što će Grad Mostar činiti ljepšim i ugodnijim mjestom za život.																
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ukupno (KM)</th><th>Budžetska sredstva (KM)</th><th>Kreditna sredstva (KM)</th><th>Sredstva EU (KM)</th><th>Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>13.000 000</td><td>7.500.000</td><td>5.000.000</td><td>500.000</td><td>/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	13.000 000	7.500.000	5.000.000	500.000	/						
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)													
13.000 000	7.500.000	5.000.000	500.000	/													
Period implementacije mjere	2022.-2024. godina																
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš																
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, JKP, subjekti koji se bave otkupom i reciklažom otpada, Odjel za urbanizam i građenje																

Ciljne grupe	Građani, turisti
Veza sa strateškim ciljem	3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.2. Poboljšanje kvalitete dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.3 Poboljšanje sistema vodosnabdijevanja
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Vodosnabdijevanje Grada Mostara je riješeno putem centralnog gradskog vodovodnog sistema za najveći dio stanovništva, izuzev rubnih seoskih naselja koja se vodom snabdijevaju putem bunara/čatrnja. Značajan problem predstavlja zaštita slivnog područja Vrela Radobolje, Studenca, Bošnjaka i Salakovca. Navedene lokacije su vodosnabdjevna područja sa kojih se grad Mostar snabdijeva pitkom vodom. Potrebe za sanitarnom vodom konstantno rastu, tako da je vodovodna mreža došla skoro do rubnih dijelova Grada Mostara. U proteklom razdoblju sa stanovišta vodosnabdijevanja učinjeni su značajni koraci ka proširenju i nadogradnji vodovodnog sistema.</p> <p>Temeljni izvori u sistemu vodosnabdijevanja Grada Mostara su vrela Radobolja i Studenac, kao i vrelo Bošnjaci manjeg kapaciteta. Postoje i manji izvori za vodosnabdijevanje (Vrapčići, Jug / Aluminij) koji se uključuju u centralni sistem javnog vodosnabdijevanja u periodima hidroloških minimuma. Izdašnost izvora, prema dugoročnim mjerjenjima iznosi: Salakovačka vrela ($Q=1-25 \text{ m}^3/\text{s}$), Bošnjaci – Potoci ($Q=0,1-1 \text{ m}^3/\text{s}$), Radobolja ($Q=0,3-10 \text{ m}^3/\text{s}$), Studenac ($Q=1-50 \text{ m}^3/\text{s}$) i Buna-Blagaj ($Q=5 \text{ m}^3/\text{s}$). Prethodni podaci pokazuju da je Grad Mostar područje izuzetno bogato pitkom vodom.</p> <p>Najveći problem javnog vodosnabdijevanja su izrazito veliki gubici vode u mreži. Izrazito je važno napomenuti da su, prema informaciji Vodovod d.o.o. Mostar, gubici rapidno rasli u poslijeratnom razdoblju, gdje je za duže vremensko razdoblje zabilježena stopa gubitaka od 55% pa naviše. Uz navedene gubitke vode u distributivnom sistemu vodovod Grada Mostara se svrstava u neefikasne sisteme.</p> <p>Cilj mjere je unaprijediti sistem vodosnabdijevanja, uz neophodno smanjenje gubitaka, kako bi se osigurale dovoljne količine pitke vode za potrebe svih stanovnika i privrednih subjekata Grada Mostara i uvažavanje principa održivog razvoja i očuvanja životne sredine.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rekonstrukcija postojećeg sistema vodosnabdijevanja i zamjena dotrajalih cijevi, kao i sveobuhvatne aktivnosti na smanjenju neprihodovane vode odnosno gubitaka u mreži, - Zamjena azbest-cementnog transportnog cjevovoda 800 mm sa izvora Studenac, - Nadogradnja postojećeg sistema kroz izgradnju vodosprema za osiguranje dovoljnih količina vode, - Rekonstrukcija i nadogradnja sistema telemetrije, - Unapređenje IT sistema kroz proširenje hardverskih i uvođenje novih softverskih rješenja, - Nabavka i ugradnja većeg broja digitalnih vodomjera radi omogućavanja daljinskih očitanja potrošnje vode, - Izrada projektne dokumentacije za rekonstrukciju i proširenje sistema vodosnabdijevanja, - Usvajanje već pripremljenih studija i odluka na zaštiti izvora, - Podizanje javne svijesti o značaju racionalne potrošnje vode u domaćinstvima i utjecaju klimatskih promjena na vode kao sastavnicu životne sredine - Izrada katastra podzemnih vodovodnih instalacija

	- Integracija lokalnih vodovodnih mreža u sistem vodosnabdijevanja Grada Mostara i predaja na upravljanje JP Vodovod				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Izrađen katastar podzemnih vodovodnih instalacija	Ne	Da	JP Vodovod doo Mostar	
	Dužina nove i rekonstruisane mreže vodosnabdijevanja	50 km	70 km	JP Vodovod doo Mostar	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će doprinijeti prvenstveno smanjenju gubitaka u sistemu vodosnabdijevanja što će rezultirati u efikasnijem snabdijevanju pitkom vodom stanovništva i privrednih subjekata, te uštedama u proračunu budžeta koji će se usmjeriti ka razvojnim projektima i unapređenju infrastrukture.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	6.000.000	6.000.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, JP Vodovod doo Mostar, investitori				
Ciljne grupe	Građani, privredni subjekti				

Veza sa strateškim ciljem	3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.2. Poboljšanje kvaliteta dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga
Naziv mjere	3.2.4 Poboljšanje sistema prikupljanja i tretmana otpadnih voda
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Kanalizacioni sistem područja Grada Mostara razložen je na dva podsistema kojima su okosnice lijevoobalni i desnoobalni kolektor. Prema podacima Agencije za vodno područje Jadranskog mora, postojeći sistem za prikupljanje otpadnih voda u Gradu Mostaru pokriva 72,67% ukupnog stanovništva Mostara odnosno oko 75.000 stanovnika. U okviru postojećeg postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda – PPOV otpadne vode se prikupljaju sa dva glavna kolektora (LO i DO) na obalama rijeke Neretve u centralnoj zoni Grada. PPOV Mostar se sastoji od jedinica za prečišćavanje otpadnih voda, objekata za tretman mulja i linije plina. Projekat I faze izgradnje PPOV obuhvata 100.000 stanovnika (ES) Grada Mostara.</p> <p>Kanalizacioni sistem nije kompletiran u smislu prikupljanja svih otpadnih voda i povremenog rasterećivanja kod većeg intenziteta padavina putem kišnih preljeva, već se otpadne vode (iako u manjoj mjeri nego prije izgradnje kolektora) izljevaju direktno u rijeku Neretvu.</p> <p>Sekundarna kanalizaciona mreža je u lošem stanju. Još uvijek se u dijelovima izvan centralnog dijela Mostara koriste slabo održavane septičke jame, mješovitog (skupnog) tipa koje služe za prijem i odvodnju kišnih i upotrijebljenih otpadnih voda. Veliki broj septičkih jama je vodopropusan te je uzrok povećanog zagađenja podzemnih voda.</p>

	Zbog velikog broja septičkih jama, a kako je postojeća mreža napravljena od betonskih, azbest-cementnih i zidanih (austrougarskih) kanala, potrebna je rekonstrukcija i proširenje sekundarne mreže na sva prigradska naselja. Cilj mjere je kroz infrastrukturna ulaganja unaprijediti kanalizacioni sistem i osigurati kontrolirano prikupljanje i odvođenje otpadnih voda do prečistača otpadnih voda u potpunosti.												
Aktivnosti mjere													
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja, odnosno rekonstrukcija sekundarne kanalizacione mreže uz lijevoobalni i desnoobalni kolektor u svrhu potpunog prikupljanja i pročišćavanja otpadnih voda - Trajno rješavanje načina zbrinjavanja mulja s PPOV (izrada studije izvodivosti i realizacija usvojenog rješenja) - Izgradnja kanalizacione mreže oko bunarskog izvora Vrapčići i Bošnjaci - Nabavka specijalnih vozila i opreme za održavanje kanalizacione mreže - Čišćenje i uređenje bujičnih kanala - Izrada katastra podzemnih instalacija fekalne, oborinske i parterne kanalizacije 													
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2021.)</th><th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj subjekata pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda</td><td>47.500</td><td>65.000</td><td>JP Vodovod doo Mostar</td></tr> <tr> <td>Postotak otpadnih voda koje se prečišćavaju</td><td>40 %</td><td>60 %</td><td>JP Vodovod doo Mostar</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj subjekata pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda	47.500	65.000	JP Vodovod doo Mostar	Postotak otpadnih voda koje se prečišćavaju	40 %	60 %	JP Vodovod doo Mostar
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije										
Broj subjekata pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda	47.500	65.000	JP Vodovod doo Mostar										
Postotak otpadnih voda koje se prečišćavaju	40 %	60 %	JP Vodovod doo Mostar										
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će doprinijeti efikasnom upravljanju otpadnim vodama u cilju zaštite životne sredine i stvaranja ambijenta ugodnog za život i rad. Unapređenje i povećanje obuhvata vode koja se prečišćava će imati pozitivan utjecaj na zdravlje stanovnika Grada Mostara.												
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th>Ukupno (KM)</th><th>Budžetska sredstva (KM)</th><th>Kreditna sredstva (KM)</th><th>Sredstva EU (KM)</th><th>Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>10.000.000</td><td>10.000.000</td><td>/</td><td>/</td><td>/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	10.000.000	10.000.000	/	/	/		
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)									
10.000.000	10.000.000	/	/	/									
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina												
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata												
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Odjel za urbanizam i građenje, JP Vodovod doo Mostar												
Ciljne grupe	Građani, privredni subjekti												

Veza sa strateškim ciljem	3. Organovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar
Prioritet	3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga
Naziv mjere	3.3.1. Poboljšanje saobraćajne povezanosti grada vazdušnim i kopnenim putem
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Strateški značajan resurs Grada Mostara u oblasti saobraćaja jeste Aerodrom Mostar koja se nalazi u gravitacijskom području dva saobraćajna koridora (Vc i JJAC), ima mogućnost direktnog priključka na glavnu željezničku prugu, nalazi se u neposrednoj blizini čvora na autoputu (Vc) Mostar-jug te je najблиži aerodrom koji je dobro povezana s lukom Ploče. Aerodrom Mostar je moguće</p>

	<p>korisiti i kao alternativu sarajevskom aerodromu u zimskim mjesecima (zbog povoljnije klime), kao i splitskom i dubrovačkom aerodromu u ljetnim mjesecima zbog blizine istih. Iako postoji značajan potencijal, broj letova ali i dolazaka i odlazaka putnika se kontinuirano smanjuje od 2013. godine te je potrebno jačanje kako upravljačkih tako i infrastrukturnih kapaciteta Aerodroma Mostar koji može postati poluga podrške razvoju turizma na području Grada.</p> <p>Iako Grad izdvaja značajna sredstva za održavanje i unapređenje cestovne mreže iz nivoa vlastite nadležnosti, te je cestovna mreža na zadovoljavajućem nivou kvaliteta, potrebno je prilagoditi pojedine segmente cestovne infrastrukture saobraćajnom opterećenju te završiti postojeće projekte cestovne infrastrukture, ali i implementirati nove prioritetne projekte identifikovane na osnovu sprovedene analize i potreba. Uz navedeno postoje i makadamski putevi i trotoari koje je potrebno sanirati.</p> <p>Cilj mjere je osnažiti kapacitete Aerodroma Mostar, modernizovati cestovnu infrastrukturu te unaprijediti cestovnu povezanost centra Grada sa prigradskim naseljima kako bi se između ostalog unaprijedila i infrastruktura za poslovanje privrednih subjekata na području Grada.</p>			
Aktivnosti mjere				
<ul style="list-style-type: none"> - Unapređenje infrastrukture na Aerodromu Mostar - Uvođenje redovnih niskotarfinih letova - Završetak južne zaobilaznice i završetak glavnog projekta sjeverne obilaznice – Kuti Livač prema granici RH - Priprema lokalnih cesta za priključivanje na južnu obilaznicu i koridor 5C - Izgradnja kružnih tokova na južnom i sjevernom ulazu u grad - Izgradnja nove četverotračne saobraćajnice od NGM Čekrk do spoja sa južnom obilaznicom - Prekategorizacija lokalnih cesta u regionalne (Gnojnice-Blagaj-Buna-Gubavica-Pijesci); - Sanacija asfaltnog trotoara na oštećenim lokalnim cestama - Asfaltiranje makadamskih lokalnih cesta - Uspostavljanje Službe za saobraćaj 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
	Ukupan broj putnika na Aerodromu Mostar	2.030	111.769	Služba za privredu, Aerodrom Mostar
	Postotak izgrađenih i rekonstruisanih saobraćajnica na području Grada	50%	70%	Služba za građenje infrastrukturnih objekata
	Dužina makadamskih puteva na području Grada Mostara	265 km	245 km	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje
Razvojni efekat i doprinos mjeri ostvarenju prioriteta	Realizacija mjeri doprinijet će većem stepenu zadovoljstva građana, privrednih subjekata i cjelokupnom društvenom razvoju općine. Ostvarit će se i doprinos razvoju turizma i većem broju dolazaka turista što direktno utječe na povećane prihode i veći BDP.			

Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	15.000.000	15.000.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, Aerodrom doo Mostar, Ministarstvo saobraćaja i veza HNK/Ž				
Ciljne grupe	Stanovništvo grada Mostara, poslovni i javni subjekti, turisti				

Veza sa strateškim ciljem		3. Organizovan, uređen, čist i zelen Grad Mostar
Prioritet		3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga
Naziv mjere		3.3.2. Poboljšanje cestovnog, pješačkog, biciklističkog i saobraćaja u mirovanju
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**		<p>Cilj mjere</p> <p>Na području Grada Mostara postoji preko 1.000 uređenih parking mesta koja se naplaćuju, te je u proteklom periodu značajan broj zelenih površina prekriven parking prostorima kako bi se zadovoljile potrebe rastućeg broja turista, ali i osoba koje rade i djeluju na području Grada Mostara. Međutim, ni navedeni broj parking mesta nije dovoljan, posebno u vrijeme turističke sezone kada problem parkiranja postaje sve izraženiji.</p> <p>Gradska uprava Mostar planirala je izgradnju garaža, ali je potrebno i dalje sistemski pristupiti uređenju navedene oblasti kako kroz infrastrukturno unapređenje, tako i kroz adekvatan sistem naplate. Značajan problem predstavljaju i nesavjesni pojedinci koji nepropisnim parkiranjem uništavaju zelene površine, ali predstavljaju i sigurnosnu prijetnju. Stoga je neophodna realizacija aktivnosti na podizanju svijesti o potrebi adekvatnog parkiranja.</p> <p>Uz nepostojanje uređenih biciklističkih staza, na području Grada Mostara ne postoji ni razvijena dodatna biciklistička infrastruktura. Biciklizam je kroz sportsko-kulturne manifestacije zastupljen na području Grada Mostara, kao i kroz korištenje od strane pojedinaca stanovnika, ali bi, svakako, uređenje biciklističke infrastrukture doprinijelo većem korištenju bicikla kao prevoznog sredstva, a time i manjem zagađenju životne sredine.</p> <p>Korištenje električnih bicikla je kao trend prisutno u zemljama okruženja a posebno u turističkim gradovima, u kojima se koristi i kao dio turističke infrastrukture za obilazak znamenitosti. Stoga Grad Mostar ima potrebu razvijanja biciklističke infrastrukture i promovisanje korištenja bicikla kao prevoznog sredstva, posebno električnih bicikla.</p> <p>Cilj mjere je sistemski urediti sistem parkiranja na području Grada Mostara, unaprijediti infrastrukturu za parkiranje i biciklizam te poboljšati cestovni, pješački, biciklistički i saobraćaj u mirovanju na području Grada Mostara.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uređenje postojećih i izgradnja novih parkirnih mesta - Realizacija aktivnosti na funkcionisanju sistema naplate parkinga - Uređenje trotoara za nesmetano kretanje pješaka i uklanjanje vozila iz pješačkih zona

	<ul style="list-style-type: none"> - Uređenje trotoara u naseljenim mjestima u ruralnim područjima - Sankcioniranje nepropisnog parkiranja vozila - Podizanje kulture saobraćaja u gradu (pješačkog i cestovnog) kroz edukacije i kampanje - Izgradnja podzemnih parking garaža u skladu sa usvojenim programom razmještaja javnih garaža - Izrada Plana izgradnje biciklističkih staza u gradu - Promocija korištenja električnih bicikla - Instalacija mreže pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla 																				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2021.)</th><th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj izgrađenih garažnih parking mesta</td><td>0</td><td>1500</td><td>JP Mostar parking</td></tr> <tr> <td>Postotak uređenih trotoara</td><td>50%</td><td>70%</td><td>Odjel za urbanizam i građenje</td></tr> <tr> <td>Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu</td><td>Ne</td><td>Da</td><td>Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje</td></tr> <tr> <td>Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla</td><td>1 (za punjenje)</td><td>> 5</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj izgrađenih garažnih parking mesta	0	1500	JP Mostar parking	Postotak uređenih trotoara	50%	70%	Odjel za urbanizam i građenje	Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Ne	Da	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje	Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	1 (za punjenje)	> 5	Služba za komunalne poslove i okoliš
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije																		
Broj izgrađenih garažnih parking mesta	0	1500	JP Mostar parking																		
Postotak uređenih trotoara	50%	70%	Odjel za urbanizam i građenje																		
Izrađen Plan izgradnje biciklističkih staza u gradu	Ne	Da	Odjel za urbanizam i građenje, Zavod za prostorno uređenje																		
Broj instaliranih pametnih totema za popravak bicikla i punjenje električnih bicikla	1 (za punjenje)	> 5	Služba za komunalne poslove i okoliš																		
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će razvoju turizma kroz jačanje infrastrukture za obilazak grada, ali i brže kretanje po gradu, uz smanjenje ispuštanja materija koje zagađuju životnu sredinu. Mjera doprinosi cijelokupnom društvenom razvoju Grada Mostara i kvalitetu života građana.																				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ukupno (KM)</th><th>Budžetska sredstva (KM)</th><th>Kreditna sredstva (KM)</th><th>Sredstva EU (KM)</th><th>Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>3.060.000</td><td>3.000.000</td><td>/</td><td>/</td><td>60.000</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	3.060.000	3.000.000	/	/	60.000										
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)																	
3.060.000	3.000.000	/	/	60.000																	
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina																				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za komunalne poslove i okoliš																				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove, JP Mo Parking , Zavod za prostorno uređenje, Odjel za urbanizam i građenje																				
Ciljne grupe	Stanovništvo grada Mostara, poslovni i javni subjekti, turisti																				

Prioritet	3.3. Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga				
Naziv mjere	3.3.3. Poboljšanje kvalitete javnog gradskog prijevoza				
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Uvažavajući gustinu saobraćaja, nedovoljan broj parking mesta i velike gužve u saobraćaju na području Grada Mostara, posebno u turističkoj sezoni, javni prijevoz može biti opcija za stanovnike kako bi se doprinijelo smanjenju negativnih implikacija navedenog problema. Nalazi provedene analize su pokazali da stanovnici Grada Mostara nedovoljno koriste javni prijevoz, a razlog se može tražiti i u lošoj i zastarjeloj infrastrukturi, posebno autobusnih stanica i autobusa.</p> <p>Ranije analize ukazale su i da Grad treba razvijati tramvaj ili lažku željeznicu kao sredstvo masovnog urbanog prijevoza što je tipično za gradove veličine od 0.1-1.0 milion stanovnika, a za šta postoje pretpostavke na području Grada Mostara.</p> <p>Cilj mjere je razviti infrastrukturu javnog gradskog prijevoza koja će biti u funkciji razvoja turizma ali i zaštite životne sredine te rasterećenja gustine saobraćaja na području Grada Mostara.</p>				
Aktivnosti mjere	<ul style="list-style-type: none"> - Uređenje autobusnih stanica i autobusnih proširenja - Podsticanje korištenja LPG u autobusima javnog gradskog prijevoza - Promovisanje korištenja javnog prijevoza kao jeftinog i efikasnog načina prijevoza - Elektrifikacija javnog prijevoza 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj realizovanih promotivnih kampanja za korištenje javnog prijevoza kao jeftinog i efikasnog načina prijevoza	0	5	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	
	Uvedene elektrifikacija javnog prijevoza	Ne	Da	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će smanjenju gustine saobraćaja na području Grada Mostara i unaprijediti prevoznu infrastrukturu što će doprinijeti razvoju turizma i zaštiti životne sredine.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	4.000.000	4.000.000	/	/	/
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za komunalne poslove i okoliš				
Nosioci mjere	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove , Odjel za urbanizam i građenje, JP Mostar bus				

Ciljne grupe	Stanovništvo Grada Mostara, turisti
--------------	-------------------------------------

Veza sa strateškim ciljem		3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR			
Prioritet	3.4. Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije				
Naziv mjere	3.4.1 Povećanje energetske efikasnosti u arhitekturi				
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Energetska efikasnost, na tragu održivog razvoja i efikasnijeg korištena dostupnih resursa, je postala jedan od ključnih pravaca razvoja svake zajednice. Na području Grada Mostara je u prethodnom periodu zabilježeno niz aktivnosti usmjerenih u pravcu energetske efikasnosti, ali provođenje ovih aktivnosti je uglavnom individualno od strane samih građana koji su uočili benefite primjene principa energetske efikasnosti. Razvojno i strateški gledano, Grad Mostar nije napravio značajniji napredak u oblasti energetske efikasnosti pa je u narednom periodu potrebno započeti sistemski pristup ulaganju u projekte energetske efikasnosti.</p> <p>U sklopu arhitekture postoje zgrade javnog sektora kojima raspolaže Grad Mostar (objekti uprave, poslovni prostori, objekti kulture, škole, vrtići, objekti gradske čistoće, vatrogasne jedinice, vodovod i kanalizacija), zgrade javne namjene kojima ne raspolaže Grad, zgrade namijenjene za stanovanje na području Grada. Na području Grada Mostara djeluju 60-ak javnih obrazovnih institucija, a lokalne zajednice obično počinju projekte energetske efikasnosti na objektima ovih institucija. Stambeni fond od 46,662 stanova predstavlja veliki potencijal, a posebnu pažnju treba posvetiti aktivnostima oko znatnijih smanjenja toplotnih gubitaka.</p> <p>Cilj mjere je implementirati mjere energetske efikasnosti na javnim i stambenim objektima u svrhu smanjenja potrošnje energije i zavisnih troškova, te očuvanja životne sredine.</p>	<p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Provođenje kontinuiranih energetskih pregleda na javnim objektima - Uspostavljanje informativnog sistema za praćenje potrošnje energije u javnim objektima - Poboljšanje energetske efikasnosti zgrada u nadležnosti Grada - Poboljšanje energetske efikasnosti zgrada koje nisu u nadležnosti Grada - Razvoj modela subvencije poboljšanja energetske efikasnosti u objektima, stambenim zgradama - Uspostavljanje aktivne saradnje sa Elektroprijenosom radi olakšavanja investicija u obnovljive izvore energije 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere		Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije
		Uspostavljen informativni sistem za praćenje potrošnje energije u javnim objektima	Ne	Da	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)
		Broj utopljenih zgrada u nadležnosti grada	25	60	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured

				(po uspostavi)
	Doznačene subvencije građanima u svrhu poboljšanja energetske efikasnosti	0	200.000 KM	Služba za finansije
	Broj investicija u obnovljive izvore energije	28	150	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će doprinijeti dugoročnoj uštedi budžetskih sredstava koja se izdvajaju za potrošnju električne energije te očuvanju životne sredine. Ostvarene uštede u budžetu mogu biti usmjerene ka razvojnim projektima te dodatnom modernizovanju infrastrukture i funkcionalnosti Grada Mostara.			
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)
	3.850.000	3.600.000	/	250.000
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina			
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu			
Nosioci mjere	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za finansije i nekretnine, konsultanti za mjere energetske efikasnosti			
Ciljne grupe	Građani, privredni subjekti			

Veza sa strateškim ciljem		3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.4.	Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije
Naziv mjere	3.4.2	Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski efikasan način
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mjere</p> <p>Grad Mostar raspolaže značajnim resursima koji mogu biti korišteni kao obnovljivi izvori energije uključujući biomasu, vjetar, sunce i vodene tokove. Posjedovanje ovih resursa otvara razvojne mogućnosti Gradu Mostaru za ubrzani razvoj na tragu kružne ekonomije.</p> <p>Posmatrano sa društvenog aspekta investicijskim ciklusima u obnovljive izvore energije (sunce, vjetar, voda) ostvarivale bi se višestruke društvene koristi, koje bi se prikazivale kroz direktnе i indirektnе koristi za društvenu zajednicu Grada Mostara. Navedeno je prepoznato i od strane Gradske uprave te je prema izmenama i dopunama Prostornog plana Grada Mostara čak 60 lokaliteta određeno za OIE. Prema izmenama i dopunama Prostornog plana Grada Mostara pet lokaliteta je određeno za hidroelektrane, a 20 lokaliteta za izgradnju solarnih elektrana.</p> <p>Cilj mjere je stimulisati povećanje proizvodnje energije iz alternativnih izvora, a naročito energije vjetra, Sunca i biomase, s obzirom na prirodne potencijale Grada Mostara za proizvodnju istih.</p> <p>Aktivnosti mjere</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada baze podataka instaliranih postrojenja OIE u Gradu Mostaru - Promovisanje korištenja OIE u javnim objektima, - Konverzija/rekonstrukcija sistema grijanja sa loživog ulja na biomasu u objektima u vlasništvu grada - Konverzija sistema grijanja/hlađenja na sistem toplinskih pumpi u objektima u vlasništvu grada - Razvoj modela podrške korištenju solarnih sistema u individualnim stambenim objektima 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	
	Broj izdatih dozvola za uvođenje u sistem proizvođača energije iz OIE	2	200	Služba za građevinske propise	
	Broj objekata na kojima je izvršena konverzija grijanja sa lož ulja na biomasu	15	50	Služba za građenje i obnovu, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	
	Broj uspostavljenih solarnih elektrana na području Grada	15	300	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	
Razvojni efekat i doprinos mјere ostvarenju prioriteta	Realizacija mјere će doprinijeti podsticanju primjene novih čišćih tehnologija dobivanja energije, u skladu sa prirodnim kapacitetima ovog područja, čime se doprinosi jačanju energetske stabilnosti, održivom korištenju prirodnih resursa i smanjenju negativnih utjecaja na globalne klimatske promjene.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	4.200.000	4.200.000	/	/	/
Period implementacije mјere	2022.-2027. godina				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mјere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu				
Nosioci mјere	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za finansije i nekretnine, konsultanti za mјere energetske efikasnosti, građani				
Ciljne grupe	Građani, privredni subjekti				

Veza sa strateškim ciljem		3. ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR
Prioritet	3.4.	Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije
Naziv mјere	3.4.3	Promocija energetske efikasnosti i podizanje svijesti javnosti
Opis mјere sa okvirnim područjima djelovanja**	<p>Cilj mјere</p> <p>Uzimajući u obzir značaj energetske efikasnosti i korištenja energije iz obnovljivih izvora, Gradska uprava planira u narednom periodu provesti niz</p>	

	<p>mjera u cilju promocije energetske efikasnosti i podizanja svijesti javnosti kako bi se povećao interes za planirane mjere i kako bi implementacija bila što uspješnija. U BiH veći dio stanovništva nije upoznat sa načinima primjene mjera energetske efikasnosti, a kroz medijske kampanje i organizaciju javnih događaja se daje mogućnost učenja i upoznavanja ove oblasti.</p> <p>Energetska efikasnost ima i opće društvene prednosti jer se značajno smanjuju ispuštanja štetnih gasova. Naprimjer, kuća na kojoj su primjenjene mjere energetske efikasnosti trošit će upola manje energije, a samim tim imamo i upola manje ispuštanja štetnih gasova. Energetska efikasnost je jedna od osnovnih mjera zaštite protiv prekomjernog zagađivanja životne sredine koje je prisutno u gradovima širom Bosne i Hercegovine.</p> <p>Cilj mjere je edukacija stanovnika o benefitima i načinima primjene implementacije mjera energetske efikasnosti koje će im pomoći da ostvare značajne uštede, a kroz primjenu će ostvariti pozitivne efekte na očuvanje životne sredine.</p> <p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nabavka novih vozila u Gradu Mostaru u skladu sa kriterijima zelene javne nabavke - Izgradnja novih punionica električnih vozila - Jačanje svijesti u sektoru privrede i šire javnosti o mogućnostima i dobrobitima korištenja OIE - Edukacija službenika i zaposlenika javnih preduzeća o energetskoj efikasnosti 																
Indikatori za praćenje rezultata mjere	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)</th><th>Polazne vrijednosti (2021.)</th><th>Ciljne Vrijednosti (2027.)</th><th>Izvor verifikacije</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Broj službenika i zaposlenika javnih preduzeća koji su prošli obuku o energetskoj efikasnosti</td><td>80</td><td>200</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)</td></tr> <tr> <td>Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu sa kriterijima zelene javne nabavke</td><td>0</td><td>3</td><td>Služba za finansije</td></tr> <tr> <td>Broj izgrađenih punionica električnih vozila</td><td>10 (dvije punionice javne, ostale su u privatnom vlasništvu)</td><td>50</td><td>Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)</td></tr> </tbody> </table>	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije	Broj službenika i zaposlenika javnih preduzeća koji su prošli obuku o energetskoj efikasnosti	80	200	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)	Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu sa kriterijima zelene javne nabavke	0	3	Služba za finansije	Broj izgrađenih punionica električnih vozila	10 (dvije punionice javne, ostale su u privatnom vlasništvu)	50	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)
Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2021.)	Ciljne Vrijednosti (2027.)	Izvor verifikacije														
Broj službenika i zaposlenika javnih preduzeća koji su prošli obuku o energetskoj efikasnosti	80	200	Služba za komunalne poslove i okoliš, EE i Zeleni ured (po uspostavi)														
Broj vozila Gradske uprave Mostar nabavljenih u skladu sa kriterijima zelene javne nabavke	0	3	Služba za finansije														
Broj izgrađenih punionica električnih vozila	10 (dvije punionice javne, ostale su u privatnom vlasništvu)	50	Služba za komunalne poslove i okoliš, Zeleni ured (po uspostavi)														
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere će doprinijeti uspješnijoj implementaciji mjera energetske efikasnosti, smanjenju emisije CO ₂ u zraku i ostvarenim uštedama kako u budžetu tako i u domaćinstvima.																
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ukupno (KM)</th><th>Budžetska sredstva (KM)</th><th>Kreditna sredstva (KM)</th><th>Sredstva EU (KM)</th><th>Ostali izvori (KM)</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>400.000</td><td>400.000</td><td>/</td><td>/</td><td>/</td></tr> </tbody> </table>	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)	400.000	400.000	/	/	/						
Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)													
400.000	400.000	/	/	/													
Period implementacije mjere	2022.-2027. godina																

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
Nosioci mjere	Odjel za urbanizam i građenje, Odjel za finansije i nekretnine, konsultanti za mjere energetske efikasnosti, građani
Ciljne grupe	Građani, privredni subjekti

INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR							
STRATEGIJE RAZVOJA GRADA MOSTARA ZA PERIOD 2022.-2027. GODINA							
Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere		Struktura finansiranja (%)	Ukupno (KM)	Budžet institucije (KM)	Ostali izvori		KOORDINACIONO TIJELO
					Iznos (KM)	Naziv potencijalnog izvora	
	UKUPNO STRATEGIJA		163.120.000	142.300.000	20.820.000		KOORDINACIONO TIJELO
1.	STRATEŠKI CILJ 1. RAZVIJEN, KONKURENTAN I PRIVREDNO DINAMIČAN GRAD MOSTAR		23.200.000	22.000.000	1.200.000		
1.1.	Razvoj poduzetništva i privlačenje ulaganja		5.100.000	5.100.000	0		
1.1.1.	Razvoj poslovne infrastrukture i instrumenata podrške poduzetništvu		2.500.000	2.500.000	0		Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
1.1.2.	Promocija Mostara kao grada sa povoljnim poslovnim okruženjem		200.000	200.000	0		Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu - Služba za podršku biznisu
1.1.3.	Podrška start-up i mladim poduzetnicima i obrtnicima		2.400.000	2.400.000	0		Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
1.2.	Razvoj turizma i promocija Grada Mostara		9.350.000	9.100.000	250.000		
1.2.1.	Razvoj sistema upravljanja turizmom		1.200.000	1.200.000	0		Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
1.2.2.	Razvoj nove i poboljšanje postojeće turističke infrastrukture i sadržaja		2.750.000	2.500.000	250.000	EU	Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
1.2.3.	Revitalizacija sadržaja i ponude uz rijeku Neretvu – Život uz Neretvu		4.500.000	4.500.000	0		Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
1.2.4.	Promocija i brendiranje grada		900.000	900.000	0		Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
1.3.	Ruralni razvoj Grada Mostara		8.750.000	7.800.000	950.000		
1.3.1.	Podsticanje proizvodnje, prerađe, trženja i promocije poljoprivrednih proizvoda		5.150.000	4.200.000	950.000	EU	Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
1.3.2.	Diversifikacija aktivnosti na selu		3.600.000	3.600.000	0		Odjel za privrodu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za privrodu
2.	STRATEŠKI CILJ 2. OTVOREN, SIGURAN, PAMETAN I KREATIVAN GRAD MOSTAR		57.910.000	44.100.000	13.810.000		
2.1.	Razvoj obrazovanja, kulture, sporta i mlađih		38.500.000	27.000.000	11.500.000		
2.1.1.	Unapređenje kapaciteta za odgoj i obrazovanje		6.500.000	6.000.000	500.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.2.	Povezivanje obrazovanja sa tržištem rada i jačanje položaja mlađih		3.000.000	3.000.000			Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.3.	Unapređenje sporta i sportske infrastrukture		26.000.000	15.000.000	11.000.000	Vlada FBiH	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlade i sport
2.1.4.	Strategija razvoja kulture – Premoćivanje različitosti		3.000.000	3.000.000			Odjel za društvene djelatnosti – Služba za kulturu

2.2.	Poboljšati sistem socijalnih i zdravstvenih usluga i sigurnosti građana		7.400.000	7.000.000	400.000		
2.2.1.	Unapređenje kvaliteta zdravstvenih usluga građanima		3.200.000	3.000.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.2.	Unapređenje kvalitete socijalnih usluga građanima i pomoći ranjivim grupama		2.700.000	2.500.000	200.000	EU	Odjel za društvene djelatnosti - Služba za socijalne i stambene poslove, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice
2.2.3.	Stvaranje uslova za veću sigurnost građana Mostara		1.500.000	1.500.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo
2.3.	Poboljšanje efikasnosti i transparentnost javne uprave i javnih usluga		12.010.000	10.100.000	1.910.000		
2.3.1.	Mapa puta digitalne transformacije Grada		4.510.000	2.600.000	1.910.000	ostali izvori	Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za organizaciju i personal Grada Mostara
2.3.2.	Razvoj saradnje s nevladnim sektorom i građanima		6.000.000	6.000.000			Odjel za društvene djelatnosti - Služba za odgoj, obrazovanje, mlađe i sport
2.3.3.	Prevencija i suzbijanje korupcije		600.000	600.000			Odjel za organizaciju, pravne poslove, opću upravu, civilnu zaštitu i vatrogastvo - Služba za organizaciju i personal
2.3.4.	Jačanje razvojnih kapaciteta Gradske uprave		900.000	900.000			Sekretarijat gradonačelnika
3.	STRATEŠKI CILJ 3: ORGANIZOVAN, UREĐEN, ČIST I ZELEN GRAD MOSTAR		82.010.000	76.200.000	5.810.000		
3.1.	Plansko i održivo korištenje prostora		22.950.000	22.700.000	250.000		
3.1.1.	Poboljšanje urbanog izgleda Grada Mostara		8.000.000	8.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.1.2.	Podizanje kvaliteta urbanog i prostornog planiranja		1.500.000	1.500.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za urbanističko planiranje
3.1.3.	Unapređenje postojećih i uređenje novih javnih površina		7.450.000	7.200.000	250.000	EU i ostali izvori	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.1.4.	Unapređenje komunalne djelatnosti s ciljem očuvanja i zaštite životne sredine		6.000.000	6.000.000			Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.	Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti gradske infrastrukture i komunalnih usluga		37.000.000	31.500.000	5.500.000		
3.2.1.	Poboljšanje javne gradske rasvjete		8.000.000	8.000.000			Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.2.	Unapređenje sistema upravljanja otpadom		13.000.000	7.500.000	5.500.000	Kredit i EU	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove – Služba za komunalne poslove i okoliš
3.2.3.	Poboljšanje vodosнabdijevanja		6.000.000	6.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata

3.2.4.	Poboljšanje sistema prikupljanja i tretmana otpadnih voda		10.000.000	10.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.3.	Poboljšanje saobraćajne infrastrukture i usluga		22.060.000	22.000.000	60.000		
3.3.1.	Poboljšanje saobraćajne povezanosti grada vazdušnim i kopnenim putem		15.000.000	15.000.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje infrastrukturnih objekata
3.3.2.	Poboljšanje kolnog, pješačkog, biciklističkog i saobraćaja u mirovanju		3.060.000	3.000.000	60.000	Federalni fond za zaštitu okoliša	Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za komunalne poslove i okoliš
3.3.3.	Poboljšanje kvaliteta javnog gradskog prijevoza		4.000.000	4.000.000			Odjel za privredu, komunalne i inspekcijske poslove - Služba za komunalne poslove i okoliš
3.4.	Povećanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije		8.450.000	8.200.000	250.000		
3.4.1.	Povećanje energetske efikasnosti u arhitekturi		3.850.000	3.600.000	250.000	EU	Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.2.	Proizvodnja energije za grijanje i hlađenje na energetski efikasan način		4.200.000	4.200.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu
3.4.3.	Promocija energetske efikasnosti i podizanje svijesti javnosti		400.000	400.000			Odjel za urbanizam i građenje – Služba za građenje i obnovu